Robinson Crusoe

Daniel Defoe

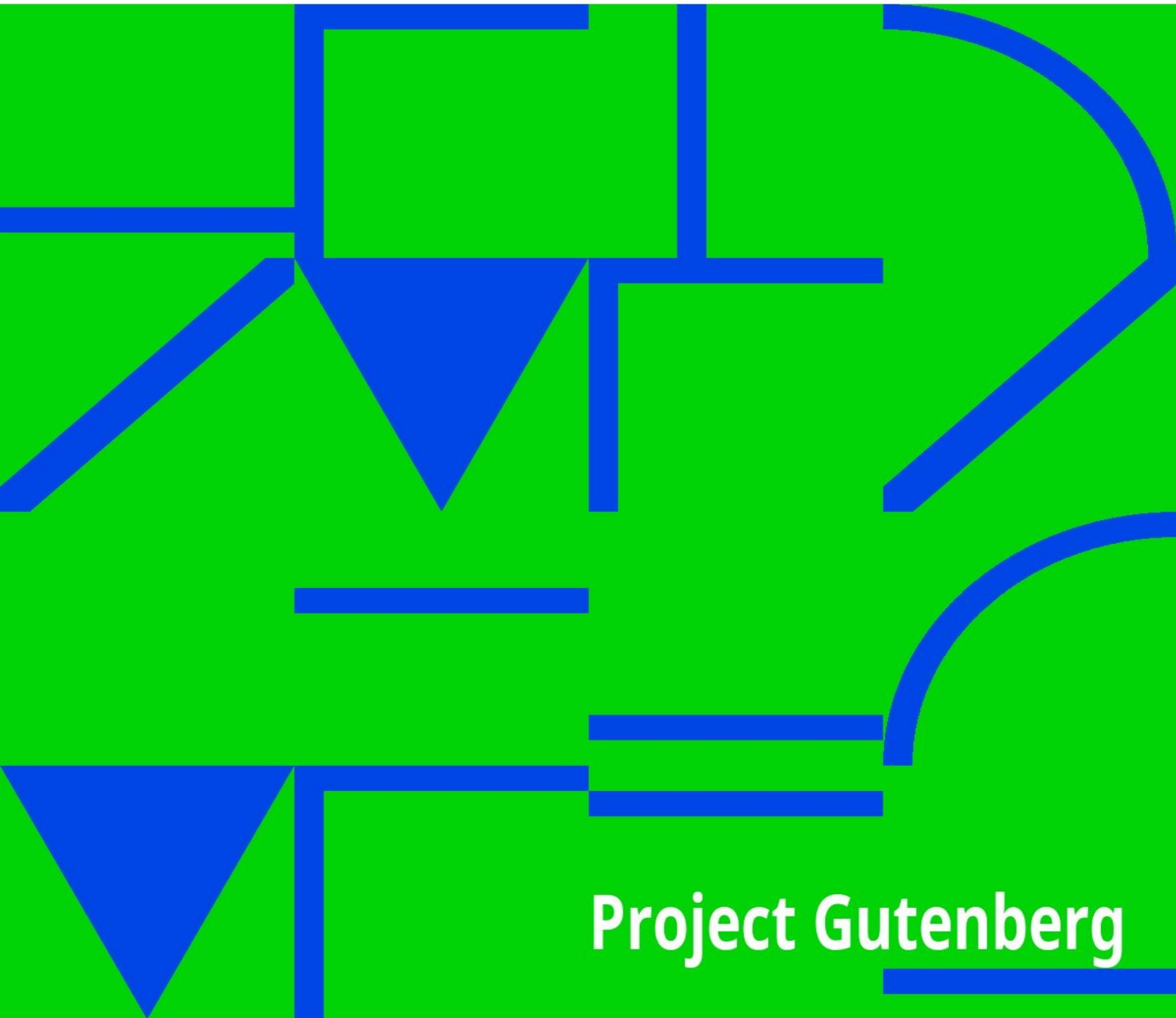

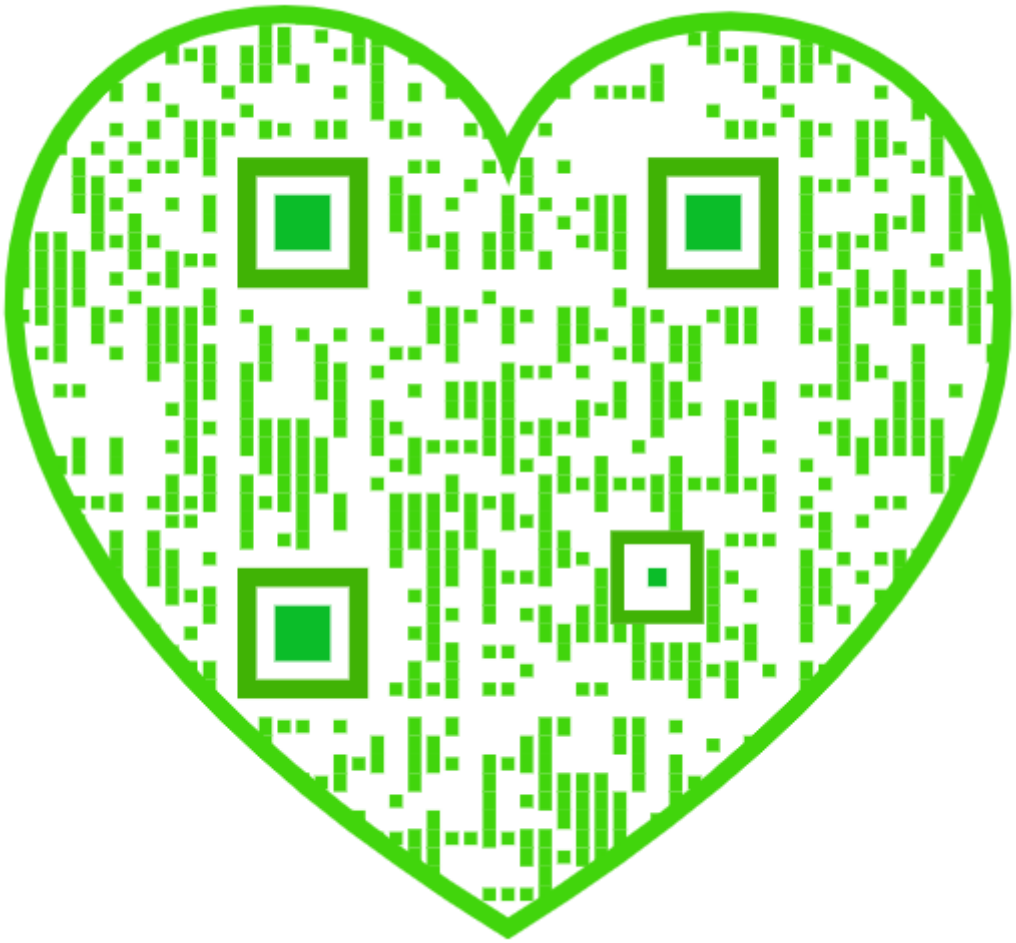

The Project Gutenberg EBook of Robinson Crusoe, by Daniel Defoe

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org/license

Title: Robinson Crusoe

Author: Daniel Defoe

Translator: Samuli Suomalainen

Release Date: March 1, 2015 [EBook #48387]

Language: Finnish

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK ROBINSON CRUSOE ***

Produced by Johanna Kankaanpää and Tapio Riikonen

ROBINSON CRUSOE

Kirj.

Daniel Defoe

Suomentanut Samuli S.

Ilmestynyt ensimmäisen kerran suomen kielellä
Kustannusosakeyhtiö Otavan kustantamana 1905.

Ensimmäinen luku

Robinsonin syntyperä. — Halu merille. — Vanhempain varoitukset. — Käynti Hullissa. — Lähtö merelle. — Myrsky. Haaksirikko. — Ei vieläkään kotia.

Synnyin vuonna 1632 Yorkin kaupungissa Englannissa. Bremenistä kotoisin oleva isäni oli ensin asettunut kauppiaaksi Hulliin, päässyt siellä varoihinsa ja siirtynyt sittemmin Yorkiin, jossa hän vietti hiljaista elämää. Siellä hän meni naimisiin äitini kanssa, joka oli omaa sukua Robinson ja jonka mukaan minä

sain nimeni. Sukunimemme oli Kreutznaer, mutta koska Englannissa nimiä käännellään ja väännellään, niin tuli meidän nimeksemme Crusoe, ja niinpä nyt itsekin nimeni kirjoitan.

Minulla oli ollut kaksi veljeä. Toinen palveli everstiluutnanttina englantilaisessa jalkaväessä ja kaatui Dunkerquen taistelussa. Toinen oli jo aikaisin lähtenyt kotoa maailmalle; en ole hänestä milloinkaan mitään kuullut, eivätkä vanhempammekaan saaneet hänestä sen jälkeen minkäänlaisia tietoja.

Isä, vanhan kansan miehiä, oli kouluttanut minua, kolmatta poikaansa, säätymme mukaisesti. Hän halusi minusta lakimiestä, mutta minun mieleni — jo aikaisin täynnä kaikenlaisia haaveiluja ja pilventavoitteluja — paloi kovasti merille. En ottanut kuuleviin korviinikaan isän neuvoja, en äidin rukouksia enkä sukulaisten varoituksia. Minulle oli jo mennyt veriin tuo kovan onnen mielihalu, joka vastustamatta veti minua ankaria koettelemuksia kohti.

Kerran taas isä kutsui minut huoneeseensa, josta hän kovalta leiniltänsä ei päässyt mihinkään. Siellä hän sitten ystävällisesti ja samalla vakavasti otti puheeksi omituisen mielihaluni ja pyrkimykseni. Hän selitti minulle varsin vakuuttavalla tavalla, kuinka muille maille seikkailemaan pyrkivät ainoastaan ne, jotka taloudellisesti ovat aivan rappiolla, ja ne, jotka ovat hyvin varakkaita. Kotoa ja pois omasta maasta he tahtovat päästäkseen aivan tavallisuudesta poikkeavia teitä myöten rikkauteen tai kunnian kukkuloille. Moiset yritykset olivat isän mielestä minulle sekä liian halvat että liian korkeat.

— Sinä olet keskisäädyn lapsia, puheli hän, — ja minä olen pitkän elämäni aikana kokenut, että keskisääty se juuri on paras kaikista: ei siinä ole alhaisen säädyn raskasta raatamista vaikeine vastuksineen ja monine murheineen, eikä sitä toiselta puolen kalva ylhäisen säädyn ylpeys, mässäys, kunnianhimo ja kateus. Tämän keskisäädyn onnellisuutta kaikki kadehtivat, ja moni kuningaskin, korkeata asemaansa tuskitellen, soisi olevansa juuri tuossa keskivälissä. Sen onnellisuuttahan todistaa sekin viisas mies, joka rukoili Jumalalta: Älä anna minulle köyhyyttä äläkä rikkautta.

Hän selitti edelleen, kuinka minun ei ole pakko lähteä maailman markkinoille epävarmaan leivänhankintaan. Hän pitäisi huolta siitä, että murheitta saattaisin valmistua hänen ehdottamaansa ammattiin. Hän tekisi kaiken voitavansa auttaakseen ja kannattaakseen minua, jos kotona pysyisin, mutta jos pois lähden, hän ei millään muotoa tahdo edistää minun syöksymistäni turmioon. Niin hän oli

varoitellut vanhintakin poikaansa lähtemästä sotaan Alankomaihin, mutta sinnepä tämä vain läksi ja sodassa sai surmansakin.

— En minä, virkkoi isä vihdoin, — en minä lakkaa sinun puolestasi rukoilemasta, mutta sen sanon, että jos toteutat mielettömän aikeesi, ei Jumala anna sinulle siunaustaan, ja joskus, kun olet ypöyksin, avutonna ja neuvotonna, muistat vielä, että hylkäsit isän neuvot.

Ja vanha isäni purskahti itkuun täten puhuessaan. Hänen ennustuksensa oli käyvä toteen.

Isän vakava varoitus ja äidinkin neuvot saivat hetkeksi hillityksi matkustushaluni. Mutta ei kulunut vuottakaan, niin jo panin aikeeni toimeen.

Sattumalta läksin kerran Hulliin. Aikomukseni ei ollut tosin lähteä sieltä karkuteille, mutta niin kuitenkin kävi. Siellä tapasin erään entisen koulutoverini, joka juuri oli lähdössä isänsä laivalla Lontooseen. Hän houkutteli minua mukaan käyttäen merimiesten tavallista syöttiä: pääset ilmaiseksi. Ja silloin, vanhemmiltani lupaa kysymättä, lähdöstäni heille edes tietoa antamatta, kokonaan sattuman varaan jättäen, saisivatko he minusta sanomaa lainkaan, Jumalan ja vanhempain siunausta vailla ja tekoni seurauksia sen enempää harkitsematta löin kättä päälle. Niinpä minä kovan onnen hetkenä Jumala paratkoon! — astuin laivaan syyskuun 1. päivänä 1651.

Nuoren seikkailijan kärsimykset eivät luullakseni milloinkaan ole alkaneet sen aikaisemmin ja kestäneet sen kauemmin kuin minun.

Tuskin oli laiva lähtenyt satamasta, niin jo nousi tuuli. Ankara aallokko alkoi käydä, ja ennen pitkää minä, ensikertalainen merellä, rupesin voimaan pahoin. Ja siinäkös minä miettimään mieletöntä tekoani: tämähän on selvää Jumalan rangaistusta tottelemattomalle pojalle! Isän itku ja äidin varoitukset muistuivat nyt elävästi mieleen, ja omatunto nuhteli minua ankarasti. Se ei silloin vielä ollut ennättänyt paatua, niin kuin myöhemmin kävi.

Tuuli yltyi vähitellen kovaksi myrskyksi. Jokainen aalto oli mielestäni niin kauhean korkea, että tuntui kuin laiva joka hetki olisi syöksemässä sen syliin. Joka kerta kun painuttiin aallon pohjaan luulin, ettei enää harjalle päästäkään. Tässä kuoleman tuskassa tein sen tuhannetkin lupaukset: jos Jumala minut tästä vielä hengissä auttaa kuivalle maalle, niin riennän kotiin suoraa päätä enkä ikinä enää laivaan astu; palaan kotiin kuin tuhlaajapoika muinoin.

Näitä viisaita ja järkeviä ajatuksia kesti niin kauan kuin myrskyäkin. Sitä mukaa kuin seuraavana päivänä tuulen raivo vaimeni, sitä enemmän minäkin totuin merelläoloon. Illalla tuuli tyyntyi, taivas kirkastui, ja ilma oli mitä ihanin. Aurinko laski mereen täydessä loistossaan, ja seuraavana aamuna se nousi sieltä yhtä komeana. Tuuli tuskin lainkaan liikutteli meren välkkyvää pintaa. Näky oli viehättävin, mitä silmieni eteen milloinkaan oli auennut.

Katsellessani ihaillen ja ihmetellen kaunista merta, joka vielä eilen oli ollut niin raivoisa ja kauhea, tuli ystäväni luokseni.

— No Bob! virkkoi hän. — Miltäs tuntuu? Kai sinua eilinen tuulen tuhaus hieman säikytti?

— Vai tuhaus vain? vastasin minä. — Sehän oli hirmuinen myrsky.

— Sekö? Voi sinua, poika parka! Eihän sellainen ole mitään, kun laiva on luja ja ollaan väljillä vesillä. Mutta sinähän oletkin vain semmoinen maakrapu. Tule pois! Tehdään punssia ja unohdetaan kaikki vaivat ja vatsanväänteet. Katsos nyt, miten kaunis ilma tuli!

Niin tehtiinkin sitten, oikein aimo merimiesten tapaan. Ja sen yön hummauksiin minulta hukkui katumus ja kaikki parannuksen aikeet. Tiessään olivat taas vahvat valat ja lujat lupaukset. Ja niinpä viiden, kuuden päivän kuluttua olin saanut omantuntoni äänen kokonaan vaikenemaan.

Kuudentena päivänä saavuttiin Yarmouthin ulkopuolelle. Siellä meidän täytyi sopimattoman lounaistuulen tähden laskea ankkuri ja viipyä seitsemäs ja kahdeksas päivä. Sillä välin oli ulapalle tullut Newcastlesta koko joukko muitakin laivoja parempaa tuulta odottamaan.

Me olisimme nousuveden mukana kyllä pyrkineet satamaan, mutta kun tuuli oli vastainen, emme päässeet. Ulappakin oli sentään varsin turvallinen olopaikka, niin että huoleti kelluimme siinä ankkurin varassa. Tuuli yltyi kuitenkin yltymistään ja oli kahdeksannen päivän aamulla taas kiihtynyt ankaraksi myrskyksi. Puolenpäivän aikaan alkoivat jo aallot vyöryä laivan yli. Varmemmaksi vakuudeksi kapteeni käski laskea keula-ankkurin.

Myrskyn raivo kävi yhä hirveämmäksi. Merimiesten kasvoilla kuvastui kauhuja hämmästys. Kuulin kuinka kapteenikin ohitseni kulkiessaan virkkoi: "Jumala armahtakoon meitä! Hukka meidät tässä perii joka miehen!" Kahdesta läheisestä,

raskaslastisesta laivasta olivat mastot menneet poikki. Meidän merimiehemme huusivat toisilleen, että meripeninkulman päässä meistä muuan laiva oli tehnyt haaksirikon. Kaksi muuta laivaa oli mastot menetettyään ajautunut kauas ulapalle.

Illan suussa perämies ja ylipuosu kysyivät kapteenilta, eikö olisi parasta hakata kokkamasto poikki. Kapteeni ei olisi suostunut siihen, mutta kun ylipuosu vakuutti, että laiva muutoin joutuu haaksirikkoon, hän vihdoin myöntyi. Kokkamaston jälkeen täytyi pian hakata poikki päämastokin.

Sanomattakin on selvää, kuinka kauhistunut minä, ensikertalainen, kaikesta tuosta olin. Paljon enemmän kuin kuolemanpelko ahdisti minua se ajatus, että niin jumalattomasti olin luopunut äskeisistä hyvistä aikeistani. Ja myrsky vain pauhasi niin vimmatusti, että sain nähdä, mitä harvoin näkee: kapteeni, ylipuosu ja muutamat merimiehetkin olivat polvillaan rukoilemassa peläten joka hetki laivan suistuvan meren pohjaan. Puolenyön aikana ilmoitti eräs merimies, että laiva oli saanut vuodon: ruumassa oli jo neljä jalkaa vettä. Koko väki riensi pumpuille; siihen työhön minutkin pakotettiin ja parastani koetin pannakin. Ei aikaakaan, niin jo käski kapteeni ampua hätälaukauksen. Kun en ymmärtänyt sen merkitystä, luulin laivan lohjenneen kahtia ja säikähdin niin, että menin tainnoksiin.

Myrsky alkoi hieman heiketä, mutta vettä pulppusi laivaan niin kovasti, ettei ollut toivoakaan satamaan pääsemisestä. Hätälaukauksia ammuttiin edelleen, kunnes vihdoin muuan kevyt alus, joka sattui ajelehtimaan lähellä meitä, uskalsi laskea veneen meitä kohti, mutta sen oli kuitenkin mahdotonta päästä meidän laivamme viereen. Meiltä heitettiin vihdoin ankkuripoijulla varustettu köysi veneeseen. Soutajat ottivat siitä kiinni, ja siten saatiin vene laivan kylkeen, minkä jälkeen me kaikki laskeuduimme veneeseen. Koska nyt ei kuitenkaan ollut mahdollista enää päästä sen laivan luo, josta meille oli apua lähetetty, päätettiin jättäytyä tuulen ja aaltojen varaan ja koettaa suunnata vene rantaa kohti. Kapteeni lupasi korvata veneen, jos se sattuisi rannalla särkymään. Vuoroin soutaen, vuoroin antaen aaltojen viedä venettä saavuttiin vihdoin lähelle rantaa Wintertonin niemen lähellä.

Tuskin olimme olleet veneessä neljännestuntiakaan, kun jo näimme laivamme vaipuvan mereen.

Aallonharjoille noustessamme näimme koko joukon ihmisiä juoksentelevan

edestakaisin meren rannalla, valmiina auttamaan meitä. Maihin emme kuitenkaan voineet vielä laskea, ennen kuin olimme kiertäneet Wintertonin majakkaniemen. Siellä pääsimme hiukan tuulen suojaan, laskimme sitten onnellisesti maihin ja läksimme sieltä jalkaisin Yarmouthiin, jossa meidät otettiin ystävällisesti vastaan. Kaupungin viranomaiset majoittivat meidät parhaimpansa mukaan, ja kauppiaat ja laivanvarustajat toimittivat meille rahaa, jotta voimme palata joko Hulliin tai jatkaa matkaa Lontooseen.

Jos nyt olisin ollut niin järkevä, että olisin lähtenyt takaisin kotiin, olisi isä varmaankin minun palaamiseni johdosta, aivan niin kuin Vapahtaja vertauksessaan sanoo, teurastuttanut juotetun vasikan. Mutta kova kohtalo ajoi minua vastustamattomalla voimalla yhä kauemmas kotoa. Järki ja omatunto kyllä käskivät palaamaan, mutta minussa ei ollut sen vertaa tarmoa, että olisin niitä totellut. Pois minun täytyi päästä vain, yhä kauemmas.

Toinen luku

Kaksi matkaa Guineaan, toinen onnellinen, toinen onneton. — Maurilaisten orjana. — Pako Xuryn kanssa. — Leijona.

Koska minulla oli hiukan rahaa taskussani, lähdin jalkaisin Lontooseen.

Matkalla sinne sekä perillä sain taas taistella monet kovat taistelut itseni kanssa. Mille uralle nyt antautuisin? Kääntyisinkö kotiin vai menisinkö merille jälleen? Kovin minua hävetti palata takaisin. Kuvittelin mielessäni, miten joutuisin kaikkien naapurieni hämmästeltäväksi ja miten masentavaa olisi astua vanhempieni ja tuttavieni silmien eteen. Sittemmin olen usein huomannut, kuinka mielettömiä ja lyhytjärkisiä ihmiset ovat varsinkin nuoruutensa päivinä: ei heitä synti hävetä, mutta synnin katumus kyllä: ei teko, joka heitä halventaa, vaan parannus, joka heidät jälleen kohottaisi.

Neuvottomana epäröin ja emmin jonkin aikaa, kunnes muisto vastakestetyistä vastuksista vähitellen himmeni ja hälveni ja sen mukana koti-ikäväkin. Entinen seikkailunhalu sai minussa jälleen vallan ja saattoi minut yrityksiin, joista myöhemmin seurasi sulaa turmiota.

Astuin laivaan, jonka oli määrä purjehtia Afrikan itärannikolle eli, niin kuin merimiehet meillä sanovat, käydä Guineassa.

Siinä tein tyhmästi, etten jo alun pitäen pestautunut laivamieheksi. Siten minun olisi kyllä ollut pakko tehdä raskasta työtä, mutta samalla olisin juurta jaksaen perehtynyt merimiehen ammattiin. Minusta olisi aikaa voittaen saattanut tulla perämies, luutnantti, vaikkapa merikapteenikin. Mutta kohtaloni oli valita aina pahin osa. Olihan minulla hyvä nuttu ylläni ja rahaakin taskussani. Herroiksi sitä siis mentiin laivaan, tyhjäntoimittajaksi.

Lontoossa olin tutustunut erääseen laivankapteeniin, rehelliseen, kunnon mieheen, joka vastikään oli palannut Guineasta. Hänen oli siellä onnistunut tehdä edullisia kauppoja, ja sinne hän aikoi pian palatakin. Kuultuaan että minun mieleni teki päästä matkustamaan hän pyysi minua toverikseen ja seuralaisekseen tarjoten minulle vapaan matkan. Hän neuvoi minua ottamaan mukaani jonkin verran sellaisia kauppatavaroita, joilla sielläpäin on hyvä menekki. Kirjoitin kotiseudulleni muutamille ystävilleni ja sain sieltä yhteensä neljäkymmentä puntaa. Niillä rahoilla ostin sitten kapteenin neuvon mukaan kaikenlaista rihkamaa.

Pian lähdettiin matkalle, ja tämä olikin minun matkoistani ainoa, joka tuotti minulle hyötyä. Ystäväni kapteenin johdolla perehdyin jossakin määrin matematiikkaan ja purjehdusoppiin, harjaannuin pitämään laivan päiväkirjaa sekä laskemaan, millä pituus- ja leveysasteella milloinkin oltiin. Sanalla sanoen opin sen, mikä merimiehen välttämättömästi täytyy tietää ja taitaa. Ja niin minusta tällä matkalla tuli sekä merimies että kauppias. Ostamillani tavaroilla sain naulan ja yhdeksän unssia kultahiekkaa, josta minulle Lontoossa palattuani maksettiin lähes kolmesataa puntaa.

Tämä ensimmäinen menestys synnytti minussa jos minkälaisia korkealentoisia suunnitelmia — suureksi turmiokseni. Päätin tehdä jälleen matkan Guineaan.

Kapteeni, hyvä ystäväni, tosin sairastui heti Lontooseen tultuamme ja kuoli muutaman päivän perästä. Laivan päälliköksi tuli nyt entinen perämies, ja hänen kanssaan minä läksin onnettomimmalle matkalle, mitä ihminen milloinkaan on tehnyt. Kapteenivainajan leskelle jätin talletettavaksi kaksisataa puntaa ja sadalla ostin uusia tavaroita.

Laiva oli juuri kääntymässä Kanarian saarten ja mannermaan välisille väylille,

kun huomasimme aamuhämärissä maurilaisen merirosvolaivan, joka Salésta päin lasketteli täyttä vauhtia meitä kohti. Me nostimme kaikki purjeet, mutta havaitsimme pian rosvojen pääsevän yhä lähemmäksi meitä. Täytyi varustautua taisteluun.

Meillä oli kaksitoista tykkiä, rosvoilla kahdeksantoista. Kello kolmen aikaan iltapäivällä rosvolaiva oli meidät saavuttanut. Nähtävästi sen aikomuksena oli hyökätä kimppuumme perän puolelta, mutta se asettuikin erehdyksessä meihin sivuttain, ja silloin laukaisimme kahdeksan tykkiä yhtaikaa sitä kohti. Se peräytyi hiukan, mutta vastasi heti taas tuleemme, ja sen parisataa miestä laukaisi muskettinsa meitä kohti saamatta kuitenkaan vahinkoa aikaan, koska me olimme hyvässä suojassa. Se hyökkäsi sitten uudestaan, kävi laitaamme kiinni, jolloin kuusikymmentä miestä syöksyi meidän kannellemme ja rupesi heti katkomaan köysiä ja viiltämään purjeita rikki. Kahdesti saimme heidät karkotetuksi takaisin, mutta vihdoin ylivoima voitti meidät. Ei auttanut muu kuin antautua, kun meitä oli kuollut kolme ja haavoittunut kahdeksan miestä. Meidät otettiin vangiksi ja vietiin Salé-nimiseen maurilaiseen satamaan.

Nyt olin siis vankina minäkin. Niin masentava kuin olikin tieto, että minusta, uljaasta kauppiaasta, oli tullut viheliäinen orja, täytyy minun kumminkin tunnustaa, ettei kohtelu, jonka alaiseksi jouduin, ollut niin ankara kuin ensin olin pelännyt. Minua ei viety, niin kuin muita, sisämaahan, hallitsijan hoviin, vaan jäin rosvolaivan päällikön luokse. Orja kuin orja sittenkin. Luulin jo isäni ennustuksen käyneen toteen, mutta voi! Tämä oli vasta kärsimysteni esimakua.

Sanomattakin on selvää, että ainaisena ajatuksenani oli, miten pääsisin vapaaksi vankeudesta, mutta pienintäkään tilaisuutta ei ilmaantunut.

Verraten helppoja töitä sain toimitella: hoitaa isäntäni puutarhaa ja kalastella. Kun minulla useinkin oli hyvä kalaonni, hän otti minut pari kolme kertaa viikossa mukaansa Salén ulapalle onkimaan, ja soutajanani oli nuori maurilainen, nimeltä Xury. Milloin isäntäni ei itse joutanut, hän lähetti minut ja Xuryn erään sukulaisensa seurassa onkimatkoille.

Kerran olimme tuollaisella kalastusmatkalla vähällä joutua surman suuhun. Äkkiä levisi niin sakea sumu, ettemme tienneet missä olimme. Saimme soutaa koko sen päivän ja seuraavan yönkin, ja kun aamun koittaessa sumu hälveni, huomasimme joutuneemme pari peninkulmaa ulapalle päin. [Tässä kirjassa on aina puhe Englannin peninkulmasta tahi meripeninkulmasta. — Edellinen = 1,6

km; jälkimmäinen = 1,85 km.] Kun alkoi käydä melko navakka tuulikin, meillä oli täysi työ, ennen kuin pääsimme rantaan, puhumattakaan siitä, että ankara nälkä vaivasi meitä.

Tämän otti isäntä opikseen ja päätti tästä puolin olla milloinkaan lähtemättä kalalle ilman kompassia ja eväitä. Hänellä kun oli tallella meidän entisestä laivastamme saatu isopursi, hän laitatti sen keskelle kajuutan, johon sopi pari miestä pitkälleen ja johon asetettiin pöytä ja muutamia ruoka- ja juomatavarain säilytyspaikkoja. Tällä purrella, joka oli varustettu niin sanotulla lampaanlapapurjeella, me siitä lähtien aina kävimmekin kalassa.

Näin kului kaksi vuotta.

Sattuipa sitten kerran, että isäntäni päätti lähteä purrellaan kalastelemaan parin kolmen ylhäisen maurilaisen kanssa, jotka olivat tulleet vierailemaan hänen luokseen. Edellisenä iltana hän lähetti purteen tavallista enemmän ruokatavaroita ja juomia ja käski minun myös ottaa mukaan kolme pyssyä ampumatavaroineen, hän kun vieraineen aikoi huviretkellä ampua vesilintujakin.

Minä tein työtä käskettyä, varustin ja puhdistin purren, nostin liput ja viirit ylös ja aamusta varhain istuin odottelemassa isäntää vieraineen. Mutta hänpä tulikin yksin ilmoittaen, etteivät vieraat voineetkaan tulla huviretkelle, heidän kun välttämättä täytyi lähteä asioilleen. Illaksi he kyllä tulisivat takaisin, ja minun pitäisi lähteä Xuryn ja hänen sukulaisensa kanssa ongelle hankkimaan tuoretta kalaa illalliseksi.

Silloin palasivat mieleeni jälleen entiset vapauden ajatukset: nythän oli hallussani alus, ruokatavaroita ja juomavettä runsaasti. Minne lähteä, sitä en tiennyt; sen vain tiesin, että pois minä yritän. Tuuli oli epäsuotuisa, se kun puhalsi koillisesta. Jos olisi ollut etelätuuli, olisin helposti päässyt Espanjan rannoille ja Gibraltarin salmen kautta Cadizin lahteen. Mutta siitä huolimatta olin päättänyt lähteä, menköön syteen tai saveen.

Kalastettuamme jonkin aikaa rannalla saalista saamatta huomautin seuralaisilleni, että huonostihan me muka tällä tapaa täytämme isännän käskyt; meidän täytyy lähteä ulommaksi. Maurilainen suostui vähintäkään vaaraa aavistamatta ja astui kokkaan vetämään ylös purjetta. Minä ohjasin purren noin peninkulman päähän ulapalle, jätin sitten peräsimen Xurylle ja menin itse kokkaan. Siellä asetuin maurilaisen taakse, sieppasin häntä vyötäisistä ja — yks

kaks oli mies meressä. Hetken perästä hän pulpahti pintaan, kohosi kuin korkki ja läksi uimaan purtta kohti. Sen hän olisi pian saavuttanutkin, tuuli kun oli kovin laimea, mutta minä sieppasin pyssyn ja uhkasin ampua hänet, jos hän lähemmäksi yrittäisi.

— Meri on tyyni, sanoin minä, — olet hyvä uimari, käänny rantaan!
Minä aion paeta, kävi miten tahansa.

Hän huomasi parhaaksi palata takaisin, ja olen varma siitä, että hän saapui onnellisesti rantaan, sillä hän oli todella mainio uimari. Senjälkeen käännyin Xury pojan puoleen sanoen:

— Xury, jos lupaat olla minulle uskollinen, niin teen sinusta suuren miehen, mutta ellet vanno sitä Muhammedin ja isäsi parran nimessä, niin heitän sinutkin mereen.

Poika vannoi minulle uskollisuutta luvaten lähteä kanssani vaikka maailman ääriin.

Niin kauan kuin maurilainen oli näkyvissä koetin suunnata purtta pohjoiseen ikäänkuin pyrkien Gibraltaria kohti. Ja kukapa järkevä ihminen olisi osannut luullakaan, että kääntyisin etelää kohti, outoihin seutuihin, missä villit neekerit tekisivät minusta piankin lopun. Mutta hämärän tultua muutin kurssia ja käännyin kuin käännyinkin etelään, joutumatta kuitenkaan kovin kauaksi rannasta. Tuuli oli jokseenkin navakka, meri verraten rauhallinen, ja siksipä matka joutuikin niin, että seuraavana päivänä, noin kello kolmen tienoissa, kun jälleen sain rannan näkyviin, olimme noin 150 peninkulmaa etelään Salésta, siis ulkopuolella Marokon keisarin alueiden.

Maihin en sentään uskaltanut laskea enkä ankkuriakaan heittää yhä vieläkin peläten joutuvani maurilaisten kynsiin. Kun tuulikin oli edelleen myötäinen, jatkoin purjehtimista etelää kohti viisi päivää yhtä mittaa. Vihdoin tuuli kääntyi eteläiseksi, ja koska nyt ei enää ollut pelkoa takaa-ajostakaan, laskin illan suussa ankkuriin erään pienen joen suun kohdalle.

Millä leveysasteella oltiin, siitä ei minulla ollut vähintäkään tietoa; en osannut arvata, minkä maan rannalle olimme joutuneet, en tiennyt joen nimeä. Pimeän tultua päätimme uida rannalle tarkastelemaan seutua ja noutamaan juomavettä. Mutta tuskin oli aurinko mennyt mailleen, niin jo alkoi rannalta kuulua niin kauheata petojen ärjyntää ja ulvomista, että Xury parka kauhusta vavisten pyysi,

ettei yön aikana mentäisi rannalle. Ja parasta olikin olla menemättä sinne. Parin kolmen tunnin kuluttua näimme monenmuotoisten suurten eläinten, emme tienneet minkä nimisten, lähenevän meren rantaa ja heittäytyvän veteen uimaan ja pulikoimaan, ja siinä ne pitivät niin kamalaa karjuntaa, etten moista ollut ennen kuullut.

Ei aikaakaan, niin jo kuului yksi eläin uivan meidän purttamme kohti. Emme sitä erottaneet pimeässä, mutta pärskynnästä ja huohotuksesta päättäen se mahtoi olla tavattoman suuri peto. Xury luuli sitä leijonaksi. Tuokion kuluttua huomasin sen lähestyneen meitä parin aironmitan päähän. Silloin sieppasin kajuutasta kiväärin ja laukaisin sitä kohti. Peto kääntyi heti ympäri ja kuului uivan maihin.

Mahdotonta on kuvailla sitä kauheata melua ja kiljuntaa, mikä nyt nousi rannalla sekä kauempanakin: ensi kertaa kaiketi näillä seuduilla oli kajahtanut pyssyn pamaus. Maihin ei nyt tietysti ollut menemistä, ja mene tiedä, olisko tässä hyvä odotella aamunkaan valkenemista, sillä villejä ihmisiä täytyi pelätä ainakin yhtä paljon kuin villejä petoja.

Oli miten oli, mutta aamun tultua meidän täytyi päästä maihin hakemaan juomavettä, joka oli meiltä kokonaan lopussa. Xury pyysi päästä rannalle vesileilin kanssa: hän muka kävisi etsimässä vettä sieltä.

— Miksi en minä tulisi mukaan? kysäisin minä. Hän vastasi:

— Jos villi tuli, se hotki minä ja te pääse pois.

— No niin, sanoin minä liikuttuneena pojan uskollisuudesta, — mennään sitten yhdessä, Xury. Jos villit tulevat, niin ammumme ne; ei meitä syödä kumpaakaan.

Me työnsimme purren niin lähelle rantaa kuin suinkin mahdollista, otimme pyssyt ja vesileilit mukaan ja kahlasimme rannalle. Minä en uskaltanut jättää venettä näkyvistä, mutta poika läksi kauemmaksi maalle, missä oli nähnyt jonkin alankopaikan. Hetken kuluttua hän tuli juoksujalkaa luokseni. Minä luulin jo villien tai metsänpetojen ajavan häntä takaa, mutta pian huomasin hänen olallaan jonkin otuksen, jonka hän oli ampunut. Se oli jäniksen näköinen, mutta turkispeite oli toisenlainen ja jalatkin pitemmät. Mikä eläin lienee ollutkaan, me olimme iloisia, kun olimme saaneet lisää matkaeväitä.

Vettä ei meidän tarvinnutkaan lähteä kovin kaukaa hakemaan, sillä hiukan ylempänä huomasimme joen veden olevan luoteen aikana makeaa. Ja niinpä

täytimme leilit ja palasimme purteemme näkemättä jälkeäkään ihmisistä.

Koska olin ennenkin purjehtinut näillä seuduin, arvasin, etteivät Kanarian ja Kap Verden saaret olisi täältä kovinkaan kaukana. Leveysastetta en kuitenkaan pystynyt tarpeellisten kojeitten puutteessa laskemaan. Sen verran osasin sentään arvata, että nämä tienoot olivat asumattomia. Neekerit ovat näiltä seuduilta siirtyneet maurilaisten tieltä etelämmäksi, ja maurilaiset taas eivät ole katsoneet maksavan vaivaa ottaa haltuunsa näin karuja maita.

Olin pari kertaa kirkkaalla ilmalla näkevinäni Pico di Teneriffan huipun ja koetinkin purjehtia sitä kohti, mutta vastatuuli ja kova aallokko pakottivat minut yhä edelleen pysymään lähellä rantaa. Silloin tällöin täytyi laskea maihin täyttämään vesileilejä.

Kerran laskimme aamulla varhain ankkurin erään korkean niemennenän kohdalle. Nousuveden mukana lähestyimme rantaa, kun Xury, jolla oli sirkeämmät silmät kuin minulla, äkkiä virkkoi hiljaa, että parasta olisi lähteä loitommaksi täältä.

— Tuolla, virkkoi hän, — makata juuri yksi pitkä peto. Minäkin näin nyt tavattoman suuren leijonan makaavan kallionkielekkeen alla.

— Xury! sanoin minä. — Mene rannalle ja tapa se.

— Minäkö tappa! hän huudahti säikähtäen. — Se syö minun suuta. (Syö suuhunsa, tarkoitti poika.)

Minä käskin nyt hänen olla aivan hiljaa, otin suurimman pyssyn, pistin siihen aimo panoksen ruutia ja työnsin kaksi kuulaa päälle. Samoin tein toisellekin pyssylle. Kolmannen latasin viidellä pitkällä luodilla. Koetin osua petoa päähän, mutta se makasi käpälä kuonollaan, niin että luodit mursivat siltä polven. Se kavahti pystyyn, mutta vaipui jälleen maahan, nousi sitten kolmelle jalalleen päästäen mitä kamalimman karjunnan. Minä sieppasin toisen pyssyn ja tällä kertaa osuin petoa suoraan päähän. Se kaatui möristen ja vain hiljaa nytkäytellen ruumistaan. Nyt Xurykin rohkaisi mielensä ja pyrki maihin. Hän otti kolmannen pyssyn ja pitäen toisessa kädessään sitä veden yläpuolella ui rantaan. Siellä hän laukaisi pyssynsä petoon, ihan korvan juureen, jolloin se kokonaan heitti henkensä.

Olihan tuo uljas saalis, mutta ruoaksi siitä ei ollut, ja siksi minun kävi sääliksi

kolmea turhaan tuhlattua panosta. Me nyljimme siltä nahan, mihin työhön kului melkein koko päivä, ja levitimme sen sitten kajuutan kannelle, jossa se kuivui parissa päivässä.

Kolmas luku

Yhä kauemmas etelään. — Ystävällisiä neekereitä rannalla. — Leopardi. — Portugalilainen laiva. — Tilanomistajana Brasiliassa. — Uusille matkoille. — Haaksirikko. — Ensimmäinen yö puussa.

Matkaa jatkettiin taas etelään päin kymmenen tai kaksitoista päivää. Ruokatavarat vähenivät vähenemistään, niin että meidän täytyi olla laihanpuoleisella muonalla. Maihin ei poikettu kuin vettä hakemaan. Aikomukseni oli päästä vihdoin Gambian tai Senegalin virran suuhun, toisin sanoen Kap Verden tienoille, missä toivoin kohtaavani eurooppalaisia laivoja. Tiesin näet, että kaikki laivat, jotka Euroopasta kulkivat Guinean rannikolle. Brasiliaan tai Itä-Intiaan, poikkesivat Kap Verden niemeen taikka samannimisiin saariin. Ellei minun onnistuisi kohdata tällaista laivaa, niin joutuisin neekerien käsiin, siis surman suuhun.

Vähitellen alkoivat seudut, joiden ohi purjehdittiin, näyttää asutuilta: parissa kolmessa paikassa huomasimme rannalla ihmisiä, mustia ja alastomia. Eräässä kohden he juoksivat rantaa pitkin meidän perässämme. Xuryn kiellosta huolimatta ohjasin purteni lähemmäksi rantaa päästäkseni pakinoille heidän kanssaan. Aseita ei ollut kenelläkään heistä, yhdellä ainoalla vain pitkä sauva kädessä. Xury sanoi sen olevan keihäs, jota he osaavat heittää hyvinkin kauas sangen tarkasti. Pysyttelin senvuoksi tarpeeksi pitkän matkan päässä ja koetin viittauksilla tehdä heille selväksi, että tahtoisin jotain syötävää. He taas puolestaan viittasivat minua pysähtymään. Laskettuani purjeet alas juoksi pari kolme heistä kauemmas maalle, eikä kulunut puoltakaan tuntia, niin he jo toivat tullessaan kuivattua lihaa ja jyviä. Mutta miten saada ne purteen? En uskaltanut nousta maihin, ja kovin hekin näkyivät pelkäävän meitä. Keksivätpä viimein keinon: laskivat tuomisensa rannalle ja menivät itse hyvin pitkän matkan päähän, kunnes me olimme nostaneet tavarat veneeseen. Sitten he jälleen tulivat lähemmäksi.

Viittauksin me sitten osoitimme heille syvää kiitollisuuttamme, sillä eihän meillä ollut mitään vastalahjaksikaan antaa. Ennen pitkää me kumminkin saimme tilaisuuden tehdä heille erittäin hyvän palveluksen. Ollessamme vielä lähellä rantaa tuli äkkiä vuorilta päin kaksi petoa vimmattua vauhtia merta kohti, toinen ajaen toista. Vihoissaanko lienevät olleet vai leikkiä lyöneet, en tiedä, mutta outoa se oli, sillä pedot liikkuvat harvoin keskipäivällä. Ihmiset rannalla säikähtivät pahanpäiväisesti, varsinkin naiset, mutta heistä välittämättä pedot hyökkäsivät suoraa päätä mereen, ja sielläkös alkoi tuima temmellys, ilmeisestikin iloinen kisa. Nähdessäni toisen lähenevän purttani latasin pyssyni kiireimmän kaupalla, ja niin pian kuin peto oli tullut pyssynkantaman päähän ammuin sitä silmien väliin. Se upposi samassa, mutta kohosi taas heti pinnalle, ja vuoroin vaipuen, vuoroin nousten, koetti uida maihin, kunnes vihdoin vajosi veteen vähän matkan päässä rannasta.

En osaa sanoin selittää sitä kauhua ja hämmästystä, minkä pyssyn pamaus sai aikaan noissa ihmisparoissa. Muutamat kaatuivat maahan puolikuolleina säikähdyksestä. Nähtyään pedon uponneen ja huomatessaan minun viittailevan heitä lähemmäksi, he rohkaisivat kuitenkin mielensä ja riensivät petoa hakemaan. Helppo se oli löytääkin siitä kohdasta, missä veri punasi vedenpintaan. Minä heitin heille köyden, ja sen avulla he vetivät raadon ylös. Se oli hyvin kaunis, suuri leopardi. Neekerit nostivat kätensä ylös ihmeissään pedon kummallisesta kaadannasta. Mikä toinen peto oli, en tiedä, sillä laukauksen kuultuaan se ui heti maihin ja pakeni vuorille, mistä oli tullutkin.

Minä viittasin nyt neekereille kehottaen heitä pitämään saaliin omanansa, ja ylen kiitollisina he heti rupesivat sitä nylkemään. Ei heillä ollut puukkoja eikä muita veitsiä, mutta teroitetuilla puuaseilla he saivat sen ihmeellisen lyhyessä ajassa nyljetyksi. He tarjosivat sitten osan lihoja minulle, mutta kieltäydyin viitaten heitä pitämään kaiken hyvänään ja pyysin saada vain vuodan. Sen he antoivatkin, toivatpa vielä ruokavaroja entisten lisäksi. Näytin heille sitten tyhjän vesileilin ja käänsin sen alassuin. Siitä he ymmärsivät, että meillä ei ollut vettä. Ei aikaakaan, niin jo kaksi naista kantoi rannalle suuren astian — nähtävästi se oli päivänpaisteessa poltettua savea — täynnä vettä. Siitä Xury nouti purteen kolme täyttä leilillistä.

Sanottuamme jäähyväiset näille ystävällisille neekereille lähdimme taas hyvin varustettuina purjehtimaan edelleen. Yksitoista päivää kuljettiin yhtämittaa etelää kohti, kunnes vihdoin edessämme näkyi niemi, joka ulottui neljä, viisi peninkulmaa länttä kohti. Koska meri oli rauhallinen, lähdin suuressa kaaressa

kiertämään tuota nientä. Kuljettuamme sitten parin peninkulman päässä olevan niemen ohitse, näin oikealla puolen taaskin maata. Nyt arvasin olevani Kap Verden niemen ja Kap Verden saarten välisessä salmessa. Kovin kaukana ne vielä kumminkin olivat nuo saaret, enkä tiennyt minne päin olisi oikein lähdettävä, sillä jos nousisi kova tuuli, en pääsisi mantereelle enkä saarillekaan.

Jätettyäni näissä mietteissä peräsimen Xuryn käsiin menin kajuuttaan. Mutta tuskin olin ennättänyt sinne, kun jo kuulin Xuryn huutavan: — *Master! master!* Laiva ja purtta (purje)!

Poika parka oli aivan suunniltaan, sillä hän luuli, että nyt entisen maurilaisen isäntämme laiva oli kintereillämme. En käsittänyt poloinen, että me olimme jo aikaa sitten ehtineet hänen alueidensa ulkopuolelle. Riensin kannelle ja nähtyäni laivan tunsin sen portugalilaiseksi alukseksi, jolla oli matka nähtävästi Guineaan. Mutta pian huomasin erehtyneeni: sen suunta olikin toinen. Päätin silloin koettaa päästä sitä niin lähelle kuin mahdollista.

Vedin ylös kaikki purjeemme, mutta näytti siltä kuin laiva menisi ohitse, ennen kuin sain annetuksi sille mitään merkkiä meistä. Olin jo joutumaisillani epätoivoon, kun vihdoin huomasin heidän vähentävän purjeitaan. Arvatenkin he olivat kaukoputkellaan nähneet veneemme ja luulleet meitä jonkin eurooppalaisen laivan haaksirikkoisiksi. Nostin entisen isäntäni lipun hätämerkiksi mastoon ja laukaisin pyssyn. Perästäpäin sain tietää, että laivalla oli merkki kyllä nähty, pyssyn savu samoin, mutta laukausta ei kuultu, siksi kaukana olimme vielä heistä. Laiva pysähtyi, ja parin kolmen tunnin kuluttua purteni laski sen laitaan.

Saatuaan tietää minun olevan englantilainen ja kuultuaan lyhykäisen kertomuksen kohtalostani laivan kapteeni otti meidät tavaroinemme ystävällisesti laivaansa.

Olin riemuissani pelastuksestamme — arvaahan sen. Tarjosin kaiken, mitä minulla oli, kapteenille, mutta tämä ylevämielinen mies otti tavarani vain talteen ja lupasi antaa ne minulle takaisin saavuttuamme Brasiliaan.

— Minä saatan, hän lausui, — milloin hyvänsä joutua samanlaiseen tilaan kuin tekin ja silloin en muuta toivoisi kuin että minutkin pelastettaisiin, niin kuin minä pelastin teidät nyt. Niin, niin *seignore inglese* (= herra englantilainen). Mielelläni vien teidät perille, ja nämä tavarat tarvitsette kyllä tullaksenne

vieraassa maassa toimeen ja päästäksenne kotiinne jälleen.

Ja niin hän antoi minulle kirjallisen luettelon kaikista tavaroistani, jotka sen mukaan olin saava takaisin perille tultuamme. Siitä ei ollut unohtunut kolme vesileiliänikään. Purteni hän otti laivaansa ja pakotti minut vastaanottamaan siitä kahdeksankymmenen piasterin velkakirjan. Jos Brasiliassa joku siitä enemmän tarjoaisi, hän lupasi maksaa enemmän. Xuryn hän olisi ostanut omakseen ja tarjosi hänestä kuusikymmentä piasteria, mutta kun minä en olisi luopunut uskollisesta apulaisestani, hän teki ehdotuksen: hän sitoutui päästämään Xuryn kymmenen vuoden kuluttua vapaaksi, jos tämä kääntyisi kristinuskoon. Xury poika suostui mielellään tähän ja niin hän jäi kapteenin palvelukseen.

Onnellisesti purjehdittiin sitten edelleen ja kahdenkolmatta päivän kuluttua laskettiin Todos los Santosiin, eli Pyhäin miesten lahteen.

Kapteenin hyvyyttä en osaa kyllin kiitellä. Matkastani hän ei ottanut äyriäkään, vieläpä maksoi minulle kaksikymmentä dukaattia leopardinnahasta ja neljäkymmentä leijonannahasta. Muut tavarani hän niinikään osti rahalla, niin että minulla Brasiliaan tullessani oli kaksisataakaksikymmentä piasteria.

Ennen pitkää tutustuin siellä erääseen kunnon mieheen, jolla oli oma *ingenio*, miksi siellä päin sanotaan viljelysmaata ja sokerikeittämöä. Nähdessäni kuinka tuottavaa tuollainen työ oli ja kuinka miellyttävää moinen rauhallinen elämä päätin minäkin hankkia itselleni tiluksia, asettua maanviljelijäksi ja tilata Lontoosta sinne jättämäni pienen pääoman.

Jonkin ajan kuluttua tapasin ystäväni kapteenin, jonka oli täytynyt viipyä siellä kolme kuukautta lastia odotellessaan. Kuultuaan aikeistani hän kehotti minua kirjoittamaan leskelle, jolle olin jättänyt pääomani talteen, että hän jonkun lontoolaisen kauppiaan välityksellä lähettäisi täältä kaupaksi käyviä tavaroita kapteenin nimellä Lissaboniin. Hän lupasi sitten ensi matkallaan tuoda tavarat tänne.

— Mutta, hän lisäsi, — koska kaikki ihmistoimi on epävarmaa ja horjuvaa, niin neuvoisin teitä käyttämään tähän yritykseen ainoastaan puolet omaisuuttanne, siis sata puntaa. Jos hanke onnistuu, saatte toisen puolen tänne samalla lailla; ellei niin on teillä ainakin puolet vielä jäljellä.

Noudatin hänen neuvoaan, ja kaikki yritykseni onnistuivat paremmin kuin olin osannut luullakaan. Tavaroita Lissabonista odotellessani olin hankkinut itselleni

jonkin verran maata ja pannut sokeri- ja tupakkaistutukseni alulle. Ja kun kapteeniystäväni jälleen palasi Brasiliaan, hän toi tullessaan minulle koko joukon tavaroita, parhaasta päästä verkkoja ja muita kankaita, joilla tässä maassa oli erinomainen menekki. Ne minä kaikki sain myydyksi niin edullisesti, että voittoni oli lähes nelinkertainen. Pyytämättäni — minä kun olin vielä nuori ja kokematon — kapteeni toi minulle kaikenlaisia aseita ja työkaluja, joita istutuksillani tarvittiin. Sitä paitsi hän oli tullessaan tuonut minulle palvelijan, jonka oli pestannut kuudeksi vuodeksi. Lisäksi ostin vielä yhden neekeriorjan ja palkkasin toisen palvelijan.

Kaikesta tästä tämä erinomainen ystävä ei tahtonut ottaa mitään korvausta. Tyrkyttämällä sain hänet ottamaan hiukan tupakkaa, oman maani tuotteita muka.

Myötäinen onni minua silloin näytti alkavan suosia. Maat kasvoivat, viljat versoivat, työ tuotti hedelmiä, varallisuus lisääntyi. Tulin olleeksi jo neljä vuotta Brasiliassa, olin oppinut maan kieltä, saanut tuttavia ja ystäviä sekä naapurieni että San Salvadorin kauppiaitten joukossa. Mutta kuka ei onneansa osaa oikein käyttää, se turmiollensa tietä tasoittaa. Ja niin kävi minunkin. Jos olisin pysynyt silloisessa asemassani, olisi minulla ollut mahdollisuus päästä juuri siihen keskisäädyn rauhalliseen, huolettomaan tilaan, josta isäni niin kauniisti oli puhunut. Mutta toisenlainen osa odotti minua, ja siihen oli syynä onneton haluni päästä kiertämään maita mantereita, vastoin sekä luonnon että kohtalon ilmeisiä viittauksia.

Olin kerran kauppiaitten seurassa kertonut kahdestikin käyneeni Afrikan länsirannikolla kuvaillen samalla, kuinka edullista siellä on käydä kauppaa: mitättömät esineet niin kuin napit, veitset, sakset, kirveet, lasihelmet ja sen semmoiset ovat siellä kovin haluttua tavaraa; niitä vastaan ei saa ainoastaan kultahiekkaa, jyviä ja norsunluuta, vaan neekereitäkin, joita käytetään työntekijöinä Brasiliassa. Kauppiaat höristelivät korviaan minun kertomuksilleni ja mieltyivät varsinkin viimeksi mainitsemaani seikkaan. Neekerikauppa oli siihen aikaan vielä vähäistä, koska siihen joka kerta tarvittiin *assiento*, ts. Espanjan ja Portugalin kuninkaitten lupa. Siitä syystä neekerit olivatkin sangen kalliita.

Seuraavana päivänä tuli kolme kauppiasta luokseni, otti minulta vaitiololupauksen ja teki sitten seuraavan salaisen ehdotuksen. Heillä oli kullakin suuria viljelysmaita, mutta työväestä oli tuntuva puute. Sen vuoksi he aikoivat varustaa laivan, joka lähtisi Guineaan hakemaan sieltä lastillisen neekereitä.

Heillä ei ollut aikomusta julkisesti myydä näitä täällä, se kun ei ollut sallittuakaan; he aikoivat vain yhden ainoan kerran hakea neekereitä ja jakaa nämä sitten keskenään, työväeksi viljelysmailleen. Kysymys oli vain siitä, lähtisinkö minä hankkeen johtajana tälle matkalle. Minun ei tarvitsisi osallistua mihinkään kustannuksiin. Palattuani saisin oman osani neekereistä.

Olisiko minun ollut pakko ryhtyä moiseen uhkarohkeaan ja epävarmaan yritykseen, minun, jolla oli niin edullinen asema täällä ja joka kolmen, neljän vuoden perästä epäilemättä olisin ollut kolmen-, neljäntuhannen punnan omistaja? Mutta kohtaloni näkyi määränneen minut oman onneni tuhoojaksi. Kuuntelin enemmän mielikuvitustani kuin järkeäni ja suostuin kuin suostuinkin esitykseen sillä ehdolla, että nuo kauppiaat sillä välin pitäisivät huolta viljelyksistäni. Samalla tein jälkisäädöksen, jossa määräsin kuolemani varalta puolet omaisuudestani ystävälleni kapteenille ja toisen puolen lähetettäväksi hänen toimestaan Englantiin.

Ja niin astuin laivaan kovan onnen hetkenä, 1. päivänä syyskuuta 1659, täsmälleen kahdeksan vuotta siitä kun olin ensi kertaa lähtenyt merille vanhempieni tietämättä.

Laivamme, joka oli sadankahdenkymmenen tonnin vetoinen, oli varustettu kuudella tykillä. Laivaväkeä oli neljätoista miestä, heihin luettuina kapteeni, jungmanni ja minä. Lastina oli laivantäysi neekereille mieluista vaihtotavaraa kuten helmiä, lasiesineitä, peilejä, veitsiä, kirveitä ynnä muuta sellaista.

Purjehdittuamme kaksitoista päivää pohjoiseen ja saavuttuamme 7. asteen 20. minuutin kohdalle pohjoista leveyttä nousi äkkiä hirmuinen rajumyrsky, joka sekoitti kokonaan suuntamme. Se alkoi kaakosta, kääntyi äkkiä luoteeseen ja pyörähti siitä koilliseen kieputellen meitä niin hirvittävällä voimalla, ettemme kahteentoista päivään voineet muuta kuin alistua tuulen heiteltäväksi. Tuho ja turmio oli alati silmiemme edessä. Kenelläkään ei ollut vähintäkään pelastumisen toivoa. Kaiken tämän lisäksi meiltä vielä kuoli mies kuumeeseen, ja toisen merimiehen ja jungmannin huuhtaisi ankara hyökyaalto kannelta mereen.

Kahdentoista päivän kuluttua hirmumyrsky hiukan laimeni. Kapteenin mittausten mukaan oli laivan asema silloin noin 11 astetta pohjoista leveyttä, mutta samalla hän huomasi meidän ajautuneen hyvin kauaksi länteen, pohjoiseen Amazonasvirran suistosta ja lähelle Orinocon, niin sanotun Suuren virran suuta.

Kapteeni tuli neuvottelemaan kanssani siitä, mitä nyt tekisimme. Koska laiva oli saanut vuodon, hän ehdotti, että palattaisiin suoraa päätä Brasiliaan. Minä olin eri mieltä. Otettiin esille merikartta. Osoitin ettei sielläpäin ollut mitään hätäsatamaa, minne voitaisiin mennä. Meidän täytyi minun mielestäni päästä niin pian kuin mahdollista Pienten Antillien piiriin ja pyrkiä nimenomaan Barbados-saaren turviin. Jos välttäisimme joutumasta Meksikonlahden virtaan pääsisimme sinne noin viidentoista päivän kuluttua. Afrikan länsirannikolle lähtemistä ei voitu ajatellakaan. Ja niin otettiin nyt laivan suunnaksi WNW jotta pääsisimme aluksi johonkin Englannin omistamaan saareen.

Mutta toisin oli säädetty.

Saavuttuamme 12° 11':lle pohjoista leveyttä nousi uusi myrsky, joka jälleen kiidätti meidät kauhealla vauhdilla kauaksi länttä kohden, kaikkien tunnettujen kauppaväylien ulkopuolelle. Nyt oli se vaara tarjona, että jos henkiin jäisimmekin, niin pikemmin täällä joutuisi villien raakalaisten syötäväksi kuin keksisi minkään mahdollisuuden päästä takaisin omaan maahan.

Tuulen yhä vimmatusti puhaltaessa kuului kerran aamulla äkkiä mastosta huuto: "Maata näkyvissä"! Tuskin olimme kaikki ennättäneet kannelle, kun laivamme jo törmäsi hiekkasärkälle ja pysähtyi siihen. Ja nyt alkoivat raivoisat hyökyaallot lyödä kannen yli sellaisella voimalla, että meidän täytyi paeta kajuuttoihin, jotteivät ne olisi pyyhkäisseet meitä mereen.

Sen, joka ei itse ole tällaista kokenut, ei ole helppoa käsittää meidän hätäämme ja tuskaamme. Emme tienneet missä päin olimme, olimmeko ajautuneet saaren vai mannermaan rantaan, olivatko seudut asuttuja vai asumattomia. Tuuli tuntui tosin hiukan laimenevan, mutta pelkäsimme sittenkin, että laiva minä hetkenä hyvänsä hajoaisi kappaleiksi. Äkkiä, kuin ihmeen kautta, tuuli kääntyi päinvastaiseen suuntaan. Me katselimme toisiamme odottaen joka silmänräpäys kuolemaa ja valmistautuen lähtemään toiseen maailmaan, sillä tässä maailmassa ei meillä enää ollut mitään tekemistä.

Ainoana lohdutuksena oli se, ettei laiva vielä ollut särkynyt ja että kapteeni sanoi tuulen tyyntyvän. Myrsky hiljenikin hiukan, mutta laiva oli yhä karilla eikä ollut vähintäkään toivoa saada sitä irti. Miten vain saada henkensä pelastetuksi — siinä kysymys. Toinen laivan vene oli myrskyssä paiskautunut säpäleiksi, toinen oli tosin jäljellä, mutta aivan mahdottomalta näytti saada se vesille.

Aika oli täpärällä. Muutamat näkivät jo laivan ruvenneen halkeilemaan. Perämiehen onnistui viimein muun laivaväen avulla saada vene mereen, me hyppäsimme siihen, yhteensä yksitoista henkeä, ja antauduimme Jumalan armon turvissa pauhaavan meren valtaan. Myrsky oli tosin ollut koko lailla hiljentynyt, mutta meri raivosi yhä edelleen. Se oli todellakin den wild zee, joksi hollantilainen nimittää myrskyävää merta.

Kauhea oli meidän poloisten tila. Purjetta ei meillä ollut, emmekä sillä olisi mitään tehneetkään. Turvauduimme airoihin, mutta — kohtalomme oli ilmeinen: rantaa kohti meidän täytyy pyrkiä, ja sinne meitä tuulikin työntää, mutta rannan särkkiin vene auttamattomasti särkyy. Jätimme henkemme Jumalan huomaan ja lähdimme omin käsin jouduttamaan matkaa ilmeistä perikatoamme kohti.

Pienenä toivon kipinänä tuikahti mielessämme vielä se ajatus, että onnellisen sattuman ansiosta pääsisimme johonkin lahdenpoukamaan tai joensuuhun tuulensuojaan, mutta mitä lähemmäksi rantaa tulimme, sitä kauheammalta se näytti, hirveämmältä vielä kuin meri.

Kiidettyämme noin puolentoista peninkulman verran tuli äkkiä suunnaton hyökyaalto takaapäin. Vuorenkorkuisena se vyöryi meitä kohti. Siitä tulisi meille armonisku, sen näki nyt joka mies. [Armoniskuksi sanottiin teloituksen viimeistä, kuolettavaa iskua, jolla pyöveli lopetti teloitettavan tuskat.] Se karkasi sellaisella vimmalla veneen kimppuun, että tämä samassa silmänräpäyksessä kaatui kumoon. Tuskin ennätimme huudahtaa: "Jumala varjelkoon!" kun aalto oli jo nielaissut meidät kitaansa.

Mahdotonta on kuvailla niitä ajatuksia, joita mielessäni sävähti ristiin rastiin vaipuessani veteen. Taitava uimari kyllä olin, mutta en päässyt aallon sisästä pintaan hengittämään, ja ennen kuin se heitti minut hyvän matkaa rannalle päin ja jälleen painuin takaisin. Olin läkähtymäisilläni, mutta saatuani hiukan hengitetyksi oli minussa sen verran tarmoa että huomatessani olevani lähempänä maata kuin luulinkaan, nousin pystyyn ja läksin pyrkimään rantaa kohti, ennen kuin toinen aalto tulisi ja tempaisi minut mukaansa. Ja se tuli korkeana kuin vuori ja raivoisana kuin vihamies. Hengitystäni pidättäen peityin jälleen aallon syliin parin-, kolmenkymmenen jalan syvyyteen. Sanomattomalla voimalla se heitti minut rantaa kohti, ja minä, ponnistaen kaikki voimani, koetin uida samaan suuntaan. Rintani oli jo pakahtumaisillaan, kun äkkiä tunsin käsieni ja pääni olevan vedenpinnan yläpuolella. Vain pari sekuntia ennätin hengittää, mutta jo sekin antoi minulle uusia voimia. Pian peitti aalto minut jälleen, tällä kerralla ei

kuitenkaan niin pitkäksi aikaa kuin ennen. Sen mentyä riensin taas minkä ennätin rantaan päin.

Mutta raivoisa meri ei jättänyt minua vieläkään rauhaan. Kahdesti vielä hyökkäsi aalto päälleni, työntäen minua yhä enemmän rantaa kohti. Viimeisellä kerralla se paiskasi minut niin ankarasti kalliota vastaan, että menin tainnoksiin. Siitä toinnuttuani tunsin, etten enää kykenisi vastustamaan meren voimaa, mutta silloin kiersin käsivarteni kallion ympärille ja siten vältyin joutumasta aallon mukana takaisin mereen. Kiiruhdin rannalle ja pääsin vihdoin ylemmäksi kalliolle, jossa vesi ei enää voinut minua saavuttaa.

Nyt olin pelastunut ja ensi työkseni kiitin Jumalaa, joka oli tempaissut minut ihan ilmeisesti surman suusta.

Mahdotonta on selittää sen ihmisen iloa ja riemua, joka sanan täydessä merkityksessä on nostettu haudasta. Nyt minä käsitin, miksi kuolemaantuomitulta vangilta, jolla jo on hirttosilmukka kaulassa, mutta jolle äkkiä julistetaan armahdus, samassa lyödään suonta: äkillinen mielenliikutus saattaisi pysäyttää hänen sydämensä sykinnän.

"Mutt äkki-ilo niin kuin äkkisurukin, ne tuhon voivat tuottaa kumpikin."

Kädet yhä kurotettuina taivasta kohti kuljin rannalla. Olemukseni pohjia myöten olin kiitollinen pelastumisestani. Ja sitten muistuivat mieleeni toverit: he olivat hukkuneet joka mies. En sen koommin nähnyt heistä jälkeäkään, paitsi kaksi hattua, yhden lakin ja kaksi paritonta kenkää.

Loin silmäni haaksirikkoiseen laivaan. Meri hyökyi vielä niin tuimasti sen ympärillä, että se väliin kokonaan katosi silmistäni. Nähdessäni kuinka kaukana se oli, en saattanut olla huudahtamatta: "Hyvä Jumala! Kuinka olikaan mahdollista, että pääsin rantaan!"

Aloin sitten vähitellen silmäillä ympärilleni nähdäkseen millaiseen paikkaan olin joutunut, ja päättääkseni, mitä ensiksi tekisin. Lyhyt oli iloni: huomasin tilani varsin surkeaksi. Olin läpimärkä. Muita vaatteita ei minulla ollut kuin ne, mitkä oli ylläni. Ei ollut muruakaan syötävää, ei vesitippaa juotavaa. Täällä kuolisin varmasti nälkään, tai villipedot raatelisivat minut. Pahinta oli se, ettei minulla ollut mitään asetta, millä olisin tappanut jonkin eläimen henkeni pitimiksi tai puolustautunut metsänpetoja vastaan. Ei minulla ollut muuta kuin puukko, piippu ja hiukan tupakkaa kukkarossa. Onnettomuuteni saattoi minut sellaiseen

epätoivoon, että jonkin aikaa juoksentelin kuin mielipuoli edestakaisin. Ilta alkoi pimetä, ja tuska sydämessä mietin: mikähän minut perii, jos täällä on villejä metsäneläimiä, jotka tavallisesti öiseen aikaan lähtevät tyyssijoiltansa.

Ei ole muuta neuvoa, arvelin, kuin nousta lähellä olevaan tuuheaan honkaan. Sinne kiipeän yöksi. Huomenna mietin sitten, millä kuolemalla kuolen, sillä elämästä ei ole pienintäkään toivoa. Kuljin jonkin matkaa sisämaahan etsimään juomavettä, jota suureksi ilokseni löysinkin. Juotuani ja pistettyäni tupakkaa suuhuni hillitäkseni nälkääni palasin jälleen hongan luokse, kiipesin ylös ja asetuin sen oksille niin, ettei ollut pelkoa putoamisesta, jos sattuisin nukkumaan. Leikkasin sitten aseekseni vahvan sauvan ja asetuin paikoilleni.

Hyvin väsynyt kun olin, vaivuin pian sikeään uneen enkä luule kenenkään muun nukkuneen samanlaisessa tilassa niin makeasti kuin minä tässä korkeassa kammiossa.

Neljäs luku

Uimalla laivalle. — Lautta. — Ensimmäinen otus. — Useamman kerran laivalla. — Varastot lisääntyvät. — Vuohi. Almanakka. — Pakko paras opettaja.

Herätessäni oli ilma kirkas, myrsky oli tyyntynyt, meri ei enää pauhannut eikä raivonnut niin kuin eilen. Eniten minua kuitenkin ihmetytti se, että laiva oli yön aikana siirtynyt karilta lähemmäksi rantaa. Nousuvesi oli irroittanut sen ja kuljettanut sitä maata kohti, melkein sen kallion lähelle, johon aalto oli minut eilen viskannut. Koska se ei ollut nyt rannasta kuin peninkulman päässä ja näytti yhä vieläkin olevan pystyssä, alkoi mieleni tehdä sinne, koska saisin sieltä yhtä ja toista tarpeellista.

Puolenpäivän aikana meri tyyntyi kokonaan. Luodevesi pakeni niin kauas, ettei rannan ja laivan välillä ollut vettä enää kuin neljännespeninkulma.

Mieleni muuttui haikeaksi katsellessani laivaa. Jos olisimme pysyneet siinä eilen, niin hengissä olisimme nyt joka mies. Olisimme pelastuneet rannalle, eikä minustakaan olisi tullut tällaista kurjaa erakkoa, vailla ihmisseuraa ja kaikkea lohdutusta. Kyyneleet kiertyivät väkisinkin silmiini. Mutta nyt ei auttanut

antautua murheen valtaan. Päätin lähteä käymään laivalla. Riisuin vaatteet yltäni, ilma kun oli tavattoman lämmin, ja heittäydyin mereen. Yks kaks olin uinut laivan luo, mutta siellä oli pulma edessä: miten pääsisin laivaan. Se oli yhä matalikolla ja hyvin korkealla vedenpinnasta; ei ollut mitään, jota myöten olisin voinut nousta kannelle. Kahdesti uin laivan ympäri ja vasta toisella kerralla huomasin köydenpään riippuvan kokasta — kumma etten sitä jo ensi kerralla huomannut! Ankarasti ponnistaen sain vihdoin köydenpäästä kiinni ja kiipesin kokkaan.

Huomasin laivan saaneen vuotoja ja ennättäneen vetää vettä sisäänsä jo koko lailla. Myrsky oli iskenyt sen perä edellä kovan hietasärkän laitaan, niin että perä oli kohonnut hyvin korkealle, kokka sitä vastoin vaipunut alas. Kannet olivat vapaina, ja kaikki mitä laivalla oli, näkyi jääneen kuivaksi. Ensi työkseni rupesin tarkastamaan, mikä laivalla oli vielä kunnollista ja mikä turmeltunutta. Kaikki laivan ruokatavarat olivat säilyneet kuivina. Nälkäinen kun olin, menin ruokavarastoon, pistin housuntaskuni täyteen laivakorppuja ja niitä pureskellen ryhdyin jatkamaan työtäni, sillä kiirettä oli pidettävä. Isosta kajuutasta löysin jonkin verran rommia, jota otin aimo kulauksen vahvistuakseni vastaisiin ponnistuksiin. Nyt olisi ollut tarpeen vene, millä olisin vienyt tavaroita maihin. Mutta kun sitä ei ollut, täytyi ryhtyä muihin keinoihin.

Laivalla tiesin olevan muutamia vararaakoja, pari kolme paksua parrua ja useita varalla pidettyjä mastopuita. Otin niistä muutamia, joita jaksoin liikutella, sidoin toiseen päähän köyden, heitin ne mereen ja kiinnitin köyden laivaan. Laskeuduin sitten alas laivankylkeen, vedin puut luokseni ja sidoin neljä raakaa molemmista päistä yhteen niin hyvin kuin osasin, niin että siitä muodostui jonkinlainen lautta. Panin sitten pari kolme lautaa poikkipuolin ja jopa kannatti lautta miestä. Koska se oli kuitenkin vielä kovin heikko raskaammalle lastille, sahasin käsisahalla mastopuun kolmeen kappaleeseen ja liitin nämä lauttani vahvikkeeksi. Vaikeaa ja hankalaa tämä työ kyllä oli, mutta tieto siitä, että nyt on hankittava välttämättömiä elintarpeita, rohkaisi ja opetti minua saamaan aikaan sellaistakin, mihin muissa oloissa tuskin olisi pystynyt.

Lautta oli nyt kyllin luja kantamaan suurtakin kuormitusta. Kysymys oli vain siitä, mitä siihen ensiksi panisin ja miten saisin tavarat tyrskyjen läpi maihin. Mutta tässä ei ollut aikaa pitkiin arveluihin. Ensiksi laskin lautan pinnalle niin monta lautaa ja lankkua kuin kokoon sain, otin sitten kolme merimiesarkkua, tyhjensin ne ja vein lautalle. Ensimmäiseen panin ruokatavaroita: leipää, riisiä, kolme Hollannin juustoa, viisi kimpaletta kuivattua vuohenlihaa ja jonkin verran

eurooppalaisia jyviä, ohraa ja riisiä, jota oli käytetty laivalla olleen siipikarjan ruoaksi. (Linnut oli jo aikaa sitten syöty, ja mielipahakseni huomasin jälkeen päin, että rotat olivat jyrsineet siemenistä suurimman osan kelvottomiksi.) Juomia löysin useita laatikollisia, muutamia hienoja likööreja ja viisi kuusi nassakkaa arrakkia. Ne minä nostin sellaisenaan lautalle, kun arkuissa ei enää ollut tilaa.

Tällä välin alkoi vuoksi nousta, ja harmikseni näin, kuinka rannalle jättämäni takki, liivit ja paita kelluivat veden pinnalla. Uimaan lähtiessäni ei minulla ollut kuin liinaiset polvihousut ja sukat jalassa. Laivassa kyllä oli vaatetta hyvinkin runsaasti, mutta ylleni sieppasin vain kaikkein tarpeellisimmat, minulla kun oli kiire saada paljon tärkeämpää mukaani, nimittäin työaseita. Kauan aikaa haeskeltuani löysin viimein kirvesmiehen arkun. Se oli verraton aarre ja tällä haavaa minulle arvokkaampi kuin laivanlastillinen kultaa. Laskin sen lautalle sisällystä sen tarkemmin tutkimatta, sillä tiesinhän suunnilleen, mitä siinä oli.

Nyt oli saatava ampuma-aseita ja ampumatarpeita. Suuressa kajuutassa oli kaksi sangen hyvää lintupyssyä ja kaksi pistoolia. Ne minä otin ensin ja samalla muutamia ruutisarvia ja haulipusseja sekä kaksi vanhaa, ruostunutta miekkaa. Sitä paitsi löysin vielä pitkän etsimisen perästä kolme ruutitynnyriä, joista kaksi oli säilynyt ihan kuivana, kolmas oli kostunut. Nämä aseet, kaksi sahaa, kirveen ja vasaran laskin lautalle.

Olipa lastini lisänä kolme elävääkin olentoa, nimittäin laivan kaksi kissaa ja koira. Edelliset kyllä pysyivät lautalla koreasti, mutta koira hyppäsi heti kohta mereen ja ui edelläni rantaan.

Nyt oli lautta täyteen lastattu. Mutta kuinka päästä maihin, kun ei ollut purjetta, ei airoja, ei peräsintä? Heikoinkin tuulenpuuska saattoi tehdä koko hankkeen tyhjäksi.

Kolme edullista seikkaa oli kyllä olemassa: ensiksi meri oli tyyni, toiseksi vuoksi nousi ja liikkui rantaa kohti, kolmanneksi tuuli, vaikka hiljainenkin, puhalsi mereltä päin. Löydettyäni pari kolme katkonaista airoa läksin vihdoin lautallani liikkeelle.

Peninkulman verran lautta kulki varsin hyvin. Huomasin sen vain suuntautuvan hiukan syrjään siitä kohdasta, missä ensi kertaa olin noussut maihin. Siitä päätin, että tässä mahtoi käydä virta. Toivoin siis pääseväni johonkin lahdelmaan tai

joensuuhun, johon lautta olisi hyvä ohjata. Oikein olin arvannutkin. Edessäpäin tuli näkyviin pieni poukama, jonne vuoksi virtasi jokseenkin kovalla vauhdilla. Koetin niin hyvin kuin osasin ohjata lauttaani keskeltä virtaa.

Mutta siellä olin vähällä joutua toisen kerran haaksirikkoon, ja jos niin olisi käynyt, olisi minulta varmaankin sydän murtunut. Kun en lainkaan tuntenut rantaa, törmäsi lautan toinen pää äkkiä matalikolle, jolloin tavarat olivat liukumaisillaan toiseen, matalammalla olevaan päähän; siitä ne tietystikin olisivat solahtaneet veteen. Ponnistin selkäni kaikin voimin arkkuja vasten, etteivät ne siirtyisi paikoiltaan, ja koetin saada lauttaani irti, mutta se oli mahdotonta. En uskaltanut liikahtaakaan paikaltani, vaan tässä tukalassa asemassa minun täytyi olla runsas puoli tuntia, kunnes vuoksi oli kohottanut lautan toisenkin pään väljille vesille. Airolla sauvoin sitä sitten eteenpäin, kunnes sain sen uomaan, jossa nousuvesi lähti kulkemaan ylös virtaa. Kovin kauas merenrannasta en olisi mielelläni joutunut, sillä täältä rannaltahan näkisin ulapalle: kukaties vielä joskus saisin näkyviini laivan, joka pelastaisi minut.

Huomasin joen äyräässä viimein pienen lahdelman ja sinne sain lauttani suurella vaivalla ohjatuksi. Mutta siinä oli taas se vaara tarjona, että koko lastini solahtaisi veteen. Äyräs oli näet jyrkkä; ei näkynyt mitään sopivaa laituripaikkaa. Jos lautan toinen pää olisi käynyt rantaan, olisi toinen pää vaipunut veteen ja tavarat menneet sitä tietään. Ei auttanut muu kuin iskeä airo pohjaan ja koettaa pidättää lautta yhdessä kohdin lähellä tasapohjaista paikkaa, jonka arvasin pian joutuvan nousuveden alle. Niin kävikin. Kun vesi oli sanotun paikan kohdalla noussut tarpeeksi — lauttani oli noin jalan syvyydessä — työnsin lautan siihen ja löin airon kummassakin päässä pohjaan, niin ettei se enää päässyt mihinkään. Odottelin sitten, kunnes vesi jälleen laski, jolloin lautta hiljalleen painui tasaiselle tantereelle.

Lähdin nyt maihin etsimään soveliasta asuinpaikkaa itselleni ja turvallista suojaa tavaroilleni. En tiennyt, minne olin joutunut, mannermaalle vaiko saarelle, oliko täällä metsänpetoja vai ei. Vajaan peninkulman päässä kohosi korkea ja jyrkkärinteinen vuori. Se oli korkein kohta eräässä pohjoista kohti kulkevassa selänteessä. Otin mukaani toisen lintupyssyn, ruutisarven ja pistoolin ja läksin kulkemaan vuoren huippua kohti. Työllä ja tuskalla vihdoin pääsin sinne, ja siellä suureksi surukseni huomasin joutuneeni saarelle: vettä oli ympärillä, muutamia kallioita meressä vain siellä täällä ja noin kolmen peninkulman päässä länteen kaksi vielä pienempää saarta.

Hedelmätön näkyi saari olevan ja arvattavasti asumatonkin, ellei siinä asunut villipetoja, joita en kuitenkaan missään huomannut. Lintuja näkyi olevan suuret laumat, mutta ne olivat kaikki minulle outoja. Jos niistä muutamia ampuisikin, niin ties mikä niistä ruoaksi kelpaisi.

Takaisin tullessani ammuin erään suuren linnun, joka istui korkean puun latvassa, tiheän metsän rinteellä. Tuskin oli pyssy lauennut, niin pyrähti lentoon lukemattomat laumat monenlaisia lintuja, jotka kirkuivat ja rääkyivät kukin omalla tavallaan. Ampumani lintu oli väristä ja nokasta päätellen haukka, mutta kynnet olivat toisenlaiset kuin haukalla. Sen liha haisi raadolta eikä siis kelvannut syötäväksi.

Palasin lautalle ja rupesin nostamaan tavaroitani rannalle. Siihen työhön loput päivää kuluikin. En tiennyt, missä viettäisin yöni. Maassa en uskaltanut nukkua, sillä pelkäsin petoja, vaikka tuo pelko, kuten sittemmin ilmeni, oli aivan turha. Rakensin itselleni tavara-arkuista ja laudoista jonkinlaisen majan. Miten täällä alkaisin elatustani hankkia, en tiennyt lainkaan. Äskeisellä matkallani en ollut nähnyt kuin pari kolme jäniksen kaltaista eläintä, jotka olivat hypähtäneet edestäni pyssyn pauketta säikähtäen.

Seuraavana aamuna johtui mieleeni, että laivastahan voisi saada tänne maihin vielä paljonkin kaikenlaisia hyödyllisiä esineitä, köysiä, purjeita ja sen sellaista. Siksipä päätinkin käydä vielä toistamiseen siellä, jos suinkin mahdollista. Ja kun otin lukuun, että ensimmäinen myrsky saattoi särkeä laivan säpäleiksi, päätin jättää kaikki muut työt sikseen, kunnes olisin saanut korjatuksi laivasta pois kaikki, mikä suinkin oli mahdollista. Kutsuin sitten kokoon neuvoston, ts. omat ajatukseni, ja siinä sitä punnittiin, olisiko paras lähteä laivalle lautalla, mutta koska se huomattiin sopimattomaksi, päätin lähteä sinne ensi pakoveden aikana samalla tavalla kuin ennenkin. Tällä kertaa riisuuduin jo majassa jättäen ylleni vain kirjavan paidan ja jalkaani liinahousut ja kengät.

Laivan kannelle noustuani rakensin toisen lautan. Nyt kun minulla oli jo kokemusta, en tehnyt sitä enää niin kömpelöksi enkä lastannut sitä niin raskaaksi kuin edellisellä kerralla. Paljon hyödyllistä tavaraa sain nytkin kerätyksi. Kirvesmiehen kojusta löysin ensinnäkin pari kolme pussillista isoja ja pieniä nauloja, pari tusinaa veistokirveitä ja erään tärkeän työkalun, tahkon. Tykkimestarin kajuutasta sain pari kolme rautakankea, kaksi nassakkaa musketinluoteja, seitsemän muskettia sekä entisten lisäksi vielä yhden lintupyssyn ja jonkin verran ruutia, samoin suuren pussillisen hauleja ja ison

harkon lyijyä. Viimeksimainittu oli kumminkin niin raskas, etten jaksanut nostaa sitä laivan laidan yli. Keräsin myös kaikki vaatteet, mitä suinkin löysin, varapurjeen, riippumaton ja muutamia patjoja.

Kaikki nämä aarteet sain onnellisesti maihin. Laivalla ollessani olin pelännyt, että metsäneläimet sillä välin kävisivät hävittämässä ruokatavarani, mutta perille tultuani näin, ettei kuokkavieraita ollut käynyt lainkaan. Eräällä arkulla vain istui palatessani metsäkissan näköinen eläin, joka lähetessäni karkasi jonkin matkan päähän, mutta pysähtyi jälleen. Siinä se sitten istua kökötti katsellen minua, ikäänkuin olisi mielinyt päästä lähempään tuttavuuteen. Ojensin pyssyni sitä kohti, mutta se ei ollut siitä millänsäkään eikä lainkaan yrittänyt pakoon. Heitin sille sitten palasen korppua — vaikka suoraan sanoen en kovin runsaskätinen ollut, sillä eiväthän omatkaan varastoni olleet kovin suuret — no niin, palasen sille heitin. Se tuli lähemmäksi, haisteli sitä, söi sen suuhunsa ja katsoa murjotti minuun: eikö tulisi lisää? Mutta kun ei enää mitään näkynyt heruvan, se luikki tiehensä.

Uusia tavaroita rannalle siirtäessäni täytyi minun avata ruutitynnyrit ja kantaa ruuti vähissä erin maihin, tynnyrit kun olivat hyvin raskaita. Nostettuani sitten kaikki kuivalle maalle rupesin rakentamaan itselleni telttaa purjeista ja veistämistäni riu'uista. Tähän telttaan nostin kaikki sellaiset tavarat, mitkä saattoivat pilaantua sateessa tai päivänpaisteessa, ja kasasin teltan ympärille arkkuja ja tynnyreitä suojaksi ihmisten ja petojen hyökkäyksien varalle.

Telkesin sitten teltan oven: pystytin ulkopuolelle tyhjän arkun ja nostin sisäpuolelle lautoja. Levitin vihdoin maahan patjan, panin kaksi pistoolia pääpuoleen ja yhden pyssyn viereeni ja niin laskeuduin pitkästä aikaa taas oikealle vuoteelle. Edellisenä yönä en ollut sanottavasti saanut unta silmiini ja koko pitkän päivän olin ollut ahkerassa työssä — ei siis kumma, että heti vaivuin uneen.

Tuskin on kauppiaalla konsanaan ollut liikkeessään niin monipuolista tavaravarastoa kuin minulla teltassani. Mutta ei se minua sittenkään vielä tyydyttänyt, sillä niin kauan kuin laiva yhä vielä oli entisessä asennossaan, pidin velvollisuutenani tuoda sieltä maihin kaikki, minkä suinkin saatoin saada. Menin sinne joka päivä luoteen aikana tuoden mitä milloinkin tullessani. Kolmannella kerralla lastasin lautalle kaikki purjeet, köydet ja nuorat, mitkä vain irti sain, samoin purjekangasta, jota oli ollut varalla purjeitten paikkaamista varten. Kastuneen ruutitynnyrin toin niinikään pois laivasta. Purjeet minun täytyi

leikellä pienemmiksi, niitä kun en tietenkään enää voinut käyttää laivan purjeina, vaan tavallisena kankaana.

Viisi kuusi kertaa laivalla käytyäni luulin jo keränneeni sieltä kaikki, mistä minulle olisi hiukankin hyötyä, mutta suuri oli iloni ja hämmästykseni, kun eräänä päivänä löysin laivan säiliöstä suuren tynnyrin täynnä laivakorppuja, kolme suurta nassakkaa rommia, tynnyrin sokeria ja säkillisen jauhoja. Käärin korput kangasmyttyihin ja kannoin ne sillä tavoin lautalle.

Seuraavalla kerralla päätin ottaa paksut touvit. Ison touvin katkaisin niin suuriksi paloiksi, että parahiksi jaksoin kantaa, otin myös kaksi ohuempaa touvia ja ankkuritouvit sekä kaikki rautaesineet, mitkä sain vain irti. Lautan laitoin raakapuista, sille lastasin nämä raskaat esineet ja lähdin maihin.

Mutta nytpä onni näkyi alkavan kääntää minulle selkäänsä. Lautta oli tällä kertaa kutakuinkin kömpelösti kokoonkyhätty ja raskaaksi lastattu. Siksipä en osannutkaan kotilahdelmaan tullessani ohjata sitä niin taitavasti kuin edellisiä. Se keikahti toiselle laidalleen, ja minä solahdin tavaroineni päivineni veteen. Minulla ei siinä mitään hätää ollut, ranta kun oli lähellä, mutta suuri osa tavaroista meni mereen, varsinkin kaikki esineet, joissa oli rautaa. Pakoveden aikana sain kyllä suurimman osan touveja maihin ja samoin muutamat rautaesineet, mutta niistä piti useimmat etsiä sukeltamalla, ja se oli varsin vaivalloista.

Tämänkin jälkeen kävin vielä joka päivä laivalla ja aina sieltä jotain toin tullessani.

Nyt olin ollut saaressa kolmetoista päivää ja käynyt laivalla yksitoista kertaa. Olin tuonut sieltä kaiken, mihin kahden käden voimalla vain suinkin pystyin, mutta luulenpa, että jos tyyniä ilmoja olisi kestänyt kauemmin, olisin lopulta tuonut maihin koko laivan palan palalta.

Kahdettatoista kertaa hankkiutuessani lähtemään laivalle huomasin tuulen alkavan puhaltaa. Lähdin sinne kuitenkin tapani mukaan pakoveden aikana. Olin etsinyt ja penkonut kaikki paikat niin tarkoin, ettei olisi luullut löytyvän enää mitään, mutta löytyipäs! Kajuutassa huomasin pienen seinäkaapin, jonka laatikosta löysin pari kolme partaveistä, suuret sakset ja tusinan verran veitsiä ja haarukoita. Toisesta laatikosta löysin rahoja, osaksi eurooppalaisia, osaksi brasilialaisia kulta- ja hopearahoja. Näitten arvo oli yhteensä noin kuusineljättä

Englannin puntaa.

Myhähdin rahakasaa katsellessani. Jonninjoutavaa tavaraa! Mitä hyötyä sinusta minulle olisi? Ei sinussa ole sen vertaa arvoa, että sinut maasta viitsisin nostaa. Yksi ainoa veitsi on paljon arvokkaampi minulle. Ole siinä, missä olet, ja mene meren pohjaan niinkuin eläin, jonka henkeä ei kannata pelastaa.

Hetkisen mietittyäni käärin rahat kuitenkin kangaspalaseen ja otin mukaani.

Rupesin jälleen rakentamaan lauttaa, mutta kesken kaikkea huomasin taivaan vetäytyneen pilveen ja neljännestunnin kuluttua alkoi jo navakka tuuli puhaltaa maalta päin. Lautta täytyi jättää sikseen, sillä minun oli jouduttava rantaan ennen nousuveden palaamista. Ei auttanut muu kuin heittäytyä uimaan. Se ei ollut helppoa, sillä taskuissani oli runsaasti painoa ja aallot alkoivat käydä sangen korkeina. Tuuli yltyi yltymistään, ja ennen nousuveden tuloa pauhasi jo täysi myrsky.

Mutta silloin olin jo pienessä teltassani, turvassa tavaroitteni keskellä. Myrsky raivosi koko yön, ja kun aamulla loin silmäni merelle, niin — laivaa ei näkynytkään enää. Apeaksi muuttui mieleni silloin, mutta lohdullista oli kuitenkin ajatella, että olinhan hetkeäkään turhaan kuluttamatta kaikin voimin koettanut saada sieltä pelastetuksi kaiken mahdollisen.

Nyt rupesin todenteolla miettimään, miten puolustautua villejä ihmisiä, jos sellaisia milloin ilmaantuisi, tai petoja vastaan, jos sellaisia saarella olisi. Olin kahden vaiheilla: kaivaisinko luolan mäen rinteeseen vai rakentaisinko teltan maan päälle. Päätin tehdä molemmat.

Huomasin heti aluksi, ettei nykyinen teltan kohta ollut oikein sopiva, koska se sijaitsi alavassa, suoperäisessä paikassa. Juomavesikin oli siitä kovin pitkän matkan päässä. Täytyisi hakea sopivampi ja terveellisempi paikka.

Neljä näkökohtaa minun tuli ottaa varteen: ensiksi paikan terveellisyys ja raikkaan veden läheisyys, kuten jo mainitsin; toiseksi suoja helteeltä; kolmanneksi turva vihollisia vastaan, olkoot ne ihmisiä tai metsänpetoja; neljänneksi näköala merelle, jotta, jos Jumala lähettäisi jonkin laivan näille vesille, voisin vielä päästä täältä pois, sillä siitä toivosta en tahtonut suinkaan luopua.

Jonkin aikaa haeskeltuani löysin tasaisen paikan vuoren rinteellä. Sen takana kohosi vuori äkkijyrkkänä, niin että sen huipulta oli aivan mahdotonta päästä penkereelle. Vuoren kupeessa oli pieni aukko, joka johti umpiseinäiseen luolaan.

Penkereelle juuri tämän aukon eteen päätin rakentaa telttani. Penger oli noin sata yardia [1 yardi = 91 cm] leveä ja kaksi kertaa niin pitkä, se levittäytyi kuin ihana keto oven edessä ja laskeutui joka puolelta säännöttöminä askelmina alas. Kun se sijaitsi vuoren pohjoisrinteellä, oli siinä suojaa kovimmalta helteeltä aamusta alkaen aina auringon laskuun.

Ennen kuin rupesin telttaa rakentamaan, merkitsin luolan eteen puoliympyrän kymmenen yardin pituisella säteellä aukosta lukien. Tähän puoliympyrän kaareen pystytin vahvoja paaluja kahteen rinnakkaiseen riviin lyöden ne lujasti maahan. Ne olivat neljän ja puolen jalan korkuisia ja päistään veistetyt teräviksi. Rivien väliä oli korkeintaan kuusi tuumaa. Tämän välin täytin laivasta tuomillani köydenpätkillä ylös asti ja pönkitin paalut sisäpuolelta puolenkolmatta jalan pituisilla tukipuilla. Paljon työtä ja vaivaa tämän lujan aidan rakentaminen kyllä kysyi, varsinkin kun paalut piti hakata metsässä, kantaa paikalle ja lyödä lujasti maahan kiinni. Oviaukkoa en tähän aitaan tehnyt, vaan tein lyhyet nuoraportaat, jotka kotiin tullessani nostin joka kerta sisäpuolelle.

Näin olin nyt vallittanut ja linnoittanut asuntoni lujan muurin suojaan ja nyt saatoin nukkua rauhassa.

Tähän linnoitukseeni siirsin suurin ponnistuksin runsaan omaisuuteni ja sitten rakensin teltan, teinpä sen kaksinkertaiseksikin, jotta olisin sateelta suojassa — osan vuotta täällä näet sataa varsin rankasti. Tein ensin pienemmän teltan ja sen ulkopuolelle avaramman, jonka katoin tervatulla kankaalla. Enkä nyt enää maannut patjalla, niin kuin tähän asti, vaan paljon mukavammin entisen perämiehemme riippumatossa.

Kannettuani sitten telttaan kaikki sellaiset ruoka- ja muut tavarat, mitkä kosteudesta kärsivät, rupesin laajentamaan luolan suuta. Irroittamani mullan ja kivet kannoin teltan kautta aitauksen sisäpuolelle, kunnes siihen muodostui terassin tapainen, puolentoista jalan korkuinen lava. Teltan taakse sain vähitellen tilavan alan, jota pidin kellarina.

Monta pitkää ja raskasta työpäivää oli kulunut, ennen kuin kaikki oli kunnossa. Siirryn siis kertomuksessani hiukan taaksepäin mainitakseni muutamia seikkoja,

jotka mieltäni askarruttivat.

Luolan suuta laajentaessani sattui kerran nousemaan ankara ukkosilma. Ei aikaakaan, niin jo leimahti kirkas salama, jota seurasi hirmuinen jyrähdys. Mutta salamaakin nopeammin sävähti silloin mielessäni ajatus: "Voi ruutiani!" Ihan sydäntäni kouristi ajatellessani, että yksi ainoa salama olisi saattanut silmänräpäyksessä räjäyttää ilmaan koko ruutivarastoni, josta ei riippunut ainoastaan turvallisuuteni vaan elatuksenikin. En ensinkään tullut ajatelleeksi, kuinka suuressa vaarassa itsekin olin.

Ukkosilman mentyä ohi jätin kaikki muut työt syrjään ja rupesin valmistamaan pusseja ja rasioita, mihin panin ruudit, sillä ajattelin, että jos osa sattuikin syttymään, niin ei koko varasto silti hukkaan menisi. Tähän työhön meni minulta parin viikon verran. Ruutia oli minulla yhteensä lähes sataneljäkymmentä naulaa, ja nyt jaoin sen luullakseni sataan osaan. Kastuneen ruutitynnyrin syttymisestä ei ollut pelkoa, ja siksi vieritinkin sen luolaan, jota tästä lähtien nimitin keittiökseni. Muut ruutipussit ja -rasiat kätkin luolan sopukkoihin sellaisiin paikkoihin, missä ne eivät päässeet kostumaan.

Ainakin kerran päivässä lähdin samoilemaan pyssy olalla ympäri saarta sekä huvikseni että nähdäkseni, olisiko jokin ruoaksi kelpaava otus saatavissa. Samalla oli tilaisuus ottaa selvää, mitä kotieläimiksi mahdollisesti kesytettäviä eläimiä saaressa oli. Ensi kerralla jo huomasin vuohia ja siitä olin mielissäni, mutta ne olivat niin arkoja, ketteriä ja varovaisia, ettei ollut lähelle yrittämistäkään. Ennen pitkää kiintyi huomioni seuraavaan seikkaan: jos vuohet olivat kallioilla ja minä lähestyin niitä laakson puolelta, ne säikähtäen juoksivat tiehensä, mutta jos ne itse olivat laaksossa ja minä ilmestyin kallioille, ne eivät olleet minusta tietääkseenkään. Siitä päättelin niiden silmän rakenteen olevan sellainen, etteivät ne nähneet mitään yläpuolellaan olevaa.

Tällä tavoin pääsin niistä pyssynkantaman päähän. Ensi kerralla ammuin emävuohen, jolla oli pieni imevä kili vieressään. Kovin oli tuosta mieleni paha, sillä kili parka jäi seisomaan kuolleen emänsä ääreen, ja nostettuani otuksen olalleni se lähti mukaani ja tuli teltalleni saakka. Laskin kantamukseni maahan, otin kilin syliini ja nostin sen aidan yli. Toivoin sen aikaa voittaen tulevan kesyksi, mutta en saanut sitä syömään, niin että minun lopulta täytyi teurastaa sekin. Nyt minulle riitti lihaa pitkäksi aikaa, varsinkin kun käytin ruokavarojani säästellen.

Saatuani itselleni asunnon oli suurimpana huolenani löytää sellainen paikka, mihin voisin virittää valkean. Polttopuista oli myös pidettävä huoli. Tästä kaikesta myöhemmin enemmän. Kerron tässä välillä mitä mietin yksinäisyydessäni.

Tulevaisuuteni näytti synkältä. Myrsky oli työntänyt minut kauas, satain peninkulmain päähän kaikista tavallisista kulkuväylistä, heittänyt minut syrjäiseen saareen. Taivas oli ilmeisestikin päättänyt, että minun oli tällä yksinäisellä saarella elettävä päiväni loppuun saakka. Ja katkerat kyyneleet vierähtivät poskilleni näin ajatellessani. Vuoroin taas sydämessäni kyselin, kuinka saattoikaan sallimus tuomita niin täydelliseen turmioon oman luomansa olennon ja tehdä hänet niin sanomattoman viheliäiseksi, hyljätä hänet kokonaan, jättää niin kerrassaan avuttomaksi, että tuskin hänen enää kannatti olla kiitollinen hengestäänkään.

Vuoroin taas ajatukseni kääntyivät toisaalle. Nuhtelin itseäni moisista mietelmistä. Kerran, kulkiessani pyssy olalla merenrantaa pitkin tuumiskellen tilaani, alkoi järki katsella asiaa toiseltakin näkökannalta: "Kovahan sinun kohtalosi on, totta sekin, mutta sano, missä sinun toverisi ovat? Yksitoistahan teitä oli veneessä? Missä nuo kymmenen nyt? Miksi he eivät pelastuneet ja miksi et sinä yksin hukkunut? Miksikä sinut yksin koko joukosta valittiin? Täälläkö on parempi olla vai tuolla?" ja minä viittasin merelle. Ennen kuin kovan onnen kovaksi tuomitsee, pitäisi punnita, eikö siihen liity jotain hyvääkin, ja eikö se saattaisi olla vieläkin kovempi?

Ja sitten johtui mieleeni, kuinka paljon kaikenlaista minulla sentään oli toimeentuloni varalta. Ellei laiva olisi sattumalta siirtynyt haaksirikkopaikastaan lähemmäksi rantaa, joten minun oli mahdollista saada kaikki nämä varustukset, niin miten minun silloin olisikaan käynyt.

— Mikähän, virkoin ääneen itsekseni, — mikähän minut olisikaan perinyt, ellei minulla olisi pyssyä ja ampumavaroja, ellei minulla olisi työkaluja, pukua, vuodevaatteita ja muita vaatteita ruumiin verhona?

Ja nythän minulla on kaikkia näitä yltäkyllin, ja rohkeasti saatan toivoa, että tulen täällä toimeen edelleenkin, vaikkapa ampumavaratkin loppuisivat enkä voisi enää pyssyäkään hyväkseni käyttää. Pahemmitta puutteitta täällä varmaankin voin elää ja olla niin kauan kuin minulle on suotu elinaikaa. Minun täytyy tunnustaa, ettei ukkosilma silloin vielä ollut tuonut mieleeni ajatusta, että

yksi ainoa salama saattaisi tuhota koko ruutivarastoni. Ilmankos ensimmäinen leimaus niin kipeästi koskikin minuun!

Ja nyt käyn jälleen jatkamaan surumielistä kertomusta hiljaisesta, yksinäisestä elämästä, jonka kaltaista tuskin kukaan muu koko maailmassa on kokenut.

Laskuni mukaan olin ensi kertaa astunut tähän kovan onnen saareen syyskuun 30. p:nä. Meillä Englannissa on niihin aikoihin syyspäivän tasaus; täällä aurinko puolenpäivän aikaan paistoi kohtisuoraan päälleni. Saaren asema oli näet minun laskujeni mukaan 9° 22' pohjoista leveyttä.

Asuttuani saaressa kymmenen tai kaksitoista päivää johtui mieleeni, että täällähän pian unohtaa ajanlaskun eikä enää osaa erottaa sunnuntaita arkipäivistä. Siksipä pystytin suuren, ristinmuotoisen, nelisärmäisen pylvään siihen paikkaan meren rannalle, missä ensin olin noussut maihin, ja koversin siihen puukolla suurin kirjaimin:

Täällä nousin maihin 30. p. syyskuuta 1659.

Tämän pylvään kylkeen vedin sitten puukolla kunakin päivänä viivan, sunnuntaina kahta pitemmän muita, kuukauden ensimmäisenä päivänä taas sunnuntaiviivaa kahta pitemmän. Siinä minun almanakkani viikko-, kuukausi- ja vuosilaskuineen.

Minun on tämän yhteydessä mainittava, että laivasta olin tuonut maihin yhtä ja toista sellaista, mitä en ensi kiireessä ollut ennättänyt sen huolellisemmin tarkastaa, koska en ollut pitänyt sitä tärkeänä. Olin käärinyt nämä tavarat kokoon ja vienyt lautalle semmoisinaan. Lähemmin tutkiessani huomasin niiden joukossa paljon hyödyllistä. Niinpä olin tuonut paperia, kyniä ja mustetta, edelleen kolme, neljä kompassia, muutamia matemaattisia koneita, aurinkokelloja, kiikareita, karttoja ja merenkulkukirjoja. Samoin löysin kolme hyvin säilynyttä Raamattua, jotka olivat tulleet Englannista minun tilaamieni tavaroiden mukana, muutamia portugalinkielisiä kirjoja, pari kolme katolista rukouskirjaa sekä pinon muitakin kirjoja. Kaikki ne panin huolellisesti talteen.

Paperia, kynää ja mustetta koetin käyttää hyvin säästäväisesti. Kirjoittelin muistiin näkemiäni ja kuulemiani niin kauan kuin mustetta riitti, mutta kun se loppui, muistiinpanotkin keskeytyivät, sillä uutta mustetta en pystynyt valmistamaan.

Niin kuin ennen jo olen maininnut, olin ensi kertaa laivalla käydessäni tuonut mukanani kaksi kissaa ja koiran. Niiden merkillisistä vaiheista kerron myöhemmin enemmän. Koira oli minulle monen pitkän vuoden kuluessa uskollinen ystävä. Kaikki ampumani otukset se kantoi luokseni, mitkä suinkin jaksoi. Siinä minulla oli ainainen seurakumppani. Ei puuttunut muuta kuin että se olisi osannut puhua.

Ajan kuluessa oli minulla syytä kaivata muutakin kuin mustetta. Ei ollut lapiota eikä kuokkaa, ei neuloja eikä lankaa. Mitä alusvaatteisiin tulee, niin totuin jo aikaisin olemaan niitä vailla.

Vähitellen alkoi tila teltassa tuntua ahtaalta, kun se oli hujan hajan sullottu täyteen kaikenlaista tavaraa. Saadakseni enemmän tilaa rupesin laajentamaan keittiötäni. Eikä se varsin vaikeata ollutkaan, kun vuori oli haurasta hiekkakiveä. Laajensin luolaa oikealle jonkin matkaa ja siitä yhä enemmän oikealle, kunnes sain puhkaistuksi aukon vuoren toiseen kylkeen. Ja siten oli minulla nyt mukava käytävä linnaani.

Kohta sen jälkeen rupesin rakentamaan tarpeellisia huonekaluja. Istuimista ja pöydästä minulla varsinkin oli puute. Tässä sain taas sen kokemuksen, että pakko on paras opettaja. Minulla oli tähän saakka ollut, kuten sanotaan, peukalo keskellä kämmentä; en ollut ikinä vielä kunnon työkalua kädessäni pidellyt, mutta nyt, kun tarve vaati, kapine toisensa perästä pyörähti kuin pyörähtikin valmiina käsistäni. Syntyi pöytä ja tuoleja. Luolan seiniin ilmestyi vähitellen hyllyjä eri tarve-esineille ja talouskaluille. Seiniin löin koukkuja, joihin ripustin pyssyt ja muut esineet. Loppujen lopuksi oli luolani kuin hyvin varustettu kauppa. Ja näin oli kullakin esineellä oma paikkansa.

Myöhemmin rupesin pitämään päiväkirjaa ja pidin niin kauan kuin mustetta riitti. Liitän muutamia otteita tähän.

Viides luku

Otteita päiväkirjasta. — Uusia havaintoja ja askarteluja. Luolan laajentaminen. — Kesy vuohi. — Ohran ja riisin oraita. — Ankara maanjäristys.

PÄIVÄKIRJASTANI

Vuonna 1659 syyskuun 30. p. Jouduttuani haaksirikkoon kauheassa myrskyssä minä viheliäinen Robinson Crusoe pääsin vähissä hengin maihin tähän kolkkoon ja karuun saareen, jonka nimitin "Epätoivon saareksi". Kaikki muut laivalla olleet hukkuivat. [Päiväkirjasta jätämme tästä lähtien pois ne kohdat, joista edellä on jo mainittu. (Toimittaja.)]

Lokakuun 1.-24. p. Kävin monta kertaa laivalla ja toin sieltä lautoilla, mitä suinkin voin. Näinä päivinä on satanut paljon, vaikka välistä on ollut kauniitakin ilmoja. Näkyy olevan sadeaika käsissä.

Lokakuun 26.-29. p. Olen ollut ankarassa työssä, nimittäin siirrellyt tavaroita uuteen asuntooni. Välistä on satanut hyvinkin rankasti.

Marraskuun 1. p. Nukuin yöni ensi kertaa teltassa.

Marraskuun 3. p. Ammuin kaksi sorsan näköistä lintua. Sangen maukaslihaisia.

Marraskuun 4. p. Tänään päätin, mitä mihinkin aikaan päivästä teen. Ja tällainen tuli päiväjärjestyksestäni: aamulla kävelen pari kolme tuntia pyssy mukanani, milloin ei sada; sitten teen työtä kello yhteentoista asti; sen jälkeen syön, mitä milloinkin sattuu olemaan; kahdestatoista kahteen lepään, sillä silloin on kova helle; iltapäivällä askaroin jälleen.

Marraskuun 5. p. Kävin koirani kanssa metsällä ja ammuin metsäkissan. Liha ei kelvannut ruoaksi, mutta nahka oli sangen pehmeä. Minulla on tapana nylkeä kaikki eläimet, mitkä saan ammutuksi, ja säilyttää niiden nahat. Palatessani takaisin pitkin merenrantaa näin kaikenlaisia vesilintuja, mutta en tuntenut niitä. Hämmästyin, jopa säikähdinkin, huomattuani kaksi hyljettä. Menin katsomaan niitä, mutta ne puikahtivat veteen ja pääsivät tällä kerralla käsistäni.

Marraskuun 7. p. Pouta-aika näkyy alkavan. Tämän kuun 8., 9., 10. ja osittain 12. (11. oli sunnuntai) meni minulta tuolin tekemiseen. Syntyihän siitä jonkinlainen, mutta ei se minua oikein miellytä. Tällä välin paiskasin monta tekelettä säpäleiksi.

Muist. Pian minulta jäivät sunnuntaitkin viettämättä. En näet tullut joka päivä vetäneeksi piirtoa almanakkapylvääseen, niin etten lopulta ollut selvillä, mikä päivä milloinkin oli.

* * * * *

Marraskuun 13. p. Tänään satoi. Se virkisti minua sanomattomasti ja vilvoitti ilman.

Marraskuun 17. p. Päätin ruveta laajentamaan luolaani, mutta minulta puuttui kolme työkalua, nimittäin teräkuokka, lapio ja työntökärryt tai kori. Minä miettimään, millä keinoin saisin nämä tarpeelliset kalut. Teräkuokaksi kelpasi kyllä rautakanki, vaikka olikin hiukan raskas. Vaikeampaa on lapion hankkiminen.

Marraskuun 18. p. Metsässä samoillessani löysin puun, jota Brasiliassa sanotaan rautapuuksi, koska se on hyvin kovaa. Suurella vaivalla sain siitä hakatuksi palasen, vaikka kirveeni olikin siinä hommassa mennä rikki, ja raahasin sen kotiin. Kauan kesti, ennenkuin sain veistetyksi jonkinlaisen lapion. Olisihan se tarvinnut hieman rautaa tueksi varteensa, mutta kesti se minun töissäni sellaisenaankin. Tuskin on niin suuritöistä lapiota missään muualla nähty.

Koria en saattanut tehdä, koska minulla ei ole siihen tarvittavia pajuja valmiina, eikä niitä saarella näkynyt kasvavankaan. Työntökärryjen kopan ja aisat olisin kukaties osannut tekaista, mutta pyörää en olisi pystynyt laatimaan, ja mistäpä siihen olisin rauta-akselin ottanut? Luovuin koko hommasta ja tein sen sijaan sellaisen laatikon, jossa apulaiset meillä kantavat savea muurareille. Tämä tosin ei ollut läheskään niin vaikea tehdä kuin lapio, mutta kuitenkin minulta meni sen sekä kärryjen suunnittelemiseen yhteensä kokonaista neljä päivää, lukuun ottamatta tietysti aamuhetkiä. Harvoin näet jätin metsälle menemättä ja harvoin sieltä saaliitta palasin kotiin.

Marraskuun 23. p. Nyt ryhdyin luolaani laajentamaan, ja tätä työtä kesti yhtämittaa kahdeksantoista päivää. Koetin näet saada siitä aitan, keittiön, ruokasalin ja kellarin. Yöt nukuin teltassa, paitsi silloin kun satoi niin rankasti, ettei kaksinkertainenkaan teltta enää pitänyt vettä. Myöhemmin laitoinkin koko aitaukseni yli katoksen, jossa pitkien seipäitten toinen pää oli kiinni vuoressa, toinen pyöreällä vallilla. Katteeksi panin oksia ja suuria lehtiä.

Joulukuun 10. p. Luulin luolani jo olevan kyllin tilava, kun äkkiä — olin kaiketikin tehnyt sen liian avaraksi — sen toisessa päässä suuri määrä soraa putosi katosta maahan. Säikähdin kovasti eikä kummakaan, sillä jos silloin olisin sattunut olemaan kohdalla, en ikinä enää olisi haudankaivajaa tarvinnut. Siitä

sain uutta työtä; irtaantunut sora oli kannettava ulos ja, mikä vieläkin vaikeampaa, katto oli pönkitettävä, jottei moista vahinkoa enää sen koommin sattuisi.

Joulukuun 11. p. Pystytin luolan kattoa vasten kaksi pylvästä, kummankin yläpäässä on kaksi lautaa ristikkäin. Seuraavana päivänä panin vielä muutamia pylväitä lisäksi, niin että katto oli viikon perästä aivan taattu. Riviin pannut pylväät jakoivat nyt luolankin useaan eri osastoon.

Joulukuun 20. p. Täytyi laittaa monille tavaroilleni toinenkin pöytä.

Joulukuun 24. p. En päässyt lainkaan ulos, sillä satoi yhtä mittaa koko yön ja päivän.

Joulukuun 25. p. Satanut koko päivän.

Joulukuun 26. p. Sade lakannut. Ilma paljon raittiimpi ja kauniimpi.

Joulukuun 27. p. Ammuin nuoren vuohen ja haavoitin toista. Sain viimeksimainitun kiinni ja talutin sen metsästä kotiin. Sorkka oli mennyt siltä poikki. Panin sen lastoihin.

Muist. Pidin hellää huolta vuohesta, ja niinpä se jäi eloon; sorkkakin parani täydellisesti. Olin hoitanut sitä niin kauan, että se tuli vihdoin kesyksi, kävi syömässä nurmea penkereellä eikä enää yrittänytkään karata. Tästä sain aiheen ruveta ajattelemaan, että minun pitäisi vähitellen kasvattaa karja, jotta minulla olisi ruokaa, kun ruudit ja lyijyt loppuvat.

Joulukuun 28.-31. p. Kovaa hellettä ja tyyntä. Ei ollut menemistäkään ulos muulloin kuin illalla. Asettelin sillä aikaa tavaroitani järjestykseen.

* * * * *

Tammikuun 3. p. Tänään rupesin rakentamaan jo ennen mainitsemaani vallia penkereelleni. Mainittakoon tässä, että tätä raskasta työtä kesti 14. päivään huhtikuuta, jolloin sen lopullisesti sain valmiiksi.

Sillä välin kävin joka päivä metsällä, milloin vain sateelta saatoin, ja aina havaitsin jotain uutta ja hyödyllistä. Niinpä kerrankin tapasin eräänlaisia metsäkyyhkysiä, jotka eivät tehneet pesäänsä puuhun, niin kuin meillä, vaan

kallionkoloihin. Otin pesästä muutamia poikasia ja toin ne kotiin muka kesyttääkseni ne, mutta suuremmaksi kasvettuaan ne lensivät tiehensä, kenties siitä syystä, ettei minulla ollut niille soveliasta ruokaa. Usein kuitenkin löysin yhä uusia pesiä ja kannoin monta makeata paistia kotiin.

Koettaessani saada talouteni yhä parempaan kuntoon huomasin tuon tuostakin, kuinka paljon tarpeellisia esineitä minulta sentään puuttui. Enkä niitä kaikkia pystynyt tekemäänkään. Niinpä en milloinkaan onnistunut valmistamaan tynnyriä. Olihan minulla mallina muutamia nassakoita, kuten jo olen maininnut, ja viikkomääriä koetinkin niitä jäljitellä, mutta turhaan. En osannut panna pohjaa enkä liittää lautoja niin tarkasti toisiinsa, että astia olisi pitänyt vettä. Hylkäsin pian koko homman.

Kipeästi kaipasin kynttilöitäkin. Nukkumaan minun täytyi käydä heti pimeän tultua, joka täällä tavallisesti alkaa jo kello seitsemän tienoissa. Muistui nyt mieleeni vahakimpale, joka minulla oli Afrikassa seikkaillessani, mutta täällähän ei vahaa ollut saatavissa. Ainoa keino oli kerätä ampumieni vuohien rasvaa. Sitä panin sitten savesta tekemääni ja päivänpaisteessa polttamaani maljaan, kiersin siihen tappuroita sydämeksi ja siten sain lampun, vaikkei sen liekki niin tasainen ollut kuin kynttilän.

Tavaroita penkoillessani sattui kerran käsiini muuan pieni pussi, josta jo ennen olen maininnut. Siinä oli ollut ohran ja riisin jyviä laivassa olleita lintuja varten, mutta rotat olivat syöneet ne melkein kaikki, niin ettei jäljellä ollut muuta kuin kuoret ja tomua. Kun niinä aikoina tarvitsin pusseja, muistaakseni ruutivarastoni jakamista varten pienempiin osiin — pudistelin silloin siemenpussin tyhjäksi toiselle puolelle linnaani, mäen juurelle.

Tämä tapahtui juuri ennen kuin edellämainitut sateet alkoivat. En kiinnittänyt siihen sen enempää huomiota ja olin jo ennättänyt unohtaa koko asian, kun kerran — taisi olla kuukautta myöhemmin — näin maassa vihreitä taimia, joita ennen en ollut täällä nähnyt. Kuinka suuri olikaan hämmästykseni hiukan myöhemmin, kun huomasin maasta nousevan kymmenkunta vihreää tähkää, ilmeisesti eurooppalaisia, tarkemmin sanoen englantilaisia ohrantähkiä.

En osaa sanoin selittää hämmästystäni. Kaikki uskonnolliset tunteet olivat tähän saakka olleet minulle outoja; tuskin milloinkaan olin asioita uskonnolliselta kannalta harkinnut. Kaikki, mitä minulle tähän saakka oli tapahtunut, oli mielestäni ollut vain pelkkää sattumaa, eli, niinkuin ihmiset tavallisesti sanovat,

Jumalan sallimaa. En ollut yrittänytkään tutkiskella Sallimuksen tarkoituksia tai sitä säännönmukaisuutta, jota Jumala noudattaa hallitessaan maailmaa. Mutta nyt, nähdessäni tuon ohran kasvavan tässä ilmanalassa, mikä ei lainkaan ole viljankasvulle suotuisa, ja varsinkin kun en tiennyt, miten se oli täällä idulle noussut, vavahti sydän rinnassani. Minusta alkoi tuntua, että Jumala oli ihmeellisellä tavalla pannut kylvämättömän siemenen täällä itämään, nimenomaan minun elatukseksi tässä karussa, viheliäisessä seudussa.

Tämä liikutti mieltäni ja kyyneleet kiertyivät silmiini. Miekkonen minä, ajattelin, jonka tähden moinen luonnonihme oli tapahtunut! Ja yhä suuremmaksi kävi kummastukseni, kun vähän matkan päässä näin muitakin korsia. Siinä kasvoi riisiä, minä tunsin sen, sillä Afrikassa olin kyllä nähnyt tuon viljalajin kasvavan.

Eikä siinä kyllin, että pidin näitä Sallimuksen lähettäminä yksin minua varten; olinpa vakuutettu siitä, että niitä kasvoi täällä runsaammaltikin.

Lähdin tarkastelemaan saarta ristiin rastiin, tähystelin jokaiseen soppeen ja sopukkaan, jokaikisen mäen juurelle, mutta viljaa ei näkynyt missään. Viimein muistinkin karistaneeni vanhan siemenpussin tähän paikkaan, ja samassa tuli ihmeestäkin loppu, ja — se täytyy minun tunnustaa — rupesi kiitollisuus Jumalaa kohtaan sydämessäni sammumaan: minä huomasin muka, ettei tämä mikään ihme ollutkaan, vaan aivan tavallinen asia. Kyllä minun olisi pitänyt olla yhtä kiitollinen näin oudosta ja odottamattomasta huolenpidosta kuin ihmeestäkin, sillä olihan ilmeistä Jumalan työtä minua kohtaan, että nuo kymmenkunta siementä olivat säilyneet rotilta, tulleet kuin taivaasta. Ja Jumalan ohjaustahan oli sekin, että minä tulin pudistelleeksi ne juuri tällaiseen siimespaikkaan, missä ne heti itivät. Jos ne tähän aikaan vuodesta olisin muualle karistanut, niin päivä olisi ne polttanut pilalle.

Sanomattanikin on selvä, että kun tähkät olivat kypsyneet — se tapahtui kesäkuun lopulla — korjasin huolellisesti jokaikisen jyvän siemeniksi tuleville viljasadoille, joista toivoin ajan mittaan saavani niin runsaasti jyviä, että niistä riittäisi minulle leiväksi. Mutta vasta neljän vuoden kuluttua uskalsin syödä oman pellon viljaa, silloinkin vain varsin niukalti. Syynä oli se, että ensimmäisen sadon siemen meni minulta melkein kokonaan hukkaan, kun kylvin juuri ennen pouta-ajan alkua. Vain muutamat siemenet koko kylvöstäni jaksoivat itää.

Paitsi ohraa, oli minun tietämättäni noussut pari-, kolmekymmentä riisinkin orasta. Niistäkin saamani siemenet otin talteen uutiskylvöä varten.

Mutta palaanpa jälleen päiväkirjaani.

Huhtikuun 16. p. Saatuani linnoitukseni parhaiksi valmiiksi olin vähällä menettää kaikki monikuukautisten töitteni ja vaivojeni hedelmät; olinpa itsekin joutua surman suuhun. Työskennellessäni kerran teltan takana aivan luolan oven suulla tapahtui jotakin kauheata. Kuului kumea jyrähdys: suuret määrät soraa putosi alas luolan katosta ja samoin vuoren huipulta pääni yläpuolella; kaksi katon kannattimiksi pystytettyä pylvästä murtui hirveällä ryminällä. Minä säikähdin tavattomasti. Tietämättäni vielä syytäkään tähän tapaukseen, luullen vain luolan katon luhistuneen niinkuin kerran ennenkin ja peläten joutuvani itsekin alas putoilevan soran alle, riensin kiireimmän kaupalla portaille ja hyppäsin alas vallin toiselle puolelle. Siellä luulin nyt olevani turvassa, mutta tuskin olin päässyt sinne, niin jo huomasin, että saarella kävi ankara maanjäristys: maassa jalkojeni alla tunsin kolme hirveää tärähdystä, noin kahdeksan minuutin väliajoin, ja niin valtavaa, että vahvinkin rakennus olisi kutistunut maan tasalle. Erään vuoren huipulta, puolen peninkulman päässä merelle päin, irtaantui suuri kivilohkare ja tuli alas niin kamalalla jyskeellä, etten moista ollut vielä elämässäni kuullut. Merikin oli ankarassa liikkeessä: tärähdykset meren alla näyttivät olevan vielä kovempia kuin maan sisässä.

Ensi kertaa näin nyt maanjäristyksen omin silmin, ilmankos se hämmästytti minua niin, että olin kuin puolikuollut tai kivettynyt. Minusta tuntui aivan samalta kuin meritaudin alkaessa. Irtaantuneen vuorenhuipun pauhina herätti minut vihdoin huumauksestani. Säikähdyksissäni en osannut luulla muuta kuin että vuori kukistuu telttani yli ja hautaa allensa kaikki, mitä minulla on. Ja tämä ajatus sai veren hyytymään suonissani.

Kolmannen tärähdyksen jälkeen järistys näkyi taukoavan, ja minä rohkaisin mieleni. En uskaltanut kuitenkaan vielä mennä vallin yli, vaan istahdin maahan epätoivoissani ja neuvottomana — mitä minun nyt pitäisi tehdä? Mieleeni ei tullut koko aikana ainoatakaan uskonnollista ajatusta, paitsi tuota tavanmukaista: "Herra, armahda minua!" Mutta kun hätä oli ohi, niin meni sekin tunnelma ohi.

Taivas vetäytyi nyt paksuun pilveen, nousi tuuli, joka paisui paisumistaan, eikä kulunut puolta tuntiakaan, niin oli jo mitä hirvein rajumyrsky valloillaan: meri pauhasi lakkapäissä ja tyrskyt pieksivät hurjasti rantaa. Kolme tuntia raivosi myrsky yhtämittaa, kunnes se alkoi vähitellen hiljetä ja tyyntyi vihdoin kokonaan. Kahden tunnin kuluttua alkoi sataa hyvin rankasti. Käsitin nyt, että kaikki tämä oli yhteydessä maanjäristyksen kanssa, ja koska itse järistys oli nyt

mennyt ohitse, uskalsin vihdoin palata linnaani. Istuin telttaani, mutta sade oli niin ankara, että uhkasi lyödä koko teltan maahan. Täytyi välttämättä mennä luolaan, vaikka minua pelottikin, että katto putoaisi päälle.

Tämän sateen aikana, jota kesti koko yön ja seuraavan päivänkin, päätin puhkaista valliini reiän ja kaivaa vallin läpi kourun, jota myöten linnoituksen sisään keräytynyt sadevesi pääsisi valumaan pois; muutoinhan luola joutuisi tulvan alle.

Maanjäristys meni menojaan, rajuilma tyyntyi, sade lakkasi ja mielenikin tuli entiselleen. Rupesin mietiskelemään, miten nyt elämäni järjestäisin. Arvelin että koska saarella näkyy tapahtuvan maanjäristyksiä, on luolassa asuminen sangen vaarallista. Luolahan saattaisi seuraavan järistyksen aikana sortua, vuorenhuippu juuri linnoituksen yläpuolelta saattaisi lohjeta irti ja haudata alleen kaiken omaisuuteni ja minut itsenikin. Minun oli siis välttämättä etsittävä muualta turvallisempi paikka. Haikealta tuntui tosin ajatella, että minun täytyi siirtyä pois asunnostani, jossa kaikki jo oli niin hyvässä järjestyksessä ja johon olin jo ennättänyt tottua. Mutta minun oli pakko luopua siitä. Niin pian kuin löydän sopivan paikan, rupean rakentamaan itselleni uutta linnaa. Siihen saakka minun täytyy pakostakin asua täällä. Sellainen oli päätökseni.

Kuudes luku

Tahko. — Laivanhylky rannalla. — Hyödyllisiä tavaroita laivasta. — Kuumetauti. — Kauhea uni. — Raamattu. — Saan lohdutusta siitä.

Huhtikuun 22. p. Tänään minun piti ryhtyä työhön, niin kuin eilen olin päättänyt, mutta kovin tuntuva oli taas työkalujen puute. Olihan minulla kolme piilua ja suuret määrät kirveitä (aikoinaan aiotut vaihtotavaraksi intiaaneille), mutta nämä teräaseet olivat kovien puitten hakkaamisesta käyneet tylsiksi. Oli tahkokin, mutta kukapa sitä olisi minulle vääntänyt? Siinä oli minulla miettimistä ja pohtimista kuin hyvälläkin valtiomiehellä tärkeää valtiollista pulmaa selvitellessä tai tuomarilla, joka harkitsee kuolemantuomiota. Vihdoin, monen puuhan ja ponnistuksen jälkeen sain valmiiksi pyörän, joka oli hihnalla yhdistetty polkimeen. Täten sain tahkon käymään jalkavoimalla, niin että kumpikin käsi oli vapaana. Mutta kokonainen viikko minulta meni sen

rakentamiseen, ja raskaanpuoleinen siitä sittenkin tuli.

Huhtikuun 28.-29. p. Nämä päivät menivät teräaseitten tahkoamiseen.

Huhtikuun 30. p. Raskaaksi kävi mieleni huomattuani leipävarojeni alkavan tuntuvasti vähetä. Päätin tästä puolin syödä vain korpun päivässä.

Toukokuun 1. p. Tänä aamuna satuin pakoveden aikana katsahtamaan merelle ja huomasin rannalla jonkin tavattoman suuren esineen. Lähdin katsomaan ja löysin pienen tynnyrin ja kolme palasta särkyneestä laivastamme. Viime myrsky oli nähtävästi ajanut laivanjäännöksen lähemmäksi rantaa ja irroittanut siitä osia. Itse laivanhylky oli entistä korkeammalla. Kävin heti tarkastamassa tynnyriä ja huomasin sen olevan täynnä ruutia, joka kuitenkin oli kastunut ja kovaa kuin kivi. Vieritin sen maihin ja lähdin lähemmin tutkimaan laivanhylkyä.

Ennen oli minun täytynyt uida laivan luokse; nyt oli niin paljon hiekkaa noussut laivan ja rannan väliin, että pääsin sinne kuivin jaloin. Kummalliselta tämä ensin vaikutti, mutta sitten muistin maanjäristyksen ja arvelin, että se oli saanut aikaan muutoksia merenpohjassa. Laivan asemakin oli muuttunut. Kokka, joka ennen oli ollut painuneena hiekkaan, oli nyt kohonnut ainakin kuusi jalkaa. Jo aikoja sitten irti lohjennut peräpuoli oli kallistunut kyljelleen. Ja siksipä aallot katkoivat siitä nyt yhä useampia palasia ja toivat rantaan.

Muuttohommat jäivät nyt syrjään, kun aloin miettiä, miten pääsisin laivan sisään. Se oli kuitenkin mahdotonta, sillä hiekka oli tukkinut kaikki aukot. Olin kuitenkin jo oppinut, ettei milloinkaan saa lakata toivomasta, ja niinpä päätin koettaa saada laivan pala palalta maihin, sillä kaikesta mitä omakseni siitä saan, on minulle oleva hyötyä tavalla tai toisella.

Toukokuun 3. p. Sahasin poikki paksun palkin, joka näkyi kannattavan kokan kantta. Koetin sitten luoda hiekkaa pois korkeimmalta kohdalta, mutta palaava nousuvesi pakotti minut keskeyttämään työni.

Toukokuun 4. p. Lähdin kalastamaan, mutta en pitkään aikaan saanut yhtään ruoaksi kelpaavaa kalaa. Olin jo heittämäisilläni sikseen koko puuhan, kun viimeinkin sain kalan, jonka tiesin kelpaavan syötäväksi. Minulla oli pitkä, puretusta köydestä tehty siima, ja vaikka koukkujakin puuttui, niin sain kuitenkin kaloja riittämiin asti. Kuivasin ne päivänpaisteessa ja söin kapakaloina.

Toukokuun 5. p. Sahasin toisenkin palkin ja sain hylystä irti kolme kansilankkua. Sidoin ne yhteen ja laskin nousuveden mukana ajautumaan rantaan.

Toukokuun 6. p. Olin laivanhylyllä. Sain irti muutamia rautapultteja ja muita rautaesineitä. Kotiin tultuani olin niin väsynyt, että ajattelin jättää nämä ponnistukset kokonaan.

Toukokuun 7. p. Menin taas aikani kuluksi laivanhylylle. Se oli omasta painostaan lohjennut kahtia, koska sidepalkit eivät enää olleet pitämässä kiinni. Sisus oli näkyvissä, mutta melkein täynnä vettä ja hiekkaa.

Toukokuun 8. p. Kansi oli puhdas vedestä ja hiekasta. Kangella irrotin kaksi lankkua ja uitin ne rantaan. Kangen jätin sinne huomiseksi.

Toukokuun 9. p. Pääsin kangen avulla laivan sisään. Siellä tuntui olevan useitakin tynnyreitä. Irrotin ne paikaltaan, mutta en saanut niitä murretuksi auki. Näin myös suuren kiskon englantilaista terästä, mutta se oli liian raskas liikutella.

Toukokuun 10:nnestä kesäkuun 15:nteen kävin laivalla harva se päivä. Tuuli oli sillä välin ennättänyt hajoittaa laivan ja ajanut sen jäännökset vielä entistä lähemmäksi rantaa. Paitsi lautoja, lankkuja ja hirsiä sain sieltä vielä rautaa ja lyijylevynpalasia. Nyt minulla oli tarpeeksi veneen aineksia. Kunpa vain tietäisin, miten vene tehdään!

Kesäkuun 17. p. Eilen sain ammutuksi merenrannalla suuren kilpikonnan. Tänään koetin keittää sitä. Löysin sen sisältä kuusikymmentä munaa. Liha oli makeinta mitä milloinkaan olen syönyt.

Kesäkuun 18. p. Satoi koko päivän. Sade tuntui kylmältä, omituista kyllä näillä leveysasteilla. Vilutti hiukan.

Kesäkuun 19. p. Vilunpuistatuksia. Tuntuu kuin ilma olisi kylmennyt.

Kesäkuun 20. p. Yö oli levoton. Päätä kivistää kovasti. Kuumetta.

Kesäkuun 21. p. Tänään olen voinut hyvin huonosti. Tämä tuskallinen tila tuntuu kauhealta: olen sairas enkä saa apua mistään. Rukoilin Jumalaa — ensi kertaa sen myrskyn jälkeen, jossa olin ollut Hullin edustalla. Tuskin tiesin mitä sanoinkaan, sillä ajatukseni olivat niin sekavat.

Kesäkuun 22. p. Vointini on hiukan parempi, mutta yhä pelottaa, että täytyy asettua vuoteeseen.

Kesäkuun 23. p. Vointini varsin huono, vilunpuistatuksia ja ankaraa päänsärkyä.

Kesäkuun 24. p. Voin jo paljon paremmin.

Kesäkuun 25. p. Kovia puistatuksia ja kuumetta taas. Kohtaus kesti seitsemän tuntia yhtämittaa. Sen jälkeen hikoilin ankarasti.

Kesäkuun 26. p. Tuntuu taas paremmalta. Koska kotona ei ollut mitään tuoretta ruokaa, lähdin pyssyineni metsälle, mutta olin kovin heikko. Ammuin vuohen ja sain sen suurella vaivalla kannetuksi kotiin. Paistoin palasen vartaalla ja söin. Olisin keittänyt lihalientä, mutta ei ollut astiaa.

Kesäkuun 27. p. Tänään oli taas niin ankaraa vilutusta ja kuumetta, että minun täytyi koko päivän olla vuoteessa, syömättä, juomatta. Olin nääntymäisilläni janoon, mutta olin niin heikko, etten kyennyt hakemaan vettä. Rukoilin jälleen, mutta ajatukseni olivat sekavia ja vaikka ne selvisivätkin, en osannut muuta kuin voivotella: "Katso puoleeni, Herra! Herra, armahda minua!" Tätä kesti luullakseni pari kolme tuntia. Senjälkeen meni kuumeenpuuska ohitse, minä nukuin myöhään yöhön asti. Herättyäni tuntui paljon paremmalta, mutta janotti kauheasti. En kuitenkaan jaksanut nousta vettä hakemaan. Siinä täytyi vain virua, kunnes aamulla jälleen nukuin. Ja nyt näin kauhean unen. Olin istuvinani aitauksen ulkopuolella samassa paikassa, missä maanjäristyksen aikana olin istunut. Paksusta mustasta pilvestä astui alas mies kirkkaissa tulenliekeissä, jotka valaisivat koko maan. Niin räikeä oli valo hänen ympärillään, että silmäni tuskin sietivät sitä katsella, ja niin kauheat miehen kasvot, etten sitä kykene sanoin selittämään. Kun hän laski jalkansa tantereelle, tuntui kuin maa olisi tärähdellyt kuten maanjäristyksessäkin tuonnoin, ja ilma tuntui värisevän salamoiden leimauksista. Tuskin oli mies ennättänyt astua maahan, kun hän jo lähti kulkemaan minua kohti kädessään pitkä keihäs, valmiina pistämään minut kuoliaaksi. Läheiselle mäenkukkulalle saavuttuaan hän lausui minulle — ainakin olin kuulevinani hirmuisen äänen puhuvan — mutta muuta en hänen puheestaan ymmärtänyt kuin nämä sanat: "Vaikka kaikki nämä nähnyt olet, et kuitenkaan ole katumusta tehnyt; siitä syystä pitää sinun nyt kuoleman." Ja näin sanottuaan hän ojensi keihäänsä minua kohti tappaakseen minut.

Ei kai kukaan, joka tämän lukee, olettane, että kykenisin kuvailemaan sieluni

tuskaa sillä hetkellä. Samassa heräsinkin, mutta yhä vielä kauhusta vavisten.

Uskonnollista ajattelutapaa ei minulla valitettavasti ollut lainkaan. Kaikki tieto jumalisuuden asioissa, minkä olin isältäni saanut, oli ennättänyt kahdeksan pitkän vuoden aikana haihtua merimieselämän moninaisissa vaiheissa ja sellaisten ihmisten seurassa, jotka olivat yhtä kelvottomia ja jumalattomia kuin minä itsekin. En muista koko tämän ajan kuluessa kertaakaan ajatelleeni Jumalaa enkä tutkiskelleeni itseäni. Minut oli vallannut jonkinlainen hengen tympeys: minussa ei ollut pahan tuntemusta, ei hyvän kaipausta. En pelännyt Jumalaa hädän hetkenä, en kiittänyt häntä hädästä päästyäni.

Mutta nyt, kärsiessäni taudin kovissa kourissa, nähdessäni kuoleman verkalleen astuvan eteeni, tuntiessani ruumiini voimien raukeavan ja ajatusteni harhailevan sekavina, kauan nukuksissa ollut omatuntoni heräsi. Nyt johtuivat mieleeni isäni viimeiset varoitussanat minulle: "Jos mielettömän aikeesi toteutat, ei Jumala sinulle siunaustaan anna, ja joskus kun olet ypöyksinäsi, avuttomana ja neuvottomana, olet kyllä pahoillasi muistaessasi, että hylkäsit isäsi neuvot." Isän ennustus oli käynyt toteen. Olisin saattanut elää hiljaista, rauhallista elämää, mutta olin itse sysännyt sellaisen onnen luotani ja joutunut nyt tähän viheliäiseen tilaan, jossa olin niin yksin, niin neuvoton, niin avuton. Ja minulta pääsi huuto: "Herra, auta minua, sillä olen suuressa murheessa!" Tämä oli ensimmäinen rukous, mikä vuosikausiin oli sydämestäni kohonnut. Mutta palaanpa taas päiväkirjaani.

Kesäkuun 28. p. Herättyäni tunsin olevani paljon virkeämpi, vaikka äskeinen uneni minua yhä vieläkin hirvitti. Peläten taudinpuuskan taas uudistuvan huomenna päätin jollain tavoin vahvistaa voimiani. Ensi työkseni kaasin suuren lasipullon täyteen vettä ja asetin sen viereeni käden ulottuville. Siltä varalta, ettei vesi olisi puhdasta ja terveellistä, sekoitin siihen rommia. Hain sitten palasen vuohenlihaa ja paistoin sen hiilillä, mutta en syönyt kuin pienen palasen. Illalliseksi paistoin tuhkassa kolme kilpikonnan munaa, ja tämä oli muistaakseni elämässäni ensimmäinen ateria, jolle rukoilin Jumalan siunausta.

Ilta alkoi pimetä. Kun ei minua vielä lainkaan nukuttanut, sytytin lampun ja istahdin tuolille. Ajattelin mennyttä elämääni. Mietin siinä, miten Jumala, joka on kaiken luonut, kaikesta myös pitää huolta. Hän tietää kaikki. Hän tietää minunkin viheliäisen tilani, sillä hänen tahdostaan tämäkin on tapahtunut. Ja koska niin on, olen hänen vallassaan ja huomassaan.

Mielessäni yhä edelleen tuo kaiketi huomenna uudistuva taudinpuuska satuin muistamaan, että brasilialaiset käyttävät tupakkaa lääkkeenä melkein kaikkiin tauteihin ja että minulla eräässä arkussa oli sekä valmista tupakkaa että vihreitä tupakanlehtiä.

Lähdin noutamaan sitä, ja itse taivas silloin askeleitani johti, sillä tuosta arkusta löysin lääkettä sekä ruumiilleni että sielulleni. Avasin arkun ja löysin sieltä etsimäni tupakat, mutta samalla huomasin siellä ne monet kirjatkin, jotka olin laivasta pelastanut, ja otin esiin yhden Raamatun. Tähän saakka minulla ei ollut ollut tilaisuutta eikä haluakaan lukea sitä.

En ollenkaan tiennyt, millä tavoin tupakkaa oli käytettävä lääkkeenä, mutta koetin menetellä useallakin tavalla. Pistin ensin palasen tupakanlehteä suuhuni ja rupesin sitä pureskelemaan, mutta päätäni rupesi pyörryttämään, koska olin siihen tottumaton. Panin sitten hiukan tupakkaa rommiin tunniksi tai pariksi aikoen nukkumaan mennessäni juoda sen. Koetin vielä polttaa tupakkaa hiilillä ja vetää sen savua henkeeni niin paljon kuin jaksoin sietää.

Näitten kokeilujen välillä koetin lukea Raamattua. Päätäni huimasi kuitenkin niin, ettei lukemisesta tahtonut tulla mitään. Umpimähkään avattuani Raamatun sattuivat nämä sanat silmieni eteen: "Avuksesi huuda minua hädässäsi, niin minä tahdon auttaa sinua, ja sinun pitää kunnioittaman minua." Nämä sanat soveltuivat juuri minun tilaani. Ne tekivät minuun ensi lukemalta vaikutuksen, mutta eivät kuitenkaan niin syvää kuin myöhemmin, sillä sanalla "auttaa" ei vielä ollut vastakaikua minussa. Kun Israelin lapsille luvattiin lihaa, napisivat he sanoen: "Voiko Jumala kattaa meille pöydän korvessa?" Samoin minäkin sanoin: "Voiko Jumala itse tulla auttamaan ja pelastamaan minut tältä saarelta?"

Oli jo myöhä. Tupakka oli huumannut minua niin, että minua alkoi nukuttaa. Jätin lampun palamaan ja menin vuoteeni ääreen. Mutta ennen kuin kävin nukkumaan, tein jotain, mitä en ikinä ennen ollut tehnyt: lankesin polvilleni ja rukoilin Jumalaa täyttämään lupauksensa ja auttamaan minua, kun häntä hädässäni huudan.

Tämän lyhyen ja katkonaisen rukouksen jälkeen join tupakalla väkevöitettyä rommia, mutta se oli niin kitkerää ja voimakasta, että tuskin pariakaan kulausta sain sitä alas. Heti sen jälkeen kävin vuoteeseen. Juoma nousi heti päähäni, mutta pian vaivuin syvään uneen enkä herännyt siitä ennen kuin seuraavana päivänä kello kolmen tienoissa iltapäivällä. Oikeastaan — siitä olen varma vielä

tänäkin päivänä — nukuin koko seuraavankin päivän ja yön ja heräsin siis vasta kahden päivän kuluttua kello kolmen tienoissa, sille muuten en osaa selittää, miten olisin ajanlaskussani jäänyt yhden päivän jäljelle, niin kuin monta vuotta jälkeenpäin kävi selville.

Oli miten oli, herättyäni tunsin olevani sangen virkeä ja reippaalla mielellä. Eikä taudinpuuska seuraavana päivänä uudistunutkaan. Voimanikin alkoivat vähitellen palata.

Kesäkuun 30. p. Tänään kykenin menemään metsälle. Ammuin pari hanhentapaista vesilintua, mutta niiden liha ei miellyttänyt minua. Söin jälleen muutamia kilpikonnan munia. Otin uudestaan tupakkarommia, joka nähtävästi oli tehnyt minulle hyvää.

Heinäkuun 1. p. Tänään taas puistatuksia, paljon lievempinä kuitenkin kuin eilen.

Taudin kourista olin nyt päässyt, mutta viikkoja kesti vielä, ennen kuin tulin aivan entiselleni. Usein palasivat mieleeni nuo sanat: "Minä tahdon auttaa sinua." Yhä vain näytti pelastukseni mahdottomalta, kunnes vihdoin apeimmillani ollessani tulin ajatelleeksi, että liian paljon murehdin pelastumistani tältä saarelta ja unohdin kokonaan, mistä kaikesta jo olin pelastunut. Olin pelastunut ankarasta taudista, ja mitä minä puolestani olin tehnyt? Jumala oli minut pelastanut — entä minä? Olinko ollut kiitollinen hänelle siitä? Kuinka voisin toivoa vielä suurempaa pelastusta? Tämä pisti sydämeeni, ja silloin lankesin polvilleni ja kiitin häntä, joka oli minut päästänyt taudistani.

Rupesin nyt lukemaan Raamattua aamuin illoin, en määrättyjä lukuja kerrallaan, vaan minkä verran milloinkin jaksoin. Mitä enemmän luin, sitä enemmän mieleni sai rohkaisua ja sitä lujemmaksi kävi vakaumukseni, että Jumala kuulee minun rukoukseni. Tästä lähtien käsitin tuon luvatun pelastuksen toisella tavalla: pelastuminen synnistä on paljon tärkeämpää kuin pelastuminen hädästä.

Heinäkuun 4.-14. p:nä vain pistäydyin metsällä päivittäin, sillä olin yhä edelleenkin heikko. Käyttämäni lääke oli aivan uutta; tuskin sitä siinä muodossa on koskaan kuumetta vastaan käytetty. Enkä sitä juuri muille suosittele, sillä vaikka se minut paransikin, tunsin vielä kauan aikaa jälkeenpäin itseni heikoksi.

Nyt olin ollut tässä kovan onnen saaressa kymmenen kuukautta. Minulla ei ollut

pienintäkään toivoa päästä täältä pois, ja olin varma siitä, ettei ihmisjalka vielä koskaan ollut tallannut tämän saaren tannerta. Saatuani nyt valmiiksi kelvollisen asunnon päätin tutkia perinpohjin koko saaren, saadakseni selville, oliko siellä muitakin luonnontuotteita kuin ne, joihin tähän mennessä olin tutustunut.

Seitsemäs luku

Samoiluja saarella. — Monenlaisia hedelmäpuita. — Huvila. — Perheenlisäys. — Oppirahoja. — Vuodenajat.

Heinäkuun 15. p:nä rupesin lähemmin tutkimaan saarta.

Lähdin ensin kulkemaan ylöspäin sen joen rantaa, johon lauttani ensi kerralla olin ohjannut. Kuljettuani pari peninkulmaa huomasin, ettei nousuvesi enää ulottunut sinne saakka. Siellä joki olikin pieni puro, jossa raikas vesi juosta lirisi. Nyt, kuivana vuodenaikana se oli paikoitellen aivan vedetön. Kummallakin rannalla levisi vihantia, ruohoa kasvavia niittyjä. Ylävimmillä paikoilla, jonne tulva ei nähtävästi ulottunut, kasvoi pitkää, paksuvartista tupakkaa. Siellä kasvoi muitakin, kenties hyvinkin arvokkaita kasveja, mutta en tuntenut niitä.

Seuraavana päivänä menin samaa tietä vähän kauemmaksi. Purosta en enää nähnyt jälkeäkään. Vuorimaitten takana alkoi maisema käydä metsäisemmäksi. Täällä oli monenlaatuisia hedelmiä, varsinkin meloneja ja viinirypäleitä. Köynnökset luikertelivat puusta puuhun, ja tertut olivat kypsimmillään, makeita ja mehukkaita. Tämä oli hauska löytö. En kuitenkaan syönyt niitä kovin paljon, sillä muistin vielä hyvin, miten muutamat orjat Afrikassa ollessani olivat niistä sairastuneet, jopa kuolleetkin. Keksin niille paremman käyttötavan: kuivasin ne päivänpaisteessa rusinoiksi ja sain siten terveellistä ruokaa niiksi ajoiksi, jolloin rypäleitä ei kasva.

Siellä sitten vietin koko sen illan ja nukuin yöni puussa. Tämä oli ensimmäinen yö, minkä olin kotoani poissa. Kodiksi asuntoani tästä lähtien sanoinkin.

Seuraavana päivänä kuljin neljän peninkulman verran pohjoista kohti, kahden vuorenselänteen välisen laakson poikki, ja saavuin aukiolle, josta maa näkyi alenevan länteen päin. Muuan pieni, kirkasvetinen puro, joka lähti vuoren

rinteestä, juoksi päinvastaiseen suuntaan. Kaikki oli täällä niin raikasta, vihantaa ja kukoistavaa, että saatoin kuvitella olevani ihmiskätten hoitamassa puutarhassa. Kuljin jonkin matkaa tähän rehevään laaksoon. Salaista mielihyvää tuntien ihailin kaunista maisemaa edessäni, vaikka samalla olin hiukan haikealla mielellä. Näin siinä itsekseni ajattelin: minä olen kaiken tuon kuningas ja valtias, minä omistan tuon kaiken, ja jos voisin viedä sen mukanani kotimaahan, niin olisi minulla yhtä uljas perintömaa kuin jollakin aatelisella Englannissa.

Siellä kasvoi runsaasti kookospalmuja, appelsiini- ja sitruunapuita, mutta ei niissä ollut hedelmiä kuin varsin niukalti, ainakaan tähän aikaan vuodesta. Vihreät sitruunat olivat kuitenkin hyvänmakuisia. Tiesin niiden olevan terveellisiä ja myöhemmin pusersin niiden mehua juomaveteen, joka siitä sai raikkaan maun.

Työtä näkyi tulevan yltäkyllin, ennen kuin saisin hedelmät kerätyksi ja kannetuksi kotiin. Päätin seuraavalla kerralla ottaa mukaani säkin ja kokosin nyt viinirypäleet yhteen läjään, appelsiinit ja sitruunat toiseen. Mutta saavuttuani parin kolmen päivän kuluttua takaisin kohtasi minua harmillinen näky: suuri osa viinirypäleistä oli syöty, muut hedelmät oli viskelty hujan hajan ja poljettu piloille. Nähtävästi oli eläimiä käynyt täällä mellastamassa, en vain tiennyt minkälaisia. Vahingosta viisastuneena keräsin jälleen suuret määrät rypäleitä, mutta ripustin ne puitten oksille kuivumaan. Sitruunoita ja appelsiineja kannoin kotiin niin suuren säkillisen kuin suinkin jaksoin.

Suloinen oli mielestäni tämä hedelmällinen laakso, niin rauhallinen ja niin kokonaan metsän suojassa rannan raivoavilta myrskyiltä, etten sitä voinut verratakaan nykyiseen asuinpaikkaani. Kotiin tultuani en vähään aikaan muuta miettinytkään kuin siirtymistä sinne. Tarkemmin asiaa harkittuani pidin kuitenkin parhaana pysyä entisessä paikassani. Täällähän toki olin meren rannalla ja oli siis ainakin pieni mahdollisuus päästä saarelta pois, jos näköpiiriini tulisi laiva. Jos taas muuttaisin saaren sisäosaan, merkitsisi se samaa kuin että vapaaehtoisesti lähtisin elinkautiseen vankeuteen. Päätin siis asua edelleenkin alussa rakentamassani linnassa. Mutta olin sittenkin niin ihastunut tuohon laaksoon, että vietin enimmän aikani siellä aina heinäkuun loppuun saakka rakennettuani sinne pienen teltan purjekankaasta ja pystytettyäni sen ympärille miehenkorkuisista seipäistä kaksinkertaisen aidan, jonka välin täytin puitten oksilla. Aidan yli johtivat täälläkin nuoraportaat. Siellä olin turvassa ja siellä vietin usein pari kolmekin yötä peräkkäin. Kuvittelin mielessäni, että minulla oli päärakennus merenrannalla ja huvila sisämaassa.

Elokuun 3. päivänä kävin katsomassa puitten oksille ripustamiani rypäleitä: ne olivat päivänpaisteessa kuivuneet, ja niin sain sieltä kotiini pari sataa suurta tertullista hyviä rusinoita. Hyvään aikaan ne sainkin korjatuksi, sillä heti sen jälkeen alkoi sadeaika, ja minun täytyi pysytellä kokonaan vanhassa asunnossani, sillä vuoressahan olin hyvässä turvassa ja luola oli paras pakopaikka rajumyrskyjen ja pahimpien sateitten aikana. Varsinaista sadekautta kesti elokuun 14:nnestä lokakuun keskivaiheille saakka. Vettä tuli taivaasta yhtenään, milloin hiljemmin, milloin kovemmin, väliin niin rankasti, etten moneen päivään päässyt ulos.

Noihin aikoihin sattui minulle suuri yllätys: perhe lisääntyi. Kauan aikaa oli toinen kissani ollut kateissa. Luulin sen jo joutuneen surman suuhun. Mutta eräänä päivänä elokuun lopulla se suureksi hämmästykseksenі tuli kotiin kolme poikasta mukanaan. Hauskaahan se tavallaan oli, mutta ajan mittaan kissat lisääntyivät siinä määrin, että niistä oli vain vaivaa ja vastusta. Minun täytyi lopuksi alkaa hävittää niitä kuin mitäkin metsänpetoja.

Elokuun 13.-16:ntena jatkui rankkasade. En päässyt pistäytymäänkään metsälle, sillä mieleni ei tehnyt kastua läpimäräksi; mutta kun ruokavaroista jo alkoi olla puute, täytyi pakostakin lähteä jotain riistaa pyytämään. Kerran sain ammutuksi vuohen, toisen kerran kilpikonnan. Nyt oli taas ruokaa, jopa herkkuakin, yltäkyllin. Ja tällaiseksi nyt muodostui ruokajärjestys: aamiaiseksi rusinoita; päivälliseksi vartaalla paistettua vuohen tai kilpikonnanlihaa; illalliseksi pari kolme kilpikonnanmunaa. Valitettavasti minulla ei ollut astioita, missä olisin voinut keittää ruokaani.

Sadeajan kestäessä käytin pari kolme tuntia päivässä luolani laajentamiseen vielä suuremmaksi, kunnes vähitellen sain vuoren toiseenkin laitaan aukon, ja siitä minä sen jälkeen kuljin sisään ja ulos. Nyt pääsi luolaani tosin muualtakin kuin aidan yli, mutta mitäpä vaaraa siitä olisi ollut? Eihän täällä ollut sen pahempia petoja kuin vuohia!

Syyskuun 30. p. Tänään on onnettoman haaksirikon vuosipäivä. Luin näet piirut almanakkapylväästäni: niitä oli 365. Määräsin tämän päivän paastopäiväksi. Nöyränä notkistin polveni Herran edessä, tunnustin hänelle syntini, taivuin hänen oikeihin tuomioihinsa ja rukoilin armoa Jeesuksen Kristuksen kautta. Kahteentoista tuntiin en syönyt mitään. Vasta auringon laskettua söin korpun ja tertun rusinoita ja kävin sitten nukkumaan päättäen päiväni niin kuin olin alkanutkin. Koko täällä oloni aikana en ollut pitänyt pyhäpäiviä: ensin en ollut

tuntenut siihen tarvetta, sitten olin jättänyt pylvääseeni vetämättä pitempiä viivoja sunnuntain kohdalle, niin etten pitkään aikaan ollut osannut erottaa viikon päiviä. Mutta nyt, laskettuani piirut, pääsin taas päiväin lukuun.

Näihin aikoihin alkoi mustekin loppua, niin että sitä täytyi käyttää hyvin säästäväisesti. Tästä lähtien kirjoitinkin muistiin vain kaikkein tärkeimmät tapahtumat.

Vähitellen selvisi minulle sade- ja pouta-aikojen säännöllinen vaihtelu, ja sitä mukaa koetin järjestää elämäni ja erilaiset työni. Mutta oppirahoja minun oli maksettava, ennen kuin näissä asioissa todella viisastuin. Siitä olkoon esimerkkinä seuraava kiusallinen tapaus.

Niinkuin muistettaneen, olin ottanut tähkät talteen niistä ohran- ja riisinkorsista, jotka olivat nousseet maasta ikäänkuin ihmeen kautta. Niitä lienee ollut pari-, kolmekymmentä kortta kumpaakin laatua. Nyt kun sade oli loppunut ja aurinko kääntynyt etelään, arvelin parhaan kylvöajan olevan käsissä. Muokkasin puisella lapiollani jonkin verran maata, jaoin sen kahteen osaan ja kylvin siemenet. Kesken kylvämistä johtui äkkiä mieleeni: enpä kylväkään kaikkia siemeniä yhtaikaa, sillä eihän ollut varmaa, oliko nyt paras kylvöaika. Niinpä panin talteen kourallisen jyviä kumpaakin lajia.

Hyvin siinä tein, sillä näistä nyt kylvämistäni jyvistä ei noussut idulle ainoakaan, sillä kun sadekausi oli loppunut, sitä seurasi kolmen kuukauden yhtämittainen pouta. Vasta seuraavana sadeaikana ne nousivat oraalle, niin kuin olisivat olleet juuri kylvettyjä. Huomattuani ensimmäisen yrityksen menneen aivan hukkaan etsin kosteamman paikan läheltä huvilaani ja kylvin sinne loput siemenet vähää ennen kevätpäivän tasausta. Kun maalis- ja huhtikuussa taas tuli sateita, nousi tämäkin kylvö oraalle. Sato oli niukka, sain ainoastaan noin puoli peckiä [n. 4,5 litraa] kumpaakin viljalajia. Näistä kokeista oli kuitenkin se etu, että nyt tiesin, milloin oli otollisin kylvöaika. Tiesin senkin, että täällä voi kylvää kahdesti vuodessa ja korjata kaksi satoa.

Viljan kasvaessa tein erään havainnon, josta minulla myöhemmin oli paljon hyötyä. Lähdin näet kerran huvilalleni, jossa en ollut käynyt muutamaan kuukauteen. Kaikki oli siellä hyvässä kunnossa, jopa entistä paremmassakin: riu'ut, joista kaksinkertainen aitaus oli tehty, olivat tällä välin alkaneet versoa pitkiä oksia, niinkuin pajupuu tavallisesti tekee ensimmäisenä vuotena, kun se katkaistaan latvasta. Olin hyvin mielissäni nähdessäni aidaksien vihannoivan.

Karsin ja leikkasin niitä saadakseni ne leviämään yhdenmukaisesti, ja ne versoivatkin niin runsaasti, että kolmen vuoden kuluttua aitauksen sisäpuolella oli täydellisesti suojassa päivän polttavilta säteiltä ja se muodosti tiiviin, vettä pitävän katoksen sateittenkin aikana. Samanlaisen vihannoivan kaksoisaidan rakensin ennen pitkää ensimmäisenkin asuntoni ympärille entisen paaluaidan lisäksi, ja siitä oli minulle myöhemmin verraton hyöty, kuten saadaan nähdä.

Ennen pitkää olin selvillä siitä, ettei täällä niinkuin Euroopassa voi puhua talvesta ja kesästä, vaan vuosi jakaantuu sadekausiin ja poutakausiin seuraavassa järjestyksessä:

Puolivälistä helmikuuta puoliväliin huhtikuuta sateita; aurinko lähellä kevätpäivän tasauspistettä.

Huhtikuun puolivälistä elokuun puoliväliin poutaa; aurinko päiväntasaajan pohjoispuolella.

Puolivälistä elokuuta puoliväliin lokakuuta sateita; aurinko lähellä syyspäivän tasauspistettä.

Lokakuun puolivälistä helmikuun puoliväliin poutaa; aurinko päiväntasaajan eteläpuolella.

Poikana olin kotona usein seisoskellut katselemassa korinpunojan työtä ja, niinkuin poikain tapa on, väliin pyrkinyt auttamaan mestaria, niin että itsekin pääsin aina jotain näpertelemään. Sitten oli vähitellen oppinut korinpunomisen ja tämä taito oli nyt täällä hyvään tarpeeseen. Aineksia sain samoista pajuista, joista olin ottanut salkoja aitauksiini. Ja niin oli minulla jonkin ajan kuluttua joukko suurempia ja pienempiä korjeja ja vasuja.

Korinpunontaan ja pajuaitauksen rakentamiseen minulta kului koko pouta-aika, niin etten muihin töihin ennättänyt ryhtyäkään. Kovasti kaipasin astioita, kun minulla ei ollut muita kuin laivalta saamani kattila, joka oli liian suuri, ja muutamia lasipulloja sekä pari nassakkaa, jotka vielä olivat täynnä rommia.

Kahdeksas luku

Tutkimusmatka saaren toiselle rannalle. — Papukaija. — Karjan alku.
— Elonkorjuun huolia ja iloja.

Päätin kerran taas lähteä lähemmin tarkastamaan saartani siltä puolen, missä huvilani sijaitsi. Otin mukaani kirveen, pyssyn ja runsaasti ampumatarvikkeita, pistin laukkuuni kaksi laivakorppua ja tertun rusinoita ja niin lähdin koirani kanssa taipaleelle. Kuljettuani sen laakson poikki, missä huvilani oli, aukeni lännessä meri eteeni. Kaukana taivaanrannassa erotin maata. Mannertako lienee ollut vai saari, en osannut sanoa, mutta korkealle merenpinnasta se kohosi, ulottuen lännessä länsilounaaseen. Minun laskuni mukaan se oli ainakin viidentoista, ehkäpä kahdenkymmenen meripeninkulman päässä.

Amerikkaan tuo maa kaiketikin kuuluu ja sijaitsi minun harkintojeni mukaan melko lähellä Espanjan siirtomaita. Jos niin on, arvelin, niin tottahan näillä vesillä ennemmin tai myöhemmin huomaan jonkin laivan purjehtivan joko sinne tai sieltä; ellen, se on Espanjan siirtomaitten ja Brasilian välistä rannikkoa. Siellä asuu kaikkein hurjimpia villejä, ihmissyöjiä, jotka surmaavat ja syövät suuhunsa jokaisen, joka heidän käsiinsä vain joutuu. Kuinkahan minun olisi käynyt, jos olisin ajautunut heidän rannalleen?

Näissä mietteissä astuskelin eteenpäin huomaten, kuinka maisemat täällä olivat paljon miellyttävämpiä kuin sillä puolen saarta, missä minun linnani oli: silmäini edessä avaroita, reheviä kukkaniittyjä ja yltympärillä kauniita metsiä. Siellä asusti paljon papukaijoja, ja mieleni alkoi tehdä sellaista itselleni: kesytän ja opetan sen puhumaan. Monen yrityksen jälkeen minun vihdoin onnistui saada lyödyksi yhtä papukaijaa kepillä, niin että se putosi huumautuneena maahan. Hetken kuluttua se virkosi, ja vein sen kotiini. Muutamia vuosia kesti kuitenkin, ennenkuin se oppi puhumaan. Myöhemmin tulee tästä kumppanista vielä puhe.

Hyvin hauskaa oli minulla tällä matkalla. Alavilla paikoilla tapasin jäniksiä — jäniksiksi niitä ainakin luulin — ja kettuja, vaikka nekin olivat toisenlaisia kuin ennen näkemäni. Ammuin niitä muutamia, mutta niiden lihasta ei ollut syötäväksi. Ei minulla nyt puutetta ravinnosta ollut. Minulla oli runsaasti riistaa, nimittäin vuohia, kyyhkysiä ja kilpikonnia. Ja kun rusinat ja muut hedelmät otetaan lukuun, ei minulta puuttunut herkkujakaan.

Päivässä en mennyt milloinkaan kahta peninkulmaa kauemmaksi siltä paikalta, minkä kulloinkin olin yöpaikakseni määrännyt, mutta sen sijaan kuljeskelin

tienoota niin moneen kertaan ristiin ja rastiin, tutkien ja tarkastellen, mitä uutta siellä olisi nähtävänä, että väsyneenä aina saavuin yöleiriini ja nukuin makeasti yöni joko puussa tai pylvästen suojassa, jotka löin pystyyn maahan tahi puitten väliin.

Tällä rannalla liikkui lukemattomia kilpikonnia, kun taas omalla puolellani saarta en ollut puoleentoista vuoteen tavannut kuin kolme. Lintujakin oli täällä suunnattomasti, vaikka outoja minulle kaikki, paitsi pingviinit. Muutamilla oli varsin maukas liha. Vuohia oli runsaammin kuin toisella puolen saarta, vaikka täällä lakeilla mailla oli paljon vaikeampaa päästä pyssynkantaman päähän.

Kauniimpikin tämä puoli saarta kieltämättä oli, mutta sittenkään mieleni ei tehnyt muuttaa tänne. Olin jo niin ennättänyt kotiutua ensimmäiseen paikkaani, että pidin sitä aivan luonnollisena asuinsijanani; muualla tuntui vieraalta. Kuljin kuitenkin merenrantaa eteenpäin noin kaksitoista peninkulmaa, pystytin rannalle merkiksi pitkän seipään ja päätin lähteä kotiinpäin.

Koska nyt mielestäni tunsin saareni jo niin hyvin, ettei eksymisestä enää ollut pelkoa, päätin lähteä takaisin toista tietä kuin olin tullut. Mutta siinä erehdyin. Tuskin näet olin vaeltanut paria kolmea peninkulmaa, niin jouduin laajaan, korkeiden, metsäisten kallioiden ympäröimään laaksoon, jossa en osannut suunnata matkaani muuten kuin auringon mukaan, mutta pahaksi onneksi laskeutui niin sakea sumu, ettei kolmeen, neljään päivään näkynyt aurinkoa lainkaan. Harhailin sinne tänne ja lopulta minun oli pakko palata takaisin rannalle pystyttämäni seipään luokse, josta sitten käännyin kotia kohti samaa tietä kuin olin tullutkin. Kuljin sitten verkalleen lyhyitä päivämatkoja, kun ilma oli tavattoman helteinen ja kantamukseni olivat sangen raskaita.

Tällä matkalla yllätti koirani kerran pienen vuohenkilin ja hyökkäsi sen kimppuun, mutta ennätin väliin ja sain sen elävänä kiinni. Mieleni teki viedä se kotiin, sillä usein olin mietiskellyt, eikö olisi mahdollista saada kesytetyksi pari vuohta suvun aluksi vuohikarjalle, joka olisi hyvä olemassa vastedes, kun ruutini loppuisi. Sidoin sen kaulaan nuoran, jota aina kannoin laukussani metsämatkoilla, ja lähdin sitä kuljettamaan, mutta kesti kauan, ennen kuin sain vuohen kotiin. Huvilalle päästyäni jätin sen aitauksen sisään, ja lähdin itse kotia kohti, josta olin ollut poissa jo kuukauden päivät.

Olin oikein mielissäni, kun taas pääsin vanhaan linnaani ja sain jälleen levätä riippumatossa. Ja kaikki täällä tuntuikin niin kodikkaalta, niin omalta ja

mukavalta, että yhä lujemmaksi tuli päätökseni olla milloinkaan siirtymättä täältä pois, kestäköönpä oloni tällä saarella kuinka kauan hyvänsä.

Viikon verran lepäilin matkan vaivoista rakennellen häkkiä Pollille, papukaijalleni, joka jo alkoi tottua minuun. Sitten johtui mieleeni kili parka, jonka olin sulkenut huvilaan, ja lähdin hakemaan sitä. Siellä se oli entisessä paikassaan mihin se olisi aitauksen sisästä päässytkään? — mutta nälkään eläin parka oli jo nääntymäisillään, siellä kun ei enää ollut mitään syötävää sille. Kiireimmiten karsin lehtiä ja oksia puista ja pensaista ja heitin sen eteen. Nähtyäni sen saaneen jo tarpeekseen kytkin sen jälleen nuoraan ja lähdin taluttamaan kotiin, mutta tuskin olisin nuoraa tarvinnutkaan, sillä nälkä oli sen tehnyt aivan kesyksi: mielellään se astua keputteli perässä. Jonkin ajan kuluttua se kiintyi ruokkijaansa ja vaalijaansa niin lujasti, että siitä tuli minulle asuintoveri, joka ei koskaan lähtenyt luotani.

Syyssadekausi oli vähitellen taas alkanut. Tuli syyskuun 30., tälläoloni vuosipäivä. Olin siis asunut saaressani kaksi vuotta, ja yhtä vähän minulla oli nyt poispääsemisen toiveita kuin ensimmäisenä päivänä. Toisen vuosipäivän vietin juhlallisesti niinkuin edellisenkin, nöyränä ja kiitollisena. Hartaasti kiitin Jumalaa, joka oli tahtonut selvittää minulle, että täällä yksinäisyydessäni kukaties olen onnellisempikin kuin ihmisten seurassa keskellä maailman turhia huvituksia ja riemuja. Kaiken mikä minulta puuttuu yksinäisyydessäni — näin mietin silloin — kaiken ihmisseuran hän on täydellisesti korvannut omalla läsnäolollaan ja vuodattamalla armoansa minun sieluuni. Hän on minua hoivannut, lohduttanut ja rohkaissut luottamaan johtoonsa täällä ja iankaikkiseen rakkauteensa, joka jatkuu haudan toisella puolellakin. Uuden suunnan saivat minussa nyt sekä huolet että riemut; toisaanne kuin ennen tähtäsivät nyt pyrintöni ja toiveeni.

Ennen — kesken metsästystä, kesken kävelyretkiä, kesken töitäni — oli minut usein vallannut äkillinen sielunahdistus. Sydän oli pakahtua rinnassani katsellessani metsiä ja vuoria, jotka pitivät minua täällä vankinaan.

Toisin oli nyt. Luin joka päivä Jumalan sanaa ja sain siitä yhä uutta lohdutusta. Kerran aamulla avattuani Raamatun sattui seuraava kohta silmiini: "En koskaan, en koskaan minä sinua jätä enkä hylkää." Nuo sanat tarkoittivat epäilemättä juuri minua, minua, joka vastikään olin valittanut tilaani pitäen itseäni sekä Jumalan että ihmisten hylkäämänä raukkana. "No niin", ajattelin, "koska Jumala ei minua hylkää, niin mikäpä minulla hätänä, vaikka ihmiset olisivat minut hyljänneetkin?

Ja toiselta puolen: jos voittaisin koko maailman ja menettäisin Jumalan rakkauden ja siunauksen, kuinka sanomattoman onneton olisinkaan."

Tällaisessa mielentilassa aloitin kolmannen vuoteni tässä saaressa.

En tahdo väsyttää lukijaa tekemällä hänelle toisen vuoden töistä niin tarkkaa selkoa kuin ensimmäisen. Mainittakoon kuitenkin ohimennen, etten milloinkaan ollut työttömänä. Päiväni olin jakanut tarkoin eri töiden suorittamiseen. Raamattua luin joka päivä kolme kertaa; metsästykseen meni säännöllisesti kolme tuntia, milloin sade ei estänyt lähtemästä ulos; metsänriistan nylkemiseen, puhdistamiseen, säilöönpanoon ja ruoaksi laittamiseen meni useita tunteja päivässä. Puolenpäivän aikana en voinut mennä ulos lainkaan, koska aurinko täällä paistaa silloin suoraan päälakeen. Iltapäiväksi ei niin muodoin jäänyt kuin neljä tuntia työaikaa.

Töitäni hidastutti usein suuresti sekä tarpeellisten työkalujen että tarpeellisen taidonkin puute. Niinpä minulta meni esimerkiksi kokonaista kaksikolmatta päivää valmistellessani lautaa hyllyksi luolaani. Kaksi puuseppää olisi kunnollisin työvälinein saanut puolessa päivässä kuusikin sellaista lautaa samasta puusta! Mutta näin se minulta kävi. Ensiksi minun täytyi kaataa varsin iso puu, sillä hyllystä piti tulla aika leveä. Siihen meni kolme päivää. Oksain karsiminen vei minulta kaksi päivää. Tavatonta työtä ja vaivaa kysyi rungon hakkaaminen kummastakin päästä niin lyhyeksi, että jaksoin sitä liikutella. Ja sitten alkoi veistäminen puolelta ja toiselta, kunnes vihdoin olin saanut noin kolme tuumaa paksun laudan.

Niin meni marraskuu. Joulukuussa rupesin odottamaan ohra- ja riisisatoa. Peltoni ei ollut suuri, sillä kuten jo olen maininnut, ei kylvöäkään ollut kuin puoli peckiä. Kauniisti laiho kyllä kasvoi, mutta suureksi surukseni huomasin, että suuri joukko vihollisia uhkasi tehdä lopun koko viljasta. Vuohet ja nuo jäniksen kaltaiset eläimet olivat näet yötä päivää laihon kimpussa. Ei auttanut muu kuin kiireimmän kaupalla rakentaa aita ympärille. Päivän sitä rakentelin väliin aina ammuskellen kärkkäitä kuokkavieraita. Yöksi sidoin koirani pellon laitaan, ja siinä se haukunnallaan pidätti viholliset loitolla. Kolmen viikon kuluttua oli vihdoin luja aita valmiina pellon ympärillä.

Mutta tuskin oli yksi vaara vältetty, niin jo ilmestyi toinen. Nelijalkaiset eivät enää päässeet viljaa hävittämään, mutta kun tähkä rupesi jyvää tekemään, alkoivat taivaan linnutkin pyrkiä osalle. Kerran näet ulkona käyskennellessäni

huomasin pellon ympärillä suuret parvet kaikenlaisia lintuja. Minä laukaisin pyssyni niitä kohti, ja silloin pyrähti kokonainen pilvi lintuja itse pellosta ilmaan.

Siitä olin hyvin pahoillani: muutamassa päivässähän nuo tekisivät lopun koko vainiosta. Ja jos viljanviljelyksen täällä aina näin kävisi, niin nälkäähän minä lopulta saisin nähdä. Päätin suojella peltoani viimeiseen asti, vaikka minun täytyisi vartioida sitä yötä päivää. Menin ensin katsomaan, minkä verran vahinkoa linnut jo olivat ennättäneet saada aikaan. Paljon sieltä jo oli syöty, mutta sen verran oli vielä jäljellä, että jos loput saisin säilytetyksi, niin voisin vielä toivoa runsaanlaista satoa.

Aidan vieressä latasin pyssyni uudestaan ja sieltä huomasin, kuinka pellon ympärillä puut olivat täynnä noita siivekkäitä varkaita, jotka näkyivät odottelevan vain minun siirtymistäni loitommaksi. Olin lähtevinäni pois ja tuskin olin kadonnut niiden näkyvistä, kun ne jo alkoivat yksitellen laskeutua viljapeltoon. Ajatellessani nyt, että jokainen jyvä, minkä ne minulta ryöstävät, tekisi minut tulevaisuudessa kokonaista peckiä köyhemmäksi, en malttanut odottaa, kunnes suurempi lauma olisi laskeutunut alas, vaan käännyin takaisin ja laukaisin pyssyni, jolloin kolme lintua putosi maahan. Muuta en toivonutkaan. Ja nyt tein niinkuin Englannissa tehdään ihmisvarkaille: vedin ne hirteen pelotukseksi muille. Vaikutus oli kerrassaan valtava: enää ei yksikään pahantekijä uskaltanut laskeutua viljapeltoon, ja pian ne lähtivät tiehensä koko tästä osasta saarta. En sen koommin nähnyt ainoatakaan lintua lähitienoilla, niin kauan kuin pelätit roikkuivat puussa. Siitä olin tietysti mielissäni ja niinpä joulukuun lopulla leikkasin viljani.

Sadon korjaamisessa minulla oli paljon vaivaa, koska minulla ei ollut sirppiä eikä viikatetta. Tekaisin sentähden jonkinlaisen aseen lyhyestä miekasta, jollaisia olin laivasta tuonut maihin. Sillä sitten niitin viljan omalla tavallani: katkoin pelkät tähkät korsien päästä ja keräsin ne suureen vasuun. Käsissäni hieroin sitten jyvät tähkistä irti, ja kun tämä työ oli suoritettu, huomasin saaneeni puolesta peckistä siemeniä lähes kaksi bushelia [Busheli = 3,3 litraa.] ohria ja puolenkolmatta bushelia riisiä, arviolta nimittäin, sillä eihän minulla varsinaisia mittoja ollut. [Busheli = 3,3 litraa.]

Tämä rohkaisi mieltäni taas melkoisesti, sillä nythän saatoin toivoa, että Jumalan avulla saisin syödä leipää omasta viljastani. Mutta ymmälle jouduin jälleen: miten erottaisin jyvät ruumenista, mitenkä saisin jyvät jauhoiksi, miten paistaisin jauhoista leipää? Päätin käyttää kaiken viljani siemeniksi ensi kylvökautena ja

sitten uutta satoa odotellessani koettaa kaikin voimin keksiä keinoja, millä saisin jyvät leiviksi.

Nyt voin sanan täydessä merkityksessä sanoa tekeväni työtä leipäni edestä. Tokkopa kukaan oikein täydellä todella on ottanut harkitakseen, miten senkin seitsemän työtä ja puuhaa on kysytty, ennen kuin leipä valmiina pöytään tuodaan? Mitä enemmän minä asiaa mietin, sitä monimutkaisemmalta se minusta tuntui.

Muitten töitten ohella koetin aikani kuluksi opettaa papukaijaani puhumaan. Pitkien ponnistusten perästä minun onnistuikin saada se lausumaan oma nimensä "Poli", ja tämä oli ensimmäinen sana minkä tässä saaressa kuulin toisen olennon lausuvan. Tämä työ oli kumminkin vain jonkinlaista puhdetyötä. Varsinaisena työnäni oli siihen aikaan saada laitetuksi itselleni saviastioita, joita minulla ei ollut ensinkään. Pulmana oli vain, mistä saisin sopivaa savea. Siitä olin varma, että saisin ne päivänpaisteessa kuivatuksi.

Yhdeksäs luku

Saviastioita. — Huhmar ja seula. — Vihdoinkin omaa leipää. — Kanoottia tekemässä. — Hukkaan mennyt vaiva. — Tyytyväisyyttä. — Räätälinä.

Ja niin sitä nyt ryhdyttiin savenvalajan ammattiin, mutta lukija ei voisi muuta kuin sääliä ja nauraa minua, jos alkaisin kertoa kaikista vastoinkäymisistäni, jos kävisin kuvailemaan mitä kaikkea kömpelöitä, hassunkurisia, muodottomia tekeleitä käsistäni valmistuikaan! Mikä romahti kokoon, mikä lohkesi, savi kun ei ollut tarpeeksi lujaa eikä jaksanut kestää omaa painoansa, mikä haljeta paukahti, kun oli ennen aikojaan joutunut liian kovaan helteeseen, mikä taas hajosi palasiksi, kun vain vähänkin siihen kävi käsiksi. Pari kuukautta tein tätä ankaraa työtä hiki hatussa enkä sittenkään saanut valmiiksi kuin kaksi suurta ja rumaa saviastiaa. Leileiksi tai ruukuiksi niitä ei juuri voinut sanoa.

Saatuani ne sitten kuiviksi auringonpaisteessa kannoin ne varovasti luolaani ja pistin varta vasten tekemieni vasujen sisään, täyttäen välit oljilla. Näissä astioissa aioin tästä puolin säilyttää jyviä ja ehkä jauhojakin.

Paremmin minulta onnistui pienempien saviastioiden tekeminen, ja niinpä minulla jonkin ajan kuluttua olikin koko joukko lautasia, vateja, pieniä patoja ynnä muita taloudessa tarvittavia kapineita.

Mutta yhä vieläkään ei minulla ollut vedenpitäviä ja tulenkestäviä astioita. Kerran sattui, että tulin paistaneeksi lihaa suurenlaisella roviolla. Tulta sammutellessani löytyi tuhasta särkyneen saviastian palanen, joka oli palanut punaiseksi kuin tiili ja kovaksi kuin kivi. Eiköhän, arvelin silloin, eiköhän voisi koko astiaakin polttaa samalla tavalla?

Eihän minulla ollut oikeata savenvalajan uunia enkä osannut saada astioihin lyijykiiltoakaan pintaan, vaikka lyijyä kyllä oli, mutta en tästä sen enempää välittänyt. Asetin kolme suurta vatia ja pari kolme savipataa päällekkäin ja laitoin niiden ympärille joka puolelle vahvan valkean. Sivulta ja päältä lisäilin yhä polttoainetta, kunnes astiat hehkuivat tulipunaisina. Annoin niiden sitten olla viisi, kuusi tuntia yhtä mittaa kovassa kuumuudessa, kunnes huomasin yhden niistä rupeavan sulamaan: saveen yhtynyt hiekka oli nähtävästikin tulen vaikutuksesta alkanut muodostua lasiksi.

Silloin rupesin vähentämään valkeata, niin että astiat lakkasivat hehkumasta. Valvoin siinä sitten koko yön, jottei tuli pääsisi sammumaan liian äkillisesti, ja niinpä minulla aamun tullen oli kolme varsin hyvää — en sano kaunista vatia ja kaksi pataa, niin kovaa ja lujaa, etten parempia kaivannut. Toisen pinnalle oli sulaneesta hiekasta muodostunut kirkas lasituskin.

Nyt ei minulla enää ollut puutetta saviastioista, vaikka täytyykin tunnustaa, että niiden ulkomuoto oli hieman epämääräinen kuin lasten savikakkujen.

Ei varmaankaan ole kukaan halvoista esineistä niin riemuinnut kuin minä, jolla nyt oli tulenkestäviä savipatoja. Tuskin maltoin odottaa niiden jäähtymistä. Heti panin tulelle yhden, täytin vedellä ja keitin vuohenlihasta voimakasta lientä. Ei minulla tosin ollut jauhoja eikä muutakaan suurusta liemeen, mutta mainiota siitä silti tuli.

Nyt oli saatava huhmar, missä survoa jyviä jauhoiksi. Kauan aikaa haeskelin

kiveä, jonka voisin kovertaa huhmareksi, mutta sellaista ei ollut saatavissa, kivilajit kun täällä ovat haurasta lajia. Päätin vihdoin laittaa puisen huhmaren. Siihen sovelias puu löytyikin paljon helpommin. Hakattuani siitä niin suuren rungon kuin jaksoin liikutella veistin sen ensin piilulla ja kirveellä pyöreäksi ja polttamalla koversin sen sitten ontoksi, siihen tapaan kuin Brasilian intiaanit kanoottinsa. Senjälkeen tein rautatammesta petkelen ja panin nämä esineet talteen ensi elonkorjuuksi.

Mutta monia muita esineitä oli minun vielä saatava: ei ollut seulaa, millä olisin puhdistanut jauhot kuorista ja leseistä. Kauan aikaa tuumailtuani muistin vihdoin, että olihan minulla laivalta saamieni tavarain joukossa muutamia merimiesten karttuuni- ja musliinikaulaliinoja. Niistä tein seulan, joka varsin hyvin sopi tarkoitukseensa.

Ja sitten leivän paistaminen, kun kaikki muut valmistukset oli suoritettu! Eihän minulla ollut hiivaa, ja mahdotonta minun oli sitä mistään saadakaan. Entäs leivinuuni? Mutta keinotpa siihenkin keksittiin. Laitoin ensin muutamia mataloita, suuria vateja, pari jalkaa läpimitaltaan ja noin yhdeksän tuumaa syviä, ja poltin ne yhtä koviksi kuin entisetkin saviastiat. Poltin sitten tiiliä, vaikka niistä ei tullut läheskään nelipuut olivat palaneet, levitin hiilloksen tasaisesti yli koko arinan, kunnes se oli kuumennut joka paikasta. Lakaisin sitten kuuman tuhkan pois, laskin leivät arinalle, peitin ne mainituilla suurilla savivadeilla ja työnsin vihdoin kuumaa tuhkaa joka puolelta niiden ympärille. Näin minun ohrakyrsäni paistuivat kuinskulmaisia, ja rakensin arinan. Sytytin vahvan valkean siihen, ja kun hyvänkin leipurin uunissa, ja ajan kuluessa minusta tulikin aika mestari paistamaan piirakoita ja laittamaan vanukkaita.

Älköön kukaan hämmästykö, jos sanon, että minulta näihin puuhiin kului melkein koko kolmas vuosi, sillä olihan minulla samaan aikaan täysi työ elonkorjuussa ja muissakin puuhissa.

Kun sato tällä kertaa oli niin runsas, että minulla nyt oli lähes kaksikymmentä bushelia ohria ja ainakin saman verran riisiä, harkitsin, miten paljon vuodessa tarvitsisin leiväkseni, ja riittäisikö, jos kylväisin vain kerran vuodessa. Laskuni osoittivat, että nämä neljäkymmentä bushelia riittäisivät minulle mainiosti vuodeksi, minkä vuoksi päätin tästä puolin kylvää saman määrän kuin viimeksikin.

Sanomattakin lukija arvaa, että mieleeni usein tuli kaukainen maa, jonka olin

nähnyt saaren toiselta rannalta. Kunpa sittenkin — niin minä välistä mietiskelin — kunpa sittenkin olisin siellä! Se on varmaankin mannermaata. Sieltä ehkä pääsisin kulkemaan yhä kauemmas ja siten kukaties vihdoin jollain keinoin joutuisin pois tästä vankeudesta.

Mieleeni ei silloin juolahtanutkaan, mitä kaikkia vaaroja siellä olisi ollut edessäni. Siellähän olisin helposti saattanut joutua villien käsiin, jotka — kuten minulla oli täysi syy uskoa — ovat julmemmat Afrikan leijonia ja tiikereitä. Jos heidän käsiinsä olisin joutunut, he olisivat varmaan tappaneet ja syöneet minut. Myöhemmin näitä epäilyjä minussa kyllä heräsi, mutta silloin aivan ikävöimällä ikävöin tuolle kaukaiselle rannalle.

Kuinka kaipasinkaan nyt Xury poikaani ja silloista purtta lampaanlapapurjeineen, sitä, jolla olimme niin pitkät matkat purjehtineet itäisen Afrikan rantavesiä! Lähdin katsomaan venettä, jolla haaksirikkoon jouduttuamme olimme lähteneet laivasta ja joka, kuten olen kertonut, sittemmin oli ajautunut saaren rantaan. Aallot olivat paiskanneet sen korkealle maihin alassuin. Jos halusin saada sen käyttökuntoon, olisi minun ensinnäkin pitänyt saada käännetyksi tuo raskas vene, korjata se ja työntää sitten vesille. Ennen pitkää huomasin kuitenkin moiset yritykset aivan mahdottomiksi, mutta halu päästä tuntemattomaan seutuun kiihtyi minussa kiihtymistään.

Aloin vähitellen tuumia, enkö omin käsinkin kykenisi rakentamaan kanoottia, jollaisia sen puolen alkuasukkaat tekevät yhdestä puusta. Tuo ei ollut mielestäni ainoastaan mahdollista, vaan tuntuipa helpoltakin saada aikaan: olihan minulla muka parempiakin apuneuvoja kuin alkukantaisilla neekereillä tai intiaaneilla. En vain tullut ajatelleeksi, mitä kaikkea minulta puuttui ja mitä heillä oli. Vene olisi kenties helposti tehty, mutta mahdotontahan minun olisi saada se yksinäni vesille!

Olisi luullut minun venettä tehdessäni yhtämittaa ajatelleen juuri tätä seikkaa, mutta mieleni paloi niin kiihkeästi merelle, etten tuota epäkohtaa tullut kertaakaan tarkoin punninneeksi. Hurjalla innolla ryhdyin työhön varmana siitä, että kun vene on kerran valmis, niin kyllä sen aina saa jollain keinoin vesillekin.

Kaadoin metsästä uljaan setrin miettien mielessäni: mahtoikohan Salomolla olla yhtään näin uhkeata puuta hänen rakentaessaan Jerusalemin temppeliä? Se oli viisi jalkaa ja kymmenen tuumaa läpimitaltaan tyvestä ja kahdenkolmatta jalan korkeudessa vielä neljä jalkaa ja yksitoista tuumaa. Siitä kohden se alkoi hoiketa

ja muodosti tuuhean latvan. [Tyvi = 175 cm, latva = 150 cm, pituus = 6,60 m.] Sanomattoman paljon työtä meni minulta jättiläispuun kaatamiseen. Kaksikymmentä pitkää päivää sain hakata nalkutella sen juurella, ennen kuin se vihdoin kaatui, ja kaksi viikkoa meni sen jälkeen latvan hakkaamiseen ja oksain karsimiseen. Ja sitten kului kokonainen kuukausi ennen kuin sain sen veistetyksi edes hiukan veneen muotoiseksi, jotta se pysyisi veden pinnalla pystyssä. Ryhdyin vihdoin kovertamaan sisusta. Kun siinä en lainkaan käyttänyt tulta apunani, vaan suoritin koko työn kirveellä, taltalla ja kurikalla, niin se vei minulta kokonaista kolme kuukautta.

Ja nyt minulla viimeinkin oli valmiina vene, joka olisi kantanut kuusikolmatta henkeä. Se riitti siis vallan hyvin minulle ja kaikille tavaroilleni.

Kovin oli mieleni hyvä katsellessani kanoottiani. Se oli suurin yhdestä puusta tehty alus, mitä milloinkaan olin nähnyt. Oli se jo toisenkin kädenkäännähdyksen minulta kysynyt, totta tosiaankin, ja jos sen nyt tällä rupeamalla olisin saanut veteen, niin olisin epäilemättä lähtenyt nurjimmalle matkalle, mitä mieletön milloinkaan on tehnyt.

Mutta siinäpä suurin pula olikin: saada vene veteen. Se ei tosin ollut kuin sadan yardin päässä rannasta, mutta pahin vastus oli siinä, että jokeen päin oli täältä ylämäki. Päätin ensi työkseni kaivaa maata sen alta pois, niin että saisin sille viettävän uoman. Tämä kysyi taas suunnatonta työtä ja vaivaa, mutta mitä välittää vaivoista se, jolle vapaaksi pääseminen kangastaa toivona? Vihdoin tämäkin työ tuli valmiiksi, mutta nyt olin yhtä pitkällä kuin alkaessanikin: kanoottia en jaksanut saada liikkeelle sen paremmin kuin toisella rannalla olevaa laivaa!

En hellittänyt vieläkään. Ajattelin että koska en kykene viemään venettä vesille, niin tuodaanpa vesi itse sitä hakemaan. Päätin kaivaa joesta kanavan veneelle asti. Tuumasta toimeen siekailematta. Jonkin aikaa ponnisteltuani aloin kuitenkin lähemmin harkita tehtävääni: maaperä oli kovaa savikkoa ja joen äyräs niin korkea, että kanavan olisi pitänyt olla yläpäästään vähintään kaksikymmentä jalkaa syvä; muuta työvoimaa minulla ei ollut käytettävänäni kuin kaksi kättäni. Kaikesta tästä päättelin, että kanavan kaivamiseen minulta menisi vähintään kymmenen, ehkä kaksitoistakin vuotta! Loppujen lopuksi minun täytyi siis luopua koko yrityksestä.

Hukkaan olivat menneet nuo monen pitkän kuukauden työt ja ponnistukset! Voi,

kuinka karvastelikaan sydän parkaani silloin! Huomasin nyt liian myöhään, että mieletöntä on ryhtyä työhön, ennen kuin on laskenut kustannukset ja tarkoin punninnut, kuinka pitkälle omia voimia riittää.

Kesken näitä töitäni kului neljäskin vuosi täälläolostani loppuun. Vuosipäivän vietin nöyrässä hartaudessa niin kuin edellisetkin.

Raamatun lukemisen ja Jumalan armollisen avun kautta oli maailmankatsomukseni kokonaan muuttunut entisestään. Toisin silmin kuin ennen katselin nyt kohtaloni vaiheita. Maailma oli minulle kaukainen, en enää mitään toivonut enkä vaatinut siltä. Ajattelin maailmaa niin kuin me ehkä ajattelemme sitä haudan toisella puolen: olin siellä aikani elänyt ja lähtenyt viimein pois. Teki mieleni sanoa kuin Abraham rikkaalle miehelle: "Meidän välillemme on juopa avautunut."

Tyytyväisenä ja Herralle kiitollisena elelin saaressani. Puutetta en kärsinyt, päinvastoin minulla oli yltäkyllin kaikkea. Täällä opin senkin elämänviisauden, että tavaralla on arvoa vain siinä määrin kuin sitä saattaa hyödykseen käyttää. Olen jo maininnut, että minulla oli kolmekymmentäkuusi puntaa kulta- ja hopearahoja. Arvotonta tavaraa kerrassaan! Kourallisen kolikoita olisin mielelläni vaihtanut pahanpäiväiseen piippuun tai käsimyllyyn. Olisin antanut kaikki parista pivollisesta nauriin- tai porkkanansiemeniä, pussillisesta herneitä tai papuja tai mustepullosta. Olisin voinut kasvattaa täällä viljaa laivanlastit täyteen, mutta minulla ei ollut minne lähettää; itse tarvitsin sitä verraten vähän. Kilpikonnia oli saatavissa niin paljon kuin halusin, mutta yksi ainoakin riitti minulle pitkäksi aikaa. Metsää oli täällä niin runsaasti, että olisin voinut rakentaa kokonaisen laivaston, ja viinirypäleitä niin viljalti, että olisin niillä voinut lastata koko tuon laivaston, mutta tuo ylenpalttisuus oli nyt arvotonta!

Yksinäistähän elämäni täällä tosin oli, mutta samalla se oli armoitettua elämää, ja hartaasti kiitin Herraa, joka ihmeellisellä tavalla oli minut pelastanut ja ihmeellisesti piti minusta huolta.

Ajan kuluessa alkoi yksi ja toinen laji laivalta saamiani tavaroita kulua loppuun. Ensiksi muste. Lisäilin siihen tuon tuostakin vettä, kunnes se vihdoin kävi niin vaaleaksi, että tuskin enää jätti näkyvää jälkeä paperille.

Sitten loppuivat laivakorput, vaikka niitä söin säästäväisesti. Leivättä olinkin lähes vuoden päivät, ennen kuin pääsin ohrasta paistamaan leipää.

Kulumaan rupesivat jo vaatteetkin. Kirjavia merimiespaitoja olin tuonut laivalta maihin kolme tusinaa, mutta niistä ei enää ollut ehjänä kuin muutama, sillä enimmäkseen minulla oli vain pelkkä paita ylläni. Arkuissa oli muutamia merimiestakkejakin, mutta ne olivat liian paksuja tässä helteessä. Luulisin ettei näin kuumassa ilmanalassa tarvitse vaatteita ensinkään, mutta se on erehdys. Paidan ja ihon välinen ilma on sentään jonkin verran liikkeessä, niin ettei helle tunnu aivan sietämättömältä.

Lakki tai hattu oli kuumalla ilmalla välttämätön sekin. Milloin hatutta päin liikuin päivänpaisteessa, alkoi päässäni tuntua heti kivistystä.

Täytyi koettaa korjailla ja paikkailla vaatteita minkä suinkin osasin, vaikka niissä ei valitettavasti silmänruokaa koskaan ollut. Olin huono kirvesmies, mutta vielä huonompi räätäli. Sain kuitenkin ommelluksi muutamia liivejä, mutta housuja oli vaikeampi tehdä.

Olen jo ennen maininnut panneeni talteen jokaisen ampumani eläimen nahan. Muutamat olivat auringonpaisteessa kuivaneet liian koviksi ja kankeiksi, mutta oli sellaisiakin, joita voi käyttää. Ensi työkseni laitoin itselleni karvalakin, jossa oli karvat ulospäin. Tämä onnistui niin hyvin, että myöhemmin tein itselleni puvun eläimenvuodista, nimittäin takin ja lyhyet, avonaiset polvihousut, kaikissa karvat ulospäin. Tällaisessa puvussa voin sateillakin liikkua kastumatta.

Pitkän ajan vei minulta sitten päivänvarjon kyhääminen. Olin nähnyt sellaisia Brasiliassa, jossa ne ovat varsin tarpeellisia sikäläisessä kovassa helteessä. Vielä tarpeellisempi se oli minulle täällä, sillä sijaitsihan saareni vielä lähempänä päiväntasaajaa. Välttämätön suoja se olisi minulle sekä päivän polttavilta säteiltä että rankkasateilta. Kauan kesti ennen kuin syntyi mitään sentapaistakaan. Pari kolme tekelettä meni aivan pilalle, ennen kuin viimein sain kokoon päivänvarjon tapaisen. Mutta oli työ ja tekeminen saada se kokoonpantavaksi, sillä työlästähän olisi ollut kuljettaa sitä avoimena. Sekin onnistui viimein, ja sitten päällystin päivänvarjon nahalla, karvat siinäkin ulospäin.

Kymmenes luku

Pieni vene. — Vaarallinen matka ulapalle. — "Robin Crusoe, missä olet?" — Piippu. — Vuohikarja. — Voita ja juustoa. Majesteetti aterioitsee.

Näin elelin saarellani hiljaista, yksinäistä elämääni, tyytyväisenä ja Herraan turvaten. Usein kyllä tuntui tyhjältä, kun ei ollut kenen kanssa sanaa vaihtaa, mutta silloin aina kysäisin itseltäni: eivätköhän keskustelut oman itseni ja Jumalan kanssa korvaa minulle kaikkea ihmisseuran suomaa iloa?

Seuraavat viisi vuotta kuluivat ilman sen suurempia tapauksia: sama asuinpaikka, samat työt ja toimet. Sitäpaitsi minulla oli huomattava työ, johon käytin kaikki väliajat: rakentelin jälleen venettä. Vahingosta viisastuneena ryhdyin tällä kertaa tekemään varsin pientä ruuhta, jonka vihdoin, tosin suurella vaivalla, sain valmiiksi. Kaivoin kuusi jalkaa leveän ja neljä jalkaa syvän ojan, jota myöten työnsin sen vesille.

Kaksi vuotta oli kulunut tähänkin työhön, mutta suuri oli iloni, kun vene vihdoin kellui joen pinnalla, ja melomalla ja sauvomalla pääsin liikkumaan jokea ylös ja alas.

Ei ollut ajattelemistakaan lähteä näin mitättömällä aluksella tuohon kaukaiseen maahan, neljänkymmenen peninkulman pituiselle vaaralliselle taipaleelle. Mutta koska minulla nyt kerran oli vene, niin päätin käydä katselemassa saareni rantoja laajemmaltikin.

Pystytin purteeni ensinnäkin maston ja laitoin siihen sopivan purjeen — kangastahan minulla oli sitä varten yllin kyllin varastossa. Koeteltuani sitten venettä ja huomattuani sen purjehtivan sangen hyvin tein sekä perään että kokkaan arkkuja säilytyspaikoiksi eväille ja ampumavaroille. Veneen laitaan sijoitin laatikon pyssyäni varten. Päivänvarjon panin perään suojaksi auringonsäteiltä.

Näin tein sitten pieniä huviretkiä rantavesillä, alussa milloinkaan yrittämättä kovin kauaksi joen suusta. Mutta vähitellen heräsi minussa halu tehdä kiertomatka koko kuningaskuntani ympäri. Eipä aikaakaan, niin jo rupesin hankkiutumaan matkalle. Panin purteen kaksitoista ohraleipää, leilillisen paahdettua riisiä, pienen pullon rommia, puoli vuohta, ruutia ja luoteja sekä makuuvaatteiksi kaksi paksua merimiestakkia, toisen alustaksi, toisen peitteeksi.

Kuudentena päivänä marraskuuta, vankeuteni tai, jos niin haluatte, hallitusaikani kuudentena vuotena, lähdin tälle retkelle, joka kesti kauemmin kuin olin luullutkaan. Saari itse tosin ei ollut kovin suuri, mutta sen itäiseen päähän tultuani huomasin pitkän jonon kallioita, osaksi veden päällä, osaksi alla,

pistävän pari meripeninkulmaa ulos rannasta. Kallioitten ulkopuolella oli vielä puolen peninkulman pituinen hietamatalikko. Täytyi siis tehdä pitkä kierros matalikon ulommaisen niemen ympäri.

Olin jo kääntymäisilläni takaisin, mutta laskin sentään ankkurin, otin pyssyn ja nousin maihin tähystelemään. Kiipesin korkean mäen huipulle, josta näki joka puolelle, ja huomasin kovan, melkein rajun merivirran käyvän itään kallioitten kohdalla. Jos olisin veneineni joutunut sen kohdalle, se olisi varmasti vienyt minut niin kauaksi ulapalle, että palaaminen olisi ollut mahdotonta, sillä samanlainen merivirta kävi toisellakin puolen saarta, vaikka paljon kauempana. Lähempänä rantaa kulki päinvastaiseen suuntaan toinen virta; minun tuli siis välttää ensinmainittua päästäkseni rannanpuoleiseen.

Koska kumminkin ankara itäkaakkoistuuli parhaillaan puhalsi vasten rantavirtaa muodostaen tuimia hyrskyjä niemen kohdalla, olisi minun ollut yhtä vaarallista lähteä ulapalle kuin purjehtia rantavesiäkin.

Minun oli siis pakko pysähtyä tänne peräti kahden päivän ajaksi.

Koitti kolmannen päivän aamu. Tuuli oli yöllä lakannut, meri oli tyyni. Silloin lähdin ulommaksi. Mutta tässäkin olen varoittava esimerkki kaikille kokemattomille ja huimapäisille purjehtijoille. Tuskin olin päässyt kallioiden uloimman niemen kohdalle — veneen pituus erotti minut kallioista — kun äkkiä huomasin joutuneeni syville vesille, pauhaavan virran valtaan. Veneeni kiiti niin kiivasta vauhtia, etten päässyt virran laitaankaan. Yhä kauemmas jouduin nyt rantavirrasta vasemmalle. Ei tuulenhenkäystäkään, jota olisin voinut hyödykseni käyttää; melasta ja airoista ei ollut vähääkään apua. Olin jo mennyttä miestä mielestäni, sillä arvasin, että nuo kaksi merivirtaa saaren kummallakin puolen epäilemättä yhtyivät jonkin peninkulman päässä, ja jos joudun sinne, olen auttamattomasti hukassa.

Ilmeinen tuho oli silmieni edessä: merestä ei pelkoa, sehän oli aivan tyyni, mutta nälkään minun lopulta täytyisi kuolla. Olin tosin rannalta saanut niin suuren kilpikonnan, että tuskin jaksoin sitä kantaa; vettäkin oli purressa täysi leilillinen, mutta mihin se riittäisi valtamerellä, missä ei ole rantaa, ei saarta, vaan pelkkää aukeata ulappaa tuhannen ja taas tuhannen peninkulmaa!

Kuinka tuskallisen kaihon vallassa katselinkaan nyt taakse jäävää yksinäistä saartani! Nyt se oli mielestäni ihanin paikka koko maailmassa. Sinne, sinne paloi

jälleen mieleni. "Voi sinua rakas, oma saareni!" huusin kurottaen käsiäni sitä kohti. "En näe sinua enää milloinkaan. Voi, minua poloista, minne joutunenkaan nyt!"

Ihminen ei milloinkaan osaa oikein käsittää todellista tilaansa, ennen kuin hänelle näytetään, että toisinkin voisi olla. Hän ei osaa antaa elämälleen oikeata arvoa, ennen kuin se uhataan ottaa häneltä pois.

Voineeko kukaan mielessänsä kuvitella tuskaa, joka minut valtasi nähdessäni joutuneeni jo parin peninkulman päähän saarestani! Soudin itseni melkein näännyksiin koettaessani pyrkiä pohjoista kohti, siis rannanpuoleisen merivirran tienoille. Puolenpäivän ajoissa, kun aurinko jo oli kulkenut meridiaanin yli, tunsin äkkiä kasvoillani tuulen lehahduksen eteläkaakosta. Siitä tuli mieleni hyväksi, varsinkin kun puolen tunnin kuluttua sangen navakka tuuli alkoi puhaltaa. Nostin maston ja vedin purjeen ylös ohjaten venettä niin paljon kuin mahdollista pohjoista kohti päästäkseni pois merivirrasta. Puoli peninkulmaa purjehdittuani näkyi idästä tyrskyjä kallioita vastaan. Siinä kohden jakaantui merivirta kahtia: päävirta kulki edelleen etelämmäksi, mutta osa kääntyi takaisin virraten kiivaasti luoteeseen.

Sain veneeni suunnatuksi viimeksimainittuun, ja suuri oli riemuni, kun tuulen yhä yltyessä purteni alkoi kulkea aika vauhtia suoraa päätä saarta kohti, vaikka aivan päinvastaiselle puolen sitä paikkaa, mistä olin lähtenyt.

Kello neljän maissa pääsin vihdoin merivirran ulkopuolelle ja laskin pian sen jälkeen maihin.

Rannalle noustuani kiitin ensi työkseni Herraa pelastuksestani ja samalla päätin, etten enää milloinkaan yrittäisi päästä veneelläni saaresta pois. Syötyäni eväitäni vedin veneeni turvalliseen paikkaan puitten suojaan ja kävin levolle, koska olin nääntynyt matkan vaivoista.

Aamulla en lainkaan tiennyt miten saisin veneeni takaisin kotirantaan. Samaa tietä en ruvennut yrittämäänkään, niin paljon olin eilen oppinut. Lähdin kävelemään rantaa pitkin länteen päin ja kuljettuani kolmen peninkulman verran saavuin virran suulle, joka vähitellen kapenee maahan päin pieneksi joeksi. Sen äyräässä oli pieni poukama, ikään kuin varta vasten telakaksi tehtyjä sinne veinkin veneeni turvaan.

Sieltä nousin kukkulalle katselemaan, millä tienoin saarta oikein olin, ja pian

huomasin olevani lähellä seutuja, joissa ennenkin olin liikkunut vaeltaessani tutkimusmatkoilla. Hain veneestä pyssyn ja päivänvarjon ja lähdin kulkemaan kotiin päin. Mieluinen tämä jalkamatka olikin eilisen tuskallisen seikkailun jälkeen, ja illan suussa saavuin huvilalleni, jossa kaikki oli hyvässä kunnossa.

Menin aitauksen sisään, laskeuduin levolle ja vaivuin pian sikeään uneen. Mutta voiko kukaan kuvitella hämmästystäni, kun äkkiä olin kuulevinani nimeäni mainittavan useita kertoja: "Robin, Robin, Robin Crusoe? Robin Crusoe raukka! Missä olet, Robin Crusoe! Missä olet? Missä olet ollut?"

Luulin ensin näkeväni unta, mutta kun huudot yhä jatkuivat, kavahdin säikähtäen pystyyn. Tuskin olin saanut silmäni auki, kun huomasin Poll poikani, papukaijan, istua kököttävän aidan harjalla. Nyt tiesin, että se oli minua puhutellut, sillä juuri tuollaisella ruikuttavalla tavalla minäkin olin puhutellut sitä ja opettanut sitä puhumaan. Se oli tottunut istumaan sormellani, painamaan päänsä minun kasvojani vasten ja huutelemaan: "Robin Crusoe raukka? Missä olet? Missä olet ollut? Miten sinä tänne tulit?" ja sen sellaista.

Hetken aikaa olin yhä vielä hiukan hämmästynyt siitä, että Poll oli osannut tulla juuri täältä minua hakemaan. Toinnuttuani kutsuin ystäväni luokseni. Se lensi peukalolleni ja aloitti taas: "Robin Crusoe parka? Miten tänne tulit? Missä olet ollut?"

Lähdin sitten kotiin kantaen Pollia kädelläni.

Olisi ollut hauskaa saada veneeni takaisin omalle rannalle, mutta itäpuolitse en enää uskaltanut yrittää tuoda sitä enkä taas tiennyt, millaista olisi ollut saaren toisella puolella: kenties sielläkin kulki kiivaita merivirtoja. Jätin sen äsken löytämääni poukamaan, vaikka tuntuikin haikealta luopua niin monen kuukauden työn ja vaivan tuloksista.

Niin sitten taas elelin lähes kokonaisen vuoden hiljaista elämääni. Turvasin Jumalaan ja olin onnellinen, mitään muuta en kaivannut kuin ihmisseuraa.

Aikaa myöten opin yhä taitavammaksi kaikenlaisissa käsitöissä ja muissa näpertelyissä. Savenvalajan ammatissa edistyin koko lailla siitä lähtien kun keksin savenvalupyörän. Nyt astioista tuli siloisia ja siroja. Mutta suurin oli iloni silloin, kun sain valmiiksi piipun. Savesta se tosin vain oli eikä juuri kauniskaan, punaiseksi poltettu kuten muutkin saviastiat, mutta hauskaa sillä oli vedellä savuja. Tupakkaa kasvoi saarella yllin kyllin.

Vasuja ja koreja kerääntyi minulle samoin niin runsaasti, ettei säilytysastioista milloinkaan ollut puutetta.

Ruutivarastoni hupenivat huolestuttavasti. Aloin jo vakavasti miettiä, miten sitten eläisin, kun ruuti kerran loppuisi. Uuttahan en saisi mistään.

Kolmantena vuotena, niin kuin muistettaneen, olin saanut kiinni vuohen ja aikonut kasvattaa siitä itselleni vähitellen kesyn vuohilauman. Mutta se oli saanut jäädä yksin ja kuoli vihdoin vanhuuttansa.

Oltuani saaressa yhdeksäntoista vuotta ja huomattuani ruutivarastojeni vähentyneen päätin jälleen ruveta pyytämään vuohia elävinä. Asettelin ensin ansoja eri paikkoihin, mutta ne eivät olleet kyllin vankkoja, koska minulla ei ollut metallilankaa. Koetin loukkuja ja hautoja, mutta hukkaan menivät nekin yritykset. Viritin viimein lujia lankapyydyksiä ja kerran aamulla pyydyksille tultuani näin yhdessä vanhan pukin ja toisessa kolme kiliä, joista kaksi uuhta.

Pukki oli niin tavattoman vihainen, etten uskaltanut yrittääkään viedä sitä kotiin. Siksipä päästinkin sen menemään. Vuonat sen sijaan sain suurella vaivalla telttaani.

Pitkään aikaan ne eivät välittäneet ruoasta lainkaan, mutta viimein ne rupesivat syömään, eikä aikaakaan, niin ne jo tulivat aivan kesyiksi. Minulla oli siis hyviä toiveita oman vuohikarjan saamisesta.

Mutta jos halusin vuohikarjaa, täytyi välttämättömästi ryhtyä toimenpiteisiin, jotta vuoheni eivät pääsisi metsävuohien pariin, sillä silloin ne villiintyisivät jälleen ja karkaisivat tiehensä. Ei auttanut muu kuin ruveta rakentamaan aitausta, jossa karjallani olisi runsaasti ruohoa ja vettä ja jossa se olisi suojassa paahteelta. Kahden käden varaan tosin tämäkin tehtävä jäi, mutta rohkein mielin ryhdyin työhön. Löysin sopivan laidunmaan, jossa oli pari, kolme lähdettä ja jonka toisessa laidassa oli tuuhea viidakko. Erotin siitä aluksi sataviisikymmentä yardia pitkän ja sata yardia leveän alueen. Jos tämä ajan mittaan kävisi ahtaaksi, ajattelin, niin voisinhan laajentaa sitä.

Kolmen kuukauden kuluttua aitaus oli valmis. Sillä välin kilit olivat aina olleet lieassa lähelläni ja siten tottuneet yhä enemmän minuun. Tuon tuostakin vein niille ohran- tai riisinjyviä, joita ne tottuivat syömään kädestä. Kun saatuani aitauksen valmiiksi päästin ne valloilleen, ne juoksivat aina jäljessäni määkien jyviä.

Puolentoista vuoden kuluttua minulla oli kymmenkunta vuohta; kolmen vuoden kuluttua oli tarhassani neljäkymmentäkolme, niiden lisäksi, jotka olin teurastanut. Ajan mittaan täytyi laittaa yhä uusia aitauksia, niin että niitä lopulta oli viisi.

Mutta ei siinä kyllin, ettei pöydästäni nyt milloinkaan puuttunut vuohenlihaa; nyt oli minulla runsaasti maitoakin. Välistä sain sitä kaksikin gallonaa päivässä [gallona = 4,5 litraa]. Omituista miten luonto itse opettaa ihmistä käyttämään sen tarjoamia lahjoja. Minä, joka en ollut koskaan lypsänyt lehmää ja pikku poikana vain jonkin verran nähnyt, miten voita ja juustoa tehdään, lypsin nyt vuoheni, kirnusin voita ja valmistin juustoa! Monta turhaa yritystä sain ensin tehdä, mutta viimein onnistuin, varsinkin kun olin oppinut löytämään suolaa kallionkoloista merenrannalla, jossa auringon helle sitä oli kuivattanut merivedestä.

Olisipa tuikea stoalainen filosofikin myhähtänyt nähdessään minut päivällispöydässäni, keskellä perhettäni. Siinä istuin minä, ylhäinen majesteetti, tämän saaren herra ja valtias, jonka käsissä oli alamaisteni onni ja elämä. Ympärilläni olivat kuninkaalliset palvelijani. Poll oli erityinen suosikkini, ja vain sillä oli lupa puhella pöydässä majesteetin kanssa. Koirani, joka nyt jo alkoi käydä vanhaksi ja raihnaiseksi, istui oikealla puolellani, ja kaksi kissaa, yksi kummallakin pöydän laidalla, odotteli suosionosoituksia, nimittäin makupaloja omasta kädestäni.

Yhdestoista luku

Muotokuvani. — Uusi vaihe. — Ihmisen jälki rannan hiekassa. — Säikähdys. — Kaksoismuuri.

Tutkimusretki saaren ympäri vesitse oli jäänyt sikseen, mutta yhä paloi mieleni tutustua perusteellisesti valtakuntaani, ja niinpä päätin kerran lähteä rantoja myöten kiertämään saaren ympäri.

Matkalle lähtiessäni tulin ajatelleeksi: Mitähän ihmiset sanoisivat Englannissa, jos näkisivät äkkiä ihmisolennon tällaisissa tamineissa? Säikähtäisivät varmaankin tai nauraisivat hänelle vasten silmiä. En saattanut olla myhähtämättä itsekään kuvitellessani vaeltavani näin puettuna halki Yorkshiren kreivikunnan.

Kas tällaiselta minä näytin:

Päässä suuri, muodoton, pukinnahasta tehty karvalakki, siitä riippui harteille pitkä läppä, joka suojasi auringonsäteiltä ja esti sadeveden valumasta niskaani.

Yllä lyhyt takki, pukinnahasta sekin, karvat ulospäin. Sen liepeet ulottuivat takana melkein polviin. Jalassa avolahkeiset housut, vanhan pukin pitkävillaisesta nahasta, jonka karvat roikkuivat pitkinä. Sukkia ja kenkiä ei ollut ensinkään. Niiden asemesta oli jonkinlaiset töppöset, joitten varret ulottuivat sääriin ja olivat nauhoilla kiinnitettävät. Hyvin kömpelötekoiset ne olivat, niinkuin muutkin tamineeni.

Vyötäisillä leveä, edestä solmittava hihnavyö. Siihen oli pistetty miekan ja tikarin sijasta pieni saha toiselle ja käsikirves toiselle puolelle. Toinen vähän kapeampi hihna kulki oikean olan yli, ja siinä riippui vasemmalla puolella kaksi nahkakukkaroa, toisessa ruutia, toisessa hauleja ja luoteja. Selässä oli pajusta tehty vasu ja olalla pyssy. Kaiken tämän yli levitin suuren, hirmuisen ruman, pukinnahkaisen päivänvarjoni, joka oli lähinnä pyssyä tärkein varusteeni.

Kasvojeni väri oli tumma, mutta ei kuitenkaan yhtä musta kuin mulatilla, vaikka elinkin yhdeksännellä tai kymmenennellä eteläisellä leveysasteella. Parran olin aluksi antanut kasvaa pitkäksi, mutta myöhemmin — saksista ja partaveitsistähän minulla ei ollut puutetta — leikkasin sen lyhyemmäksi. Vain viikset jätin pitkiksi, niin kuin olin nähnyt turkkilaisilla Saléssa. Eiväthän ne tosin niin pitkiksi kasvaneet, että niihin olisin voinut ripustaa hattuni, mutta olivat ne sentään niin hirmuiset, että Englannissa niitä olisi säikähdetty.

Mutta vähätpä siitä, miltä näytin, kukapa minua täällä olisi katsellut?

Tällaisena lähdin matkalleni ja viivyin kotoa poissa viisi, kuusi päivää. Ensi työkseni nousin mäenhuipulle, josta venematkalla ollessani olin tähystellyt maastoa. Meri oli nyt, ihmeellistä kyllä, rasvatyyni. Merivirtoja ei näkynyt missään. Lähemmin asiaa tutkittuani huomasin, että lännestä lähtevä pakovesi yhdessä jonkin suuren mannermaalta tulevan virran kanssa aiheutti nuo merivirrat, jotka tuulista riippuen kulkivat milloin lähempänä rantaa, milloin kauempana siitä.

Jos silloin olisin tuon tiennyt, olisin nousu- ja pakovettä hyväkseni käyttäen päässyt takaisin omille rantavesille. Mutta oli miten oli, toista kertaa ei enää mieli tehnyt lähteä purjehdusmatkalle.

Mutta nyt alkaa uusi vaihe elämässäni.

* * * * *

Kerran puolenpäivän aikaan kulkiessani sinnepäin, missä kanoottini oli suojassa, hämmästyin sanomattomasti nähtyäni rannan hiekassa selvän *ihmisjalan jäljen.* Tuntui kuin salama olisi iskenyt minuun, kuin olisin nähnyt hirvittävän aaveen. Kuuntelin ja tähystelin ympärilleni, mutta en nähnyt enkä kuullut mitään. Nousin kukkulalle katselemaan, mutta vieläkään en huomannut mitään. Juoksentelin rannalla edestakaisin, mutta en nähnyt muuta kuin tämän yhden ainoan jäljen. Luulin nähneeni väärin, mutta ei! Siinä oli selvä ihmisjalan jälki: kantapää, jalkapohja ja varpaat ihan selvästi. Miten se oli tähän painunut, sitä minun oli mahdotonta käsittää.

Tuhansia ajatuksia alkoi risteillä aivoissani, mutta yhä sekavammalta tuntui tämä kummallinen ilmiö, ja silloin lähdin juoksemaan linnaani päin. Juoksin niin että tuskin tunsin maata jalkaini alla hirveässä ahdistuksessani, aina parin kolmen askeleen perästä vilkaisten taakseni ja luoden epäluuloisia katseita joka puuhun ja pensaaseen. Mieheltä näytti matkan päästä jokainen kanto ja kivi.

Syöksyin sitten hurjaa vauhtia linnaani niin kuin joku olisi ajanut minua takaa. Nuoraportaitako myöten lienen sinne noussut vai kalliossa olevan aukon kautta, sitä en muista enää ensinkään. Jänis ei ole milloinkaan piiloutunut pensaaseen eikä kettu puikahtanut koloonsa pahemmin säikähtäneenä kuin minä linnaani.

En koko yönä ummistanut silmiäni. Mitä pitemmälle yö kului, sitä enemmän minua hirvitti. Välistä luulin koko ilmiötä paholaisen työksi. Miten jälki saattaisi olla ihmisen tekemä? Missä oli laiva, joka olisi hänet tuonut tänne? Missä olivat muut jäljet? Mutta jos paholainen olisi tahtonut minua säikäyttää, niin olisihan se osannut sen tehdä muullakin tavalla kuin polkemalla jäljen sellaiseen paikkaan, missä hyvin harvoin liikuin ja missä ensimmäinen tuuli olisi saattanut lakaista jäljen näkymättömiin.

Ei! Varmaankin on mannermaalta tullut villejä kanooteissaan tänne, joko merivirran tai tuulen ajamina, ja sitten jälleen soutanut pois ulapalle. Kuinka kiitollinen olin mielessäni siitä, etten samaan aikaan sattunut olemaan sen puoleisella rannalla! Mutta entä, jos villit ovat löytäneet veneeni? Siitähän he ovat huomanneet, että saaressa on asukkaita. Seuraavalla kerralla he tulevat tänne miehissä, löytävät minut, tappavat ja syövät suuhunsa. Ja elleivät minua

löytäisi, niin keksivät asuntoni, hävittävät viljapeltoni, raastavat koko karjani! Hirvittäviä ajatuksia!

Omituista tämä ihmiselämän kirjavuus ja ristiriitaisuus! Mitä tänään rakastaa, sitä huomenna vihaa. Mitä tänään etsii, sitä huomenna vieroo. Olin koko täällä oloni aikana surrut sitä, että olin yksin, ilman ihmisseuraa. Suurin riemuni — niin ajattelin aina — olisi saada joku ihmisolento seuralaisekseni. Ja nyt? Vapisin pelosta, että ihmisiä olisi käynyt saarella! Yksi ainoa ihmisen askelen jälki rannan hiekassa oli saattaa minut suunniltani.

Alussa oli hetkiä, jolloin luottamukseni Jumalaan horjahti. En kyennyt hurjalta peloltani käsittämään hänen tarkoituksiaan. Raamattu johti minut kumminkin taas oikealle tielle. Antauduin kokonaan Herran huomaan, yhtä varmana kuin ennenkin siitä, että hän tarkoittaa vain parastani. Mieleni tyyntyi ja rohkeuteni palasi jälleen.

Pariin kolmeen päivään en liikkunut linnastani mihinkään. Mutta kun muona oli lopussa ja vuohet lypsämättä, minun oli viimein lähdettävä ulos ja lohdutin itseäni sillä ajatuksella, että koko jälki oli ollut harhanäky. Menin huvilalleni, mutta yhä vieläkin arastellen ja ympärilleni tähystellen, joka hetki valmiina pujahtamaan piiloon. Vuohiparat olivat jo kovasti kaivanneet minua. Muutamaan päivään ei näkynyt mitään epäilyttävää, ja siitä kasvoi rohkeuteni yhä. Käväisin vielä kerran rannalla tutkimassa kummallista jälkeä. Siinä se oli yhä edelleen. Olikohan se sitten oma jälkeni, joka oli painunut hiekkaan silloin, kun vein venettä suojaan? Ei! Venehän oli kaukana täältä. Mittasin jälkeä omalla jalallani: jälki oli paljon suurempi. Silloin minut valtasi jälleen pelko ja kauhistus; minua puistatti kuin horkassa. Täällä on kuin onkin käynyt joku tai joitakuita. Kenties saari onkin asuttu ja minut yllätetään, ennen kuin luulenkaan. En tiennyt, miten olla, mitä tehdä.

Miten omituisia päätöksiä ihminen tekeekään jouduttuaan säikähdyksen valtaan, aivan päinvastaisia kuin hänen turvansa ja pelastumisensa vaatisi! Ensi kiihkossani aioin hajoittaa vuohitarhani ja ajaa eläimet kauas metsiin, jottei vihollinen niitä löytäisi eikä lähtisi lisää saalista hakemaan. Edelleen aioin kääntää molemmat viljapeltoni ja hävittää huvilani maan tasalle, jottei vain vihollinen vainuaisi asukkaita täällä.

Näissä hurjissa ajatuksissa kului yö, ja vasta aamupuolella vaivuin sikeään uneen. Herättyäni tunsin olevani koko lailla rauhallisempi. Mietin näin: saari ei

olekaan niin asumaton kuin olen tähän saakka luullut. Joskus täällä näkyy käyvän ihmisiä mannermaalta. Viiteentoista vuoteen en ollut nähnyt ainoatakaan. Luultavaa on siis, että he vain sattumalta, kenties pakosta, nousevat rannalle ja ensi tilassa taas kiirehtivät pois. Minulla ei ole siis muuta tehtävää kuin pysytellä piilossa, jos satun heitä näkemään.

Minua kadutti nyt, että olin tehnyt toisen aukon luolaani. Tarkoin punnittuani päätin rakentaa entisen vallituksen ympärille puoliympyrään toisen samaan paikkaan, johon kaksitoista vuotta sitten olin istuttanut puita kahteen riviin. Nämä olivat niin lähellä toisiaan ja olivat muodostaneet niin tiheästi oksia, että vahvikkeeksi tarvitsi vain lyödä pylväitä rivien väliin. Minulla oli nyt kaksinkertainen valli linnani edustalla, ja ulomman vahvistin niin kuin edellisenkin köydenpätkillä, seipäillä ynnä muilla sopivilla esineillä. Sen sisäpuolelle rakensin kymmenen jalkaa paksun seinän luolasta tuomastani mullasta ja sorasta. Uloimpaan aitaukseen tein seitsemän niin suurta aukkoa, että käsivarsi juuri mahtui läpi, ja niihin asetin seitsemän laivalta tuomaani muskettia, jotka kiinnitin lavetintapaisille alustoille niin lujasti, että saatoin tarpeen tullen kahdessa minuutissa laukaista ne kaikki perätysten.

Tähän työhön minulta meni useita kuukausia, mutta en hellittänyt ennen kuin olin saanut sen valmiiksi, sillä vasta nyt uskoin olevani täydessä turvassa.

Äärimmäisen vallin ulkopuolelle istutin sitten pajuja, sillä tiesin, että niistä jonkin ajan kuluttua kasvaisi tiheä viidakko. Sen ja vallin väliin jätin laajan aukon, niin että helposti saatoin vallin takaa nähdä jokaisen, joka aikoi pyrkiä linnaani meren puolelta.

Kahden vuoden kuluttua kasvoikin jo paikalla taaja viidakko, ja viiden, kuuden vuoden kuluttua oli siihen muodostunut niin läpipääsemätön tiheikkö, ettei kenenkään ihmisen päähän saattanut juolahtaakaan, että sen takana piili ihmisasunto.

Saatuani toisenkin vallin valmiiksi ryhdyin vielä muihin varokeinoihin mahdollisesti tapahtuvien hyökkäysten varalta. Rakensin keskelle metsää sijaitsevalle aukiolle saaren itäosaan pienen varatarhan vuohia varten. Se olikin verraten helppo tehdä, koska puita kasvoi tiheässä. Sinne vein kaksi pukkia ja kymmenen emävuohta.

Kahdestoista luku

Venekö ulapalla? — Kaamea nuotio. — Tuhoisia aikeita. Vaara ohi. — Säikähdys luolassa. — Verraton tyyssija.

Oli kulunut kaksi vuotta siitä kun olin nähnyt askelen jäljen. Kulkiessani kerran saaren läntisessä päässä ja silmäillessäni eräältä mäeltä ulapalle olin äkkiä näkevinäni kaukana merellä jotakin veneen tapaista. Kotona minulla oli parikin kiikaria, jotka olin löytänyt laivalta pelastamistani arkuista, mutta en koskaan kuljettanut niitä mukanani. Koetin teroittaa katsettani, mutta en voinut saada selvää siitä, oliko näkemäni vene vai jokin muu esine, siksi kaukana se oli. Alempaa en nähnyt sitä enää ensinkään, mutta päätin tästä lähtien ottaa aina kiikarin mukaani.

Menin niemeen, mutta siellä minut valtasi kammo ja kauhistus. En osaa sanoin selittää säikähdystäni, kun näin rannalla joukon ihmisten käsiä, jalkoja ja muita ruumiinosia. Nuotio ei ollut vielä kokonaan sammunut, ja keskellä sitä näin pyöreän kuopan, paistinhaudan tapaisen. Sen ympärillä nuo hirviöt varmaankin olivat istuneet julmaa juhla-ateriaansa nauttimassa.

Olin niin hämmästynyt moisesta näystä, etten vähään aikaan muistanut lainkaan omaa turvallisuuttani. Ajattelin vain ihmisluonnon kammottavaa alennustilaa, petomaista raakuutta, josta tämä nuotio oli todistuksena. Olin kuullut sellaisesta puhuttavan, mutta en ollut milloinkaan näin läheltä nähnyt mitään siihen viittaavaa. Käänsin pääni tuosta hirvittävästä näystä; minua alkoi kuvottaa, olin vähällä mennä tainnoksiin. Mutta minun oli mahdotonta viipyä tässä kaameassa paikassa. Laahustin mäen törmälle takaisin ja sieltä kotiin niin kiireesti kuin jaksoin.

Siellä mieleni taas rauhoittui enkä enää pelännyt oman turvallisuuteni puolesta. Selväähän oli, että nuo hurjat olennot vain pistäytyivät näillä rannoilla. Kahdeksaantoista vuoteen en ollut heitä kertaakaan nähnyt ja luultavasti saisin toisetkin kahdeksantoista vuotta olla heistä rauhassa, ellen vain itse antaisi itseäni ilmi. Minun ei tarvitse muuta kuin pysyä linnassani, jos Luoja ei lähetä luokseni muita ihmisiä kuin ihmissyöjiä.

Niin sanomattoman kammon ja inhon olin saanut noita petomaisia ihmissyöjiä kohtaan, etten kahteen vuoteen juuri mennyt oman piirini ulkopuolelle. Tällä tarkoitan linnaa, huvilaa ja karjatarhojani.

Vähitellen palasi entinen rauhallinen turvallisuudentunteeni. Noudatin vain entistä suurempaa varovaisuutta. Näinä kahtena vuotena laukaisin tuskin kertaakaan pyssyäni peläten, että noita hirtehisiä sattuisi olemaan saarella ja pamaus saisi heidät miehissä tutkimaan saarta tarkemmin. Eikä minun tarvinnut pyssyä käyttääkään, sillä sain niin paljon lihaa kuin tarvitsin omasta karjastani, ja jos milloin mieli teki metsälle, pyydystelin ansoilla. Laivalta tuomistani kolmesta pistoolista oli minulla kaksi aina vyöllä ulkona liikkuessani. Sitäpaitsi olin hionut teräväksi miekan, laivan saaliita sekin, ja kannoin sitä olkahihnassa kupeellani. Sangen sotilaalliselta mahdoin näyttääkin kaikissa varustuksissani. Miekka oli tosin tuppea vailla, mutta sitä uljaamman näköinen!

Yhä enemmän alkoi minulle selvitä, ettei elämäni ollut ensinkään onnetonta verrattuna monen muun elämään. Tulin ajatelleeksi, miten paljon vähemmän tyytymättömyyttä olisi maailmassa, jos ihmiset muistaisivat, että moni muu on vielä pahemmassa tilassa kuin he, ja jos he oppisivat olemaan kiitollisia vähästä sen sijaan, että vain valittavat ja vaikeroivat.

Kekseliäisyyteni alkoi näinä aikoina askarrella varsin omituisella alalla. Yötä ja päivää näet ajattelin, miten saisin noita raakalaisia tuhotuksi kesken heidän julmia juhla-aterioitaan ja samalla pelastetuksi onnettomat uhrit heidän käsistään. Tulisipa siitä paksu kirja, paksumpi kuin koko tämä teos, jos kävisin kertomaan, mitä kaikkia keinoja mieleeni johtui villien säikyttämiseksi niin, ettei heidän mielensä enää milloinkaan tekisi tämän saaren rannoille. Mutta kaikki ne huomasin mahdottomiksi, sillä mitä yksi ainoa mies mahtaa parille-, kolmellekymmenelle rajulle villille, jotka keihäillään ja nuolillaan osuvat yhtä tarkasti maaliin kuin minä pyssylläni?

Väliin ajattelin, että entä jospa kaivaisin kuopan heidän nuotiopaikkansa alle ja pistäisin siihen viisi, kuusi naulaa ruutia? Kun villit sitten istuisivat nuotionsa ympärillä, ruuti räjähtäisi ja lennättäisi heidät ilmaan joka miehen. Mutta hylkäsin tämänkin keinon, sillä ensinnäkin oli sääli tuhlata heidän tähtensä niin paljon ruutia, jota minulla muutenkaan ei ollut enää jäljellä kuin tynnyrillinen; toiseksi: kuka tietää, syttyisikö ruuti juuri parhaaseen aikaan? Eihän siitä ole apua, jos he vain säikähtävät ja naama heiltä kärventyy; se ei estä heitä tulemasta tänne uudestaan. Hylkäsin kuin hylkäsinkin siis tämän keinon.

Entä jos kävisin väijyksiin mukanani kolme pyssyä, joissa olisi kaksoispanokset, ja laukaisisin heihin kesken heidän verisiä kemujaan? Pari kolme villiä kaatuisi tai haavoittuisi joka laukauksella, ja sitten hyökkäisin heidän kimppuunsa

varustettuna kolmella pistoolilla ja miekalla. Vaikka heitä olisi kaksikymmentä miestä, niin tappaisin heidät kaikki.

Tämä keino tuntui minusta niin käytännölliseltä, etten muutamaan viikkoon juuri muuta miettinytkään. Unissakin olin joskus hyökkäävinäni villien kimppuun. Löysin vihdoin rannalta mäenrinteestä sopivan paikankin, josta saatoin tähystellä heidän veneittensä tuloa. Nähtyäni ne ennättäisin varsin hyvin piiloutua tiheään metsään ja kätkeytyä siellä erääseen onttoon puuhun, joka olisi sopiva väijymäpaikaksi. Sieltä voisin seurata heidän liikkeitään ja tähdätä tarkkaan, kun he keräytyisivät yhteen. Sieltä en ampuisi harhaan ainoatakaan laukausta. Niinpä varustinkin sitä varten kaksi muskettia ja lintupyssyn. Edellisiin pistin pari metallipalasta ja neljä, viisi pientä luotia; lintupyssyn latasin kourallisella karkeita hauleja. Kuhunkin pistooliin panin neljä luotia ja varustin vielä muutamia panoksia kutakin ampuma-asetta varten. Näin olin nyt valmis vastaanottamaan juhlilleen saapuvia ihmissyöjiä.

Tästä lähtien kävin joka aamu tähystysmäellä, joka oli linnastani parin, kolmen peninkulman päässä, ja sieltä tarkastelin kiikarillani, oliko veneitä tulossa mereltä päin. Kolme kuukautta jatkoin uskollisesti tätä tiedustelutyötä, mutta kun joka kerta palasin tyhjin toimin, väsyin viimein koko hommaan.

Niin kauan kuin kävin villejä vaanimassa kesti suuttumuksenikin heidän julmia tapojansa kohtaan, ja joka hetki olin valmis ampumaan ja lyömään pari-, kolmekymmentä alastonta villiä kuoliaaksi. Mutta ajan mittaan aloin rauhallisemmin pohtia asiaa. Mikä oikeus minulla oli nousta tuomariksi ja tuomion toimeenpanijaksi näille ihmisille, jotka vuosisatoja olivat saaneet jatkaa hirmutöitään joutumatta taivaan rangaistuksen alaisiksi? Minullehan he eivät olleet tehneet mitään pahaa. Olinko minä oikeutettu vaatimaan heitä tilille verestä, jota he keskenänsä vuodattivat? Mistä minä tiesin, minkä tuomion Jumala tässä asiassa antaisi? Eiväthän nuo ihmisparat edes tienneet tekoansa rikolliseksi, eikä heillä ollut omantunnon vaivoja. Sotavangin tappaminen oli heidän käsityksensä mukaan yhtä vähän rikollista kuin meistä härän teurastaminen. He söivät ihmislihaa yhtä hyvällä ruokahalulla kuin me lampaanlihaa.

Niinpä luovuinkin aikeistani käydä heidän kimppuunsa, niin kauan kuin he eivät ahdista minua. Päähuolenani oli nyt pysyä heiltä piilossa. Jos he sittenkin huomaisivat minut ja ryhtyisivät minua ahdistamaan, niin kyllä sitten keinot keksin.

Näin kului kokonainen vuosi. En käynyt kertaakaan toisella rannalla tähystelemässä merelle. Ainoa toimenpide villien hyökkäyksen varalta oli se, että siirsin veneeni saaren itäiseen päähän, jossa kätkin sen pieneen poukamaan korkeitten kallioitten väliin. Merivirtojen tähden villit eivät voisi tulla sinne milloinkaan, siitä olin varma.

Suurta varovaisuutta noudatin muutoinkin. Linnasta lähdin harvoin muualle kuin välttämättömiin töihin, vuohia lypsämään ja metsässä olevaa tarhaani hoitamaan.

Lukija kai ihmettelee kuullessaan, että tämä alituinen pelko ja vaarojen uhka tukahdutti minussa kerrassaan kaiken keksimisinnon ja esti minua hoitamasta monia asioita, jotka ennen olivat tehneet elämäni mukavaksi. Oma turvallisuuteni oli nyt ainoa huoleni. Tuskin uskalsin lyödä naulaa seinään tai halkaista puuta, jottei pauke ja kolina olisi kuulunut rannalle. Vielä vähemmän uskalsin laukaista pyssyä. Eniten pelkäsin sytyttää valkeata, sillä korkealle nouseva savu olisi saattanut helposti ilmaista minut. Sen vuoksi suoritin sellaiset työt, joissa tarvitaan tulta, niinkuin saviastiain ja piippujen polttamisen, kaukana rannalta saaren sisäosissa. Sieltä löysin suureksi ilokseni syvän ja tarpeeksi avaran luolan. Siinä minulla oli erinomainen kätköpaikka.

Luolan suu oli korkean vuoren kupeessa. Löysin sen sattumalta hakatessani kerran puista oksia, joista aioin polttaa hiiliä. Niitä näet käytin paistaessani leipää ja keittäessäni ruokaa, koska niistä ei lähtenyt savua kuin nimeksi. Sitä tehdessäni huomasin tiheän ja matalan pensaan takana jonkinlaisen aukon. Ryömittyäni uteliaana siitä sisään jouduin niin avaraan luolaan, että saatoin seisoa siinä pystyssä. Mutta äkkiä tuli minulle kiire päästä sieltä pois nopeammin kuin olin tullut, sillä pimeän luolan perällä huomasin kaksi kiiluvaa silmää, joihin aukon suusta tuleva himmeä valo heijastui. Ensi säikähdyksestä päästyäni rohkaisin mieleni, hain ulkoa hehkuvan kekäleen ja menin jälleen luolaan.

Kauhistuin yhä enemmän: luolan perältä kuului aivan kuin tuskissaan olevan ihmisen syvä huokaus. Sitä seurasi muutamia katkonaisia äännähdyksiä ja sitten taas syvä huokaus. Peräydyin, kylmä hiki nousi otsalleni, selkäpiitäni karmi. Hetken perästä rohkaisin kuitenkin jälleen mieleni ajatellen, että Jumalahan on läsnä joka paikassa ja voi kyllä suojella minua. Kuljin eteenpäin pitäen palavaa kekälettä pääni päällä ja huomasin suuren, vanhan pukin, joka oli henkihieverissään. Kosketin sitä jalallani, se koetti nousta pystyyn, mutta ei jaksanut. Jätin sen rauhaan.

Katsoin nyt tarkemmin ympärilleni. Luola oli etuosastaan noin kaksitoista kertaa kaksitoista jalkaa, säännötön, sellaisenaan kuin oli luonnon käsistä lähtenyt. Perällepäin luola kapeni kapenemistaan niin matalaksi ja pieneksi aukoksi, että minun täytyi ryömien tunkeutua siitä sisään. Koska en tiennyt ensinkään, minne tämä matala aukko vei, eikä minulla ollut kynttilöitä mukanani, päätin kääntyä takaisin ja tulla seuraavana päivänä uudestaan mukanani kynttilöitä ja tulukset, joihin olin ottanut piin musketin hanasta.

Seuraavana aamuna menin uudestaan luolalle, mukanani kuusi paksua kynttilää. Ne olin tehnyt vuohen talista, ja niiden sydäminä oli rievun kaistaleita tai nokkosen tapaisen kasvin kuivattuja syitä. Päästyäni luolan taka-aukosta nelinkontin sisälle huomasin joutuneeni toiseen, lähes kaksikymmentä jalkaa korkeaan luolaan. Silmäni eivät olleet tällä saarella vielä koskaan kohdanneet niin ihanaa näkyä: kahden kynttiläni liekit heijastuivat seinistä tuhansina ja taas tuhansina säihkyvinä valoina. Timanttejako sieltä välkähteli vai muita kalliita kiviä vai kultasuonetko siellä kimaltelivat, en tiedä. Luola oli kerrassaan ihmeellinen, mutta pilkkosen pimeä. Pohja oli kuiva ja tasainen, aivan kuin pienillä piikivillä päällystetty. Mitään inhottavia matelijoita ei näkynyt missään. Ei noussut kosteita kaasuja ja katto ja seinät olivat aivan kuivat.

Tämähän oli verraton piilopaikka, ja tänne päätin heti tuoda kaikki kallisarvoisimmat tavarani, nimittäin ruudit, kaksi lintupyssyä, joita minulla oli kolme, ja samoin kolme muskettia, joita yhteensä oli kahdeksan. Viisi niistä jätin aikaisemmin laittamiini ampumareikiin linnan uloimmassa vallissa. Käsitellessäni ampumavaroja tulin avanneeksi senkin tynnyrin, jossa oli kastunutta ruutia. Vesi oli tunkeutunut sisään kolme neljä tuumaa joka puolelta muodostaen kovan kuoren, mutta sen sisällä oleva ruuti oli säilynyt aivan kuivana ja kelvollisena. Täten sain ruutivarastooni lisää lähes kuusikymmentä naulaa, ja siitä olin iloinen. Linnaani jätin kotitarpeiksi vain noin pari kolme naulaa ruutia. Luolaan kannoin myös kaiken lyijyn, mitä minulla oli.

Kolmastoista luku

Ajanvietteeni. — Villejä näkyvissä. — Tykin laukaus mereltä. — Jälleen laivanhylyllä. — Kaikenlaista saalista.

Nyt olin kuin joku muinaisajan jättiläinen. Taruhan kertoo, että jättiläiset asuivat muinoin luolissa ja vuorenrotkoissa ja niiden luokse ei päässyt kukaan. Pääsköön minun jäljilleni vaikka viisisataa villiä, täältä he eivät ikinä minua löytäisi, ja jos löytäisivätkin, niin ei yksikään heistä uskaltaisi pistää tänne päätänsä.

Vanha, kuolemaisillaan oleva pukki heitti henkensä seuraavana aamuna luolan suulle, ja minä hautasin sen luolaan, koska se oli helpompaa kuin pukin raahaaminen ulos kapeasta aukosta.

Olin nyt asunut saarella kolmekolmatta vuotta ja olin niin perehtynyt siihen ja tottunut elämääni täällä, että jos vain olisin voinut tietää olevani täydessä turvassa villeiltä, olisin kernaasti tahtonut täällä päättää päiväni. Kuvittelin että ajan tultua laskeutuisin luolan kivilattialle ja vetäisin viimeisen henkäykseni niin kuin pukkikin.

Minulta ei puuttunut hauskaa ajanvietettäkään. Hupaista oli kuunnella Poll poikani, papukaijani puhelua. Selvästi ja sujuvasti se oli oppinut lausumaan sanoja elettyään täällä minun kanssani kokonaista kuusitoista vuotta. Miten kauan se mahtaisi elää minun jälkeeni? Brasiliassa kertoivat papukaijan elävän sata vuotta. — Hauska ja uskollinen toveri oli koiranikin ollut kuusitoista pitkää vuotta, kunnes se viimein vanhuuttaan kuoli. — Laivalta tuomani kissat olivat jo aikoja sitten kuolleet, mutta niiden jälkeläiset, kuten jo olen kertonut, olivat lisääntyneet niin runsaasti, että minun täytyi ampua niistä useita, muutenhan ne olisivat syöneet minut puille paljaille. Muita minä alinomaan häädin pois, ja koska ne eivät saaneet minulta enää ruokaa, ne pakenivat metsiin, jossa kokonaan villiintyivät. Pari kolme lempikissaa kuitenkin pidin ja kohtelin niitä kuin perheenjäseniä, vaikka hukutinkin aina niiden poikaset. — Oli minulla pari kolme kesyä vuohtakin, jotka totutin syömään kädestä. — Kaksi muutakin papukaijaa minulla oli, ja nekin osasivat sanoa "Robin Crusoe", mutta ei se niiltä niin liukkaasti sujunut kuin Pollilta. — Muutamia muita kesyjä lintuja minulla myös oli. Ne olin poikasina ottanut kiinni merenrannalta ja leikannut niiltä siivet. Pian ne kesyyntyivät ja elelivät sitten linnani läheisessä viidakossa pesien sen puissa.

Oli joulukuu, täällä oloni kolmantenakolmatta vuotena, parhaillaan elonkorjuun aika. Kerran aamulla lähdin ulos jo ennen päivänkoittoa peltojani katsomaan, mutta tuskin olin montaakaan askelta ennättänyt ottaa, niin huomasin nuotiosavun nousevan rannalta parin peninkulman päässä linnastani. Tällä kertaa se ei noussut siltä puolen saarta, minne villejä oli ennen kokoontunut, vaan

kauhukseni juuri minun puoleiseltani rannalta.

Säikähdyksissäni pysähdyin vallin sisäpuolelle uskaltamatta kulkea eteenpäin. Olin varma, että nyt he löytävät viljavainioni ja vuohitarhani, huomaisivat siitä, että saarella on asukkaita, eivätkä hellittäisi, ennen kuin olisivat löytäneet minut. Kiiruhdin takaisin linnaani ja vedin tikapuut sisäpuolelle.

Asetuin sitten puolustusasemaan. Latasin kaikki tykit, joiksi sanoin muskettejani, samoin pistoolini, päättäen puolustautua viimeiseen hengenvetoon ja hartaasti rukoillen Jumalaa pelastamaan minut raakalaisten käsistä.

Kaksi pitkää tuntia odottelin, mitä tapahtuisi, mutta kun ei mitään kuulunut, en malttanut enää pysyä piilossa, vaan nostin tikapuut vuoren seinää vasten ja nousin kiikari kädessä linnan yläpuolella olevalle penkereelle. Kävin siellä pitkäkseni vatsalleni ja rupesin tähystelemään. Kaukana rannalla näin yhdeksän alastonta villiä istumassa nuotion ympärillä eikä suinkaan lämmittelemässä, sillä päivä oli helteinen, vaan nähtävästi syömässä julmaa ateriaansa.

Rannan hiekalla oli kaksi kanoottia. Parhaillaan oli pakoveden aika, villit näkyivät vain odottelevan nousuvettä lähteäkseen saarelta pois. Helppoa on kuvailla, kuinka hämmästynyt olin nähdessäni, että villejä saattoi tulla tällekin puolelle saarta. Lohdullista oli kuitenkin samalla havaita, että he tulivat tänne ainoastaan pakoveden ajaksi. Nousuveden aikana saisin siis olla heiltä rauhassa.

Näin todella olikin. Nousuveden tultua he astuivat veneisiinsä ja lähtivät soutamaan ulapalle tanssittuaan sitä ennen huimia tanssejaan nuotion ympärillä. Ilkialastomia he näkyivät olevan kaikki.

Tultuani penkereeltä alas otin kaksi ladattua pyssyä, pistin vyöhöni kaksi pistoolia, sidoin kupeelleni miekan ja näin varustettuna lähdin sille korkealle mäelle, josta ensiksi olin villit huomannut. Koska matka sinne oli pitkä ja minulla oli raskas kantamus, kesti pari tuntia, ennen kuin pääsin perille. Sieltä näin kiikarilla, että rannassa oli ollut kolme muutakin kanoottia, sillä viisi veneellistä heitä nyt souti kaukana mannermaata kohti.

Kaamea oli tuo näky ja vielä kaameampi kohtasi minua, kun rannalle tultuani näin kauhistavan aterian jäännökset: verta, ihmisen luita ja lihanpalasia. Vimmastuin siitä niin, että päätin ensi kerralla surmata heidät kaikki, olkoon heitä kuinka monta hyvänsä.

Ilmeistä siis oli, etteivät villit käyneet saaressa kuin hyvin harvoin. Kuluikin kokonaista viisitoista kuukautta, ennen kuin heidät taas näin. Sadekautena he eivät lähteneet liikkeelle, eivät ainakaan näin kauas. Mutta vaikka tiesinkin villien käyvän saarella vain aniharvoin, oli elämäni tästä lähtien taas yhtämittaista levottomuutta, koska heidän palaamisensa oli aina mielessäni. Ja kovan onnen odotteleminenhan on paljon pahempaa kuin sen kärsiminen.

Kuinka hyvä olikaan, että olin hankkinut itselleni karjaa, sillä entistä enemmän pelkäsin nyt laukaista pyssyäni metsässä. Olisihan mahdollista, että he lähtisivät ensimmäistä laukausta pakoon, mutta yhtä mahdollista, että heitä sitten saapuisi saareen vaikkapa sadoin kanootein, ja silloin olisin auttamattomasti hukassa. Mutta kuten jo mainitsin, kului vuosi ja kolme kuukautta, ennen kuin taas näin heidät. Tämä väliaika oli minulle alituista mielenjännitystä. Usein olin unissanikin taistelevinani villien kanssa ja välistä kavahdin keskellä yötä ylös vuoteeltani. Mutta siitä kerron myöhemmin enemmän.

* * * * *

Oli toukokuun 16., mikäli pylväskalenteristani laskin oikein. Koko päivän oli raivonnut ankara myrsky, oli jyrissyt ja salamoinut. Ilta pimeni ja yhä ulvoi ulkona rajuilma. Istuin luolassani lukemassa Raamattua syviin ajatuksiin vaipuneena, kun äkkiä kuului mereltä tykin laukaus. Tämä oli niin tavatonta ja outoa, ja sitä paitsi oli vuosikausia siitä, kun olin kuullut sellaista, ettei ihmekään, jos uusia, kauan kätkössä olleita ajatuksia nyt alkoi tulla mieleeni. Silmänräpäyksessä riensin ulos, asetin tikapuut vuorta vasten, kiipesin penkereelle ja siitä vuoren huipulle saakka. Sinne päästyäni välähti mereltä päin leimaus, ja puolen minuutin kuluttua kuului laukaus siltä puolen saarta, minne aallot olivat heittäneet minut rannalle.

Ajattelin että ulapalla oli varmaankin laiva, joka ampui hätälaukauksia pyytäen apua. Sen verran mielenmalttia minulla vielä oli, että keräsin nopeasti kuivista puista ja risuista suuren röykkiön ja sytytin sen palamaan. Kovasta tuulesta huolimatta roihusi pian rovio vuoren huipulla. Laivan täytyy huomata tämä, ajattelin. Ja oikeassa olinkin, sillä heti kuului laukaus jälleen ja sen jälkeen vielä useita, yhä vain samalta suunnalta. Poltin roviota koko yön aamunkoittoon saakka. Päivän valjettua huomasin kaukana ulapalla saaresta suoraan itään jonkin esineen, mutta kiikarillakaan en osannut erottaa, oliko se purje vai laivanrunko, koska välimatka oli pitkä ja ilma sumuinen.

Tähystelin sitä sitten koko päivän. Se näkyi pysähtyneen yhteen kohtaan, johon se oli varmaankin ankkuroitu. Saadakseni varmuuden asiasta sieppasin pyssyni ja riensin saaren eteläiselle rannalle niiden kallioiden luo, joille merivirta kerran oli minut ajanut. Ilma oli kokonaan selvinnyt, ja suureksi surukseni näin laivanhylyn, jonka myrsky oli nähtävästi yöllä paiskannut kallioita vasten. Katselin edessäni olevaa murheellista näkyä ja mietin jos jotakin. Kenties laivaväki oli nuotiotulen huomattuaan laskeutunut yöllä veneisiin ja koettanut pyrkiä maihin, mutta kova aallokko oli paiskannut veneet kumoon. Tai kenties hyökylaineet olivat lyöneet laivan yli niin hurjasti, että kaikki veneet olivat särkyneet. Vai olisiko jokin toinen laiva hätälaukaukset kuultuaan tullut sen avuksi ja pelastanut miehet? Vai olisivatko veneet miehineen päivineen joutuneet merivirran valtaan ja ajautuneet kauas ulapalle, jossa poloisten täytyisi kuolla nälkään ja janoon?

Mutta mitäpä muuta saatoin tehdä kuin syvästi surkutella noita ihmisparkoja. En osaa sanoin kuvata, kuinka haikeaksi tunsin mieleni. Olisipa edes pari henkeä tai vaikkapa vain yksi pelastunut rannalle, niin olisi minullakin ihmisolento, jonka kanssa saisin puhua! En ollut yksinäisyydessäni milloinkaan vielä niin katkerasti kaivannut ihmisseuraa kuin juuri nyt.

— Kunpa edes yksi olisi pelastunut! toivoin ikävissäni. Yksi ainoa edes!

Mutta mistäpä olisin voinut tietää, oliko laivalta pelastunut ketään. Parin päivän kuluttua ilmestyi silmieni eteen sydäntäsärkevä näky: rannalla laivanhylyn kohdalla makasi aaltojen tuoma hukkuneen pojan ruumis. Hänellä oli yllään vain merimiestakki, sen alla sininen, liinainen paita ja jalassa avaralahkeiset housut. Hänellä ei ollut mitään, mistä olisin voinut päätellä hänen kansallisuutensa. Taskussa oli pari piasteria ja piippu. Jälkimmäinen oli minulle monin verroin arvokkaampi kuin rahat.

Ilma oli nyt kokonaan tyyntynyt, ja mieleni teki lähteä lähemmin tarkastelemaan laivanhylkyä. Arvelin että epäilemättä löytäisin sieltä yhtä ja toista, mistä olisi minulle hyötyä, mutta vielä enemmän kiihotti minua ajatus, että kenties siellä olisi vielä joku elävä olento, jonka voisin pelastaa. Tämä ajatus vaivasi minua niin kauan, että viimein päätin lähteä yrittämään.

Hain linnasta leipää, suuren leilin vettä, kompassin ja pullon rommia sekä korillisen rusinoita. Työnsin veneen vesille ja laskin tavarat siihen. Toisella kerralla toin pussillisen riisiä, päivänvarjon, toisenkin vesileilin, parikymmentä

pientä leipää sekä kulhollisen vuohenmaitoa ja palan juustoa. Annoin itseni Herran huomaan ja lähdin melomaan rantavesiä pitkin saaren koillisen niemen kärkeen. Sieltä minun oli uskallettava ulapalle tai palattava tyhjin toimin takaisin. Raju merivirta kulki taas saaren kummallakin puolella. Mieleeni muistui, missä vaarassa näillä vesillä kerran ennen olin ollut, ja rohkeuteni pyrki lannistumaan. Miten minulle kävisi, jos merivirta jälleen tempaisi minut ja kiidättäisi kauas ulapalle? Jos tuuli hiukankaan yltyisi, olisi veneeni auttamattomasti kumossa.

Näiden masentavien ajatusten vallassa palasin rantaan ja astuin maihin. Siellä istahdin mättäälle miettimään sydän täynnä pelkoa ja toivoa. Nousuvesi oli parhaillaan tulossa: en voinut siis lähteä vielä moneen tuntiin. Nousin korkean mäen huipulle tarkastelemaan merivirtain vaihtelua. Huomasin että merivirta pakoveden aikana käy etelästä ja nousuveden aikana pohjoisesta. Minun olisi siis palatessani pysyteltävä pohjoisenpuoleisilla rantavesillä. Päätin lähteä liikkeelle varhain aamulla pakoveden tultua ja nukuin yön purressa.

Aamulla työnsin veneeni vesille ja purjehdin pohjoiseen, kunnes pääsin itäänpäin kulkevaan merivirtaan ja saatoin suunnata veneeni suoraan laivaa kohti, jolle saavuin vajaassa kahdessa tunnissa. Surullinen näky kohtasi minua: laiva, muodosta päättäen espanjalainen, oli törmännyt kahden kallion väliin. Perän ja keskiosan oli meri runnellut rikki, ja kurjassa kunnossa oli jäljellä oleva etuosakin: keski- ja kokkamasto olivat taittuneet. Kokka oli kuitenkin vielä paikoillaan. Laivaa lähestyessäni ilmestyi kannelle koira haukkuen ja ulvoen. Vihellettyäni sille se hyppäsi heti mereen ja ui luokseni. Nostin veneeseeni tuon nälästä melkein puolikuolleen eläin paran ja annoin sille palasen leipää, jonka se syödä hotaisi kuin susi. Annoin sille raikasta vettäkin, jota se latki niin ahnaasti, että olisi haljennut, jos vain olisi saanut juoda niin paljon kuin halusi.

Nousin sitten laivaan. Ensimmäinen näky, mikä minua täällä kohtasi, oli kaksi miehen ruumista sylityksin. He olivat luultavasti tukehtuneet hyökyaaltoihin, joita oli vyörynyt laivan yli. Paitsi koiraa laivalla ei ollut ainoatakaan elävää olentoa. Suurimman osan tavaroistakin meri oli tärvellyt. Ruuman pohjalla oli muutamia viina- ja viinitynnyreitä, mutta ne olivat liian raskaita minun liikutella. Oli siellä muutamia merimiesarkkujakin, joista kaksi laskin veneeseeni lähemmin tutkimatta niitten sisällystä. Jos laiva olisi törmännyt perä edellä kallioihin, olisi saaliini ollut hyvin runsas, sillä päätellen siitä, mitä myöhemmin arkusta löysin, oli sillä ollut mukanaan sangen kallisarvoinen lasti. Suunnasta arvelin, että se oli ollut matkalla Buenos Airesista tai Rio de la Platasta

Havannaan, Meksikon lahteen tai kukaties Espanjaankin. Mutta sen aarteet olivat nyt meren pohjassa.

Paitsi arkkuja löysin laivasta vielä parinkymmenen gallonan vetoisen viinitynnyrin, jonka sain suurella vaivalla purteeni. Kajuutasta löysin muutamia musketteja, mutta koska en ollut niiden tarpeessa, jätin ne sinne. Sen sijaan otin mukaani suuren ruutisarven, jossa oli kolme, neljä naulaa ruutia. Edelleen sain saaliikseni hiilikoukun ja pihdit, varsin tervetulleita esineitä minulle, sekä kaksi messinkipataa, kuparikattilan ja paistinvartaan.

Nämä tavarat ja koira purressani lähdin nousuveden tullessa soutamaan takaisin saarta kohden, jonne saavuinkin illan suussa uupuneena matkasta. Sen yön nukuin veneessäni päätettyäni aamun tultua viedä tavarat äsken löytämääni luolaan eikä linnaan. Herättyäni ja aterioituani nostin tavarat veneestä maihin ja rupesin tarkastamaan niitä. Tynnyrissä oli rommia, mutta paljon huonompaa kuin brasilialainen. Arkuista sen sijaan löysin joukon hyödyllisiä tavaroita: niinpä toisessa oli laatikollinen hienoja likööreja, kaksi ruukullista hedelmäsäilykkeitä, muutamia hyviä paitoja — tarpeellisia ja tervetulleita vaatekappaleita minulle — puolitoista tusinaa liinaisia nenäliinoja ja kirjavia kaulahuiveja. Arkun laatikosta löysin kolme suurta pussillista piastereita, yhteensä toista tuhatta kappaletta. Yhdessä pussissa oli paperiin käärittynä kuusi kultadublonia ja pieniä kultaharkkoja, jotka painoivat yhteensä naulan verran. Toisessa arkussa oli nähtävästi laivan tykkimiehelle kuuluneita huonompia vaatteita. Siitä löysin myös kolme pullollista erittäin hienoa metsästysruutia.

Tämänkertainen saaliini ei kaiken kaikkiaan ollut kovin runsas. Rahoilla en tehnyt mitään. Ne olivat silmissäni yhtä arvottomia kuin sora jalkojeni alla. Olisin kernaasti antanut ne muutamasta parista englantilaisia kenkiä tai sukkia, joita minulla ei ollut ensinkään. Olin kyllä tuonut laivalta mukanani kaksi paria kenkiä, jotka olin riisunut ruumiitten jaloista, mutta ne muistuttivat enemmän tanssikenkiä kuin kunnollisia merimiehen jalkineita. Rahat vein kuitenkin luolaan ja panin ne talteen omasta laivastani saamieni rahojen joukkoon.

Neljästoista luku

Haluan päästä saaresta pois. — Uni. — Villejä näkyy tämänpuoleisella rannalla. — Unen alkupuoli toteutuu. Perjantai. — Verraton palvelija.

Saatuani kaikki tavarani hyvään suojapaikkaan meloin veneeni takaisin entiseen poukamaan ja läksin sitten suoraa päätä linnaani, jossa kaikki oli entisellään.

Elämäni alkoi taas sujua vanhaan, tuttuun tapaansa. Entistä varovaisempi vain olin, tähystelin usein ulapalle, enkä liikkunut ulkona enempää kuin vuohien hoitamiseksi oli välttämätöntä. Saaren itäiseen päähän uskalsin kuitenkin huoleti mennä, sillä olin varma siitä, ettei villejä sillä rannalla käynyt koskaan, enkä sinne mennessäni ottanut niin paljon aseitakaan kuin muualla liikkuessani.

Näin kului kaksi vuotta, ja koko sen ajan mietin, miten pääsisin pois saaresta. Jos minulla olisi ollut samanlainen pursi kuin se, jolla Salésta karkasin, olisin aivan varmaan lähtenyt sillä merelle suunnaten kulkuni — en itsekään tiedä minne. Olin näet yhä edelleen niitä, joiden helmasyntinä on tyytymättömyys oloihin, joihin Sallimus on heidät määrännyt, ja jotka yhä uutta etsien vihdoin aiheuttavat oman turmionsa. Muutteleva mielihän oli ajanut minut pois kotoani, sehän oli pakottanut minut myös lähtemään Brasiliasta, jossa nyt olisin saattanut olla jo suurten maatilain omistaja ja rikas mies.

Oli neljäskolmatta vuoteni tässä saaressa. Maaliskuu oli käsissä ja sadeaika oli parhaillaan. Loikoilin kerran illalla riippumatossa. Ei ollut huolta huomisesta, terve olin myös kaikin puolin, mutta uni ei vain ottanut tullakseen. Ajatuksissani kävin läpi koko pitkän elämäni siitä lähtien, kun olin tullut saareen. Kuinka tyyntä, rauhallista ja huoletonta olikaan elämäni ollut ensimmäisinä vuosina ja kuinka täynnä levottomuutta, pelkoa ja alituista varuillaan olemista siitä saakka, kun olin hiekalla nähnyt ihmisen jalanjäljen! Aamupuolella yötä vihdoin nukahdin ja näin omituisen unen:

Olin tapani mukaan lähtevinäni ulos linnasta ja tähystelevinäni merelle. Rantaan laskee kaksi kanoottia, ja yksitoista villiä nousee maihin raahaten mukanaan yhtä, nähtävästi tappaakseen ja syödäkseen hänet. Mutta äkkiä tämä riuhtaisee itsensä irti heidän käsistään ja lähtee karkuun. Minusta hän näyttää juoksevan linnani edessä olevaan tiheään viidakkoon. Koska kukaan ei aja häntä takaa, minä astun esille, myhäilen hänelle ystävällisesti ja koetan kaikin tavoin rohkaista hänen mieltään. Silloin hän lankeaa polvilleen, aivan kuin pyytäen minulta apua. Näytän hänelle nuoraportaat, hän kiipeää vallin yli, ja minä vien hänet linnaan. Samalla juolahtaa mieleeni: Nytpä otan tämän villin luotsikseni ja lähden hänen kanssaan mannermaalle. Hän kyllä tietää, mistä saa ruokavaroja ja neuvoo tien, ettemme joudu ihmissyöjien käsiin.

Sitten heräsin. Suloiselta oli tuntunut ajatus, että nyt viimeinkin pääsisin saarelta pois, mutta huomattuani, että kaikki olikin vain pelkkää unta, tuntui mieleni hyvin raskaalta.

Uneni jälkeen selvisi minulle kuitenkin, että ainoa mahdollisuus päästä saarelta pois oli saada kiinni joku villi, mieluimmin sellainen, joka oli toisten vankina ja oli määrätty tapettavaksi. Mutta tehtävä oli hyvin vaikea, sillä sitä vartenhan minun pitäisi ampua tai lyödä kuoliaaksi koko muu joukko, ja minua hirvitti ajatuskin, että minun pitäisi vuodattaa niin paljon ihmisverta. Mutta kerran herännyt pelastumisen toivo voitti kaiken epäröimisen. Päätin taas alkaa valppaasti pitää silmällä saaren rantoja siltä varalta, että villejä jälleen laskisi maihin. Seuraavan puolentoista vuoden aikana kävin melkein joka päivä saaren läntisellä ja lounaisella rannalla tähystelemässä, mutta en nähnyt enkä kuullut mitään.

Mutta kerran aamulla säpsähdin nähdessäni viiden kanootin laskevan maihin minun puoleiselleni rannalle. En voinut nähdä, kuinka monta miestä niistä nousi maihin, mutta koska tavallisesti oli neljä, joskus kuusikin miestä veneessä, arvelin joutuvani tekemisiin kahden-, ehkäpä kolmenkinkymmenen rajun villin kanssa. Piilottauduin ensin luolaani ankarassa mielenjännityksessä ja koetin päästä selville siitä, mitä minun oli tehtävä tässä tukalassa tilanteessa. Jonkin ajan kuluttua päätin kuitenkin ryhtyä kaikkiin niihin puolustuskeinoihin, jotka jo vuosia sitten olin suunnitellut, ja käyttää jokaista minulle edullista tilaisuutta hyödykseni.

Pitkään aikaan ei näkynyt eikä kuulunut mitään. Vihdoin loppui kärsivällisyyteni. Laskin molemmat pyssyni maahan, nousin tikapuita myöten vuoren huipulle, kuten ennenkin, asetuin siellä piiloon, niin ettei pääni pistänyt näkyviin, ja aloin kiikari kädessä tähystellä. Rannalla oli vähintään kolmekymmentä villiä. Nuotio roihusi parhaillaan, ruokaa oli nähtävästi keitetty — mistä, sen kyllä näkemättäkin tiesin — ja hurja tanssi riehui parhaillaan nuotion ympärillä.

Hetken kuluttua näin muutamien tanssijoiden raahaavan rannalta päin kahta onnetonta, arvatenkin teurastettavaksi. Toinen heistä kaatui pian maahan, nähtävästi nuijan tai puisen miekan iskusta. Pari, kolme miestä kävi heti hänen kimppuunsa silpoen hänet palasiksi. Toinen raukka jäi paikoilleen odottamaan vuoroaan. Mutta tuskin hän oli tuntenut olevansa siteistä vapaa ja seisovansa erillään muista, kun hänessä heräsi vaistomaisesti halu elää ja hän lähti juoksemaan minkä suinkin jaksoi ja juuri minun asuntoani kohti.

Minun täytyy tunnustaa, että ensin säikähdin kauheasti, varsinkin kun olin näkevinäni koko lauman lähtevän hänen jäljessään. Nythän uneni ensimmäinen osa toteutuukin, ajattelin: mies parka pakenee arvatenkin viidakkoon! Mutta toteutuneeko toinenkin: pääseekö hän piiloon vainoojiensa käsistä? Rohkeuteni alkoi vähitellen kasvaa huomattuani, ettei takaa-ajamassa ollut kuin kolme miestä ja että karkulainen oli jo päässyt hyvän matkaa edelle ja joutuisi ennen heitä viidakkoon.

Miesten ja linnan välillä oli joki, kuten olen maininnut; sen suuhun olin laivasta saamani tavarat nostanut maihin. Ellei karkuri pääsisi joen yli, hän joutuisi kiinni. Mutta joen rantaan saavuttuaan hän heittäytyikin hetkeäkään empimättä uimaan, vaikka nousuvesi oli ylimmillään. Hetken kuluttua hän oli jo toisella rannalla ja lähti taas jatkamaan huimaa juoksuansa. Jonkin ajan kuluttua takaa-ajajatkin saapuivat joen rannalle, mutta yksi heistä ei näyttänyt osaavan uida, koska pysähtyi toisten heittäydyttyä veteen. Siinä hän seisoi hetken ja palasi sitten takaisin meren rantaan. Toiset kaksi uivat virran poikki, mutta olivat paljon huonompia uimareita kuin heidän takaa-ajamansa mies.

Nyt huomasin sen hetken lyöneen, jolloin Sallimus käski minun pelastaa tuon poloisen ja samalla salli minun saada itselleni palvelijan tai seuralaisen. Juoksin alas, sieppasin pyssyn tikapuiden juurelta, riensin jälleen vuoren huipulle ja sieltä oikopäätä toista rinnettä rannalle päin. Pian jouduin vainoojain ja

vainottavan väliin ja huusin viimeksimainitulle. Hän katsahti taakseen ja näytti kammoavan aluksi minua yhtä paljon kuin vihollisiaankin. Viittasin hänelle ja lähestyin samalla verkalleen takaa-ajajia. Heti kun ensimmäinen näistä oli joutunut kohdalleni, hyökkäsin hänen kimppuunsa ja kaadoin hänet pyssynperällä maahan. En tahtonut laukaista peläten, että pamaus kuuluisi rannalle, vaikka tuskinpa se niin pitkän matkan päähän olisi kuulunut, yhtä vähän kuin savukaan olisi sinne saakka näkynyt.

Kun toinen takaa-ajaja oli nähnyt toverinsa kaatuvan, hän pysähtyi ikään kuin olisi säikähtänyt, jolloin minä menin lähemmäksi häntä. Mutta pian huomasin hänen virittävän joustansa ja aikovan ampua nuolen minuun. Silloin minun ei auttanut muu kuin laukaista pyssyni. Mies kaatuikin heti kuolleena maahan. Vanki oli pysähtynyt, mutta vaikka hän näki kumpaisenkin vihollisensa makaavan maassa, hän oli kuitenkin niin pahanpäiväisesti säikähtänyt pamausta, ettei uskaltanut tulla lähemmäksi eikä jatkaa pakoaan. Huusin hänelle jälleen viitaten häntä tulemaan luokseni. Hän ymmärsi viittaukseni ja astui muutaman askelen, mutta pysähtyi, kulki taas pari askelta ja seisahtui jälleen. Mies parka vapisi pelosta varmana siitä, että joutuisi saman kohtalon alaiseksi kuin nuo toisetkin. Viittailin taas ja tein niin rohkaisevia merkkejä kuin suinkin osasin. Vähitellen hän alkoi vitkastellen kulkea minua kohti langeten aina kymmenen tai kahdentoista askelen päässä polvilleen, ikäänkuin kiitollisuuden osoitukseksi henkensä pelastamisesta. Vihdoin hän tuli aivan lähelleni, vaipui polvilleen, suuteli maata ja nosti toisen jalkani päänsä päälle, ilmeisestikin merkiksi siitä, että hän tahtoi olla orjani koko ikänsä.

Nostin hänet ylös ja puhelin hänelle niin ystävällisesti ja rohkaisevasti kuin osasin. Mutta äkkiä huomasin, ettei maahan kaatamani mies ollutkaan kuollut. Isku oli vain lyönyt hänet tainnoksiin, sillä hän alkoi liikahdella. Viittasin villilleni, miten asianlaita oli, ja silloin hän lausui minulle muutamia outoja sanoja. En ymmärtänyt niistä ainoatakaan, mutta suloisesti sittenkin hiveli korvaani ihmisääni, jollaista en ollut, omaani lukematta, kuullut lähes viiteenkolmatta vuoteen.

Mutta moisiin mietelmiin ei nyt ollut aikaa, sillä tainnoksissa ollut mies kohosi jo istuvilleen. Villini — siksi häntä tästä lähtien nimitän — näkyi jälleen joutuvan kauhistuksen valtaan, ja silloin ojensin toisen pyssyni ensinmainittua vihollista kohti, mutta villini rupesi tekemään minulle kiihkeitä merkkejä, joista ymmärsin hänen pyytävän lainaksi vyölläni riippuvaa paljasta miekkaa. Saatuansa sen hän syöksyi vihollisensa luo ja sivalsi yhdellä ainoalla iskulla

häneltä pään poikki.

Eniten kaikesta villiäni kummastutti se, että olin niin pitkän matkan päästä saanut tapetuksi hänen toisen takaa-ajajansa. Kaikenlaisin merkein hän pyysi minulta lupaa päästä katsomaan ruumista ja saikin mennä. Hämmästyneenä hän katsoa tuijotti siihen kotvan aikaa käännellen sitä puolelle ja toiselle ja huomasi vihdoin rinnassa pienen reiän, jonka luoti oli siihen tehnyt. Vertakaan siitä ei ollut sanottavasti tullut, sillä mies oli kuollut sisäiseen verenvuotoon.

Otettuaan sitten kaatuneen vihollisen jousen ja viinen hän palasi luokseni. Minä lähdin palaamaan ja viittasin häntä tulemaan mukaani koettaen merkeillä osoittaa, että rannalta päin tulisi kenties vielä muita vihollisia. Silloin hän puolestaan osoitti merkeillä minulle, että tapetut pitäisi kaivaa maahan, jotta perässä tulijat eivät niitä huomaisi. Viittasin että hän saisi tehdä mitä tahtoisi, ja heti hän ryhtyikin toimeen: yhtäkkiä hän oli käsillään kaivanut maahan kaksi niin suurta matalaa kuoppaa, että ruumiit mahtuivat niihin, yksi kumpaankin, ja peittänyt kuopat hiekalla. Koko työhön kului tuskin neljännestuntiakaan.

Sen jälkeen vein hänet mukaani, en linnaani vaan saaren sisäosassa olevaan luolaan. Sinne tultuamme annoin hänelle leipää ja tertullisen rusinoita sekä vettä. Kovin näkyi mies parka jo olevankin ruoan ja juoman tarpeessa, eikä ihmekään. Levitin sitten olkia luolan lattialle ja niiden päälle vaipan ja kehoitin häntä käymään levolle. Minun ei tarvinnut häntä kahta kertaa käskeä: ennen pitkää hän oli vaipunut sikeään uneen.

Hän oli solakka, siro nuori mies, iältään noin kuusikolmatta, jäsenet lujat ja sopusuhtaiset. Kasvonpiirteissä oli jotain miehekästä ja samalla miellyttävää, eurooppalaista, varsinkin hänen hymyillessään. Tukka oli pitkä ja musta, ei kähärävillainen, otsa korkea ja leveä, silmät kirkkaat ja vilkkaat. Ihon väri ei ollut pikimusta eikä vaaleanruskeakaan, niin kuin Brasilian ja Virginian alkuasukkailla, vaan kauniin oliivinruskea. Kasvot olivat pyöreät ja pulleat, nenä pieni, ei kuitenkaan litteä kuin neekereillä, huulet ohuet ja hampaat valkoiset kuin norsunluu.

Tuskin oli kulunut puolta tuntiakaan, kun hän oli jo jälleen pystyssä ja tuli ulos juuri palatessani vuohia lypsämästä. Takatarhanihan, niin kuin lukija muistanee, oli täällä. Minut nähtyään hän riensi luokseni, heittäytyi maahan eteeni ja pani taas toisen jalkani päänsä päälle, täten ja monin muin omituisin merkein osoittaen, että hän tahtoi olla elinkautinen orjani. Minä puolestani näytin

merkeillä olevani varsin mielissäni siitä.

Jonkin ajan kuluttua aloin puhua hänelle ja opettaa hänelle omaa kieltäni. Ensi työkseni ilmoitin hänelle, että hänen nimensä on oleva *Perjantai*. Tämän nimen annoin hänelle sen päivän muistoksi, jolloin pelastin hänen henkensä. Edelleen opetin häntä sanomaan minua *masteriksi*. [Master merkitsee: isäntä, herra.] Ennen pitkää hän oppi myös sanomaan "kyllä" ja "ei".

Annoin hänelle saviruukullisen maitoa ja palan leipää ja näytin sitten, miten kastelin leipääni maitoon. Hän oppi heti tekemään samoin ja näytti pitävän tällaista ruokaa varsin maukkaana. Nukuimme yön luolassa. Aamulla kutsuin hänet luokseni ja osoitin merkeillä aikovani antaa hänelle vaatteita, ja siitäkös hän tuli iloiseksi, sillä hänellä ei ollut vaateriepuakaan yllään.

Kulkiessamme sen paikan ohi, johon hän oli kätkenyt eiliset kuolleet vihollisensa, hän viittasi kädellään hautoihin ja ilmoitti merkeillä, että meidän pitäisi kaivaa viholliset maasta ja keittää niistä ruokaa. Osoitin kauhistustani ja syvää suuttumustani moisesta ehdotuksesta ja näytin hänelle, kuinka jo pelkkä ajatuskin siitä tuntui minusta inhottavalta. Viittasin häntä vain tulemaan jäljessäni, ja nöyrästi hän heti tottelikin. Nousimme sitten vuorenhuipulle katsomaan, oliko villejä vielä rannalla. Kiikarillani näin selvästi sen paikan, missä he olivat eilen mellastaneet, mutta heitä itseään enempää kuin heidän kanoottejansakaan ei näkynyt missään. He olivat lähteneet tiehensä kahdesta kumppanistaan välittämättä.

En tyytynyt vielä siihen. Nyt olin entistä rohkeampi, ja siksi uteliaisuutenikin oli kasvanut. Otin Perjantain mukaani annettuani hänelle miekan ja pyssyn kannettavaksi ja käskettyäni häntä heittämään selkäänsä viinen ja jousen, jota hän näkyi osaavan käyttää hyvin taitavasti. Itse otin kaksi pyssyä ja niin lähdimme rantaan. Veri oli hyytyä suonissani ja sydän pakahtua rinnassani katsellessani kauheata näkyä. Perjantai ei ollut tietääkseenkään. Veren tahraama maa nuotion ympärillä oli ihmisluita täynnään, suuria lihakimpaleita oli hujan hajan, puoleksi syötyjä, rikkiraastettuja, käristettyjä, sanalla sanoen: kaikkialla oli jälkiä riemuateriasta, jolla oli juhlittu vihollisesta saatua voittoa. Perjantai ilmoitti minulle merkkikielellä, että villit olivat eilen tuoneet rantaan neljä sotavankia, joista kolme oli nyt syöty. Hän itse oli ollut neljäs. Sitä ennen oli käyty ankaraa sotaa heidän ja naapuriheimon välillä. Heitä oli joutunut vangiksi melkoinen määrä, joka sitten oli jaettu useihin ryhmiin voittajien kesken. Syötäviksi he olivat joutuneet joka mies.

Käskin Perjantain koota yhteen kasaan kaikki pääkallot, luut ja muut jäännökset, rakentaa kasan päälle ison nuotion ja polttaa kaikki poroksi. Kovin näkyivät muutamat palat olevan mieleisiä Perjantaille, sillä hänhän oli vielä luonnostaan ihmissyöjä, mutta huomatessaan minun kasvoillani inhon ja kauhistuksen, hän ei uskaltanut väittää vastaan.

Sitten lähdimme linnaan, jossa aloin etsiä pukua Perjantaille. Ensiksi annoin hänelle merimiesarkusta löytämäni housut, jotka hiukan korjattuina sopivat hänelle hyvin. Sitten laitoin hänelle vuohennahasta takin. (Minusta olikin ajan mittaan kehittynyt taitava räätäli.) Päähän tein hänelle jäniksennahasta mukavan lakin. Näin oli pojalla nyt täydet tamineet, ja mielissään hän olikin saatuaan samanlaisen puvun kuin masterillakin oli. Kömpelösti hän kyllä ensin liikkui uudessa puvussaan. Housut varsinkin näkyivät tekevän suurta haittaa, takin liepeet olivat aina tiellä ja kainaloista se puristi aika lailla, mutta ennen pitkää hän tottui täysin uusiin vaatteisiinsa. Seuraavana päivänä aloin miettiä, mistä saisin sopivan yösijan Perjantaille, niin että meidän kumpaisenkin olisi mukava. Rakensin hänelle vihdoin teltan linnoitukseni kahden vallin väliin. Luolan aukon suuhun pystytin ovipielet ja laitoin niiden väliin oikean lautaoven, jonka saattoi pönkittää sisäpuolelta. Kaikki aseet otin yöksi luolaan. Turhia varokeinoja kaikki nuo olivat, sillä kenelläkään ei ole koskaan ollut uskollisempaa ja vakavampaa palvelijaa kuin Perjantai. Rauhallinen hän oli, ei vihoitellut milloinkaan, oli aina nöyrä ja kuuliainen. Hän oli kiintynyt minuun kuin lapsi isäänsä ja olisi — sen uskallan sanoa — uhrannut oman henkensäkin minut pelastaakseen, jos niikseen olisi tullut.

Viidestoista luku

Perjantai tottuu uusiin tapoihin. — Ensimmäiset kristinopin alkeet.
— Perjantain kotimaassa valkoisia haaksirikkoisia. — Koti-ikävä.

Seuralaisestani olin hyvin mielissäni ja päätin totuttaa häntä kaikenlaisiin hyödyllisiin askareisiin, ennen kaikkea opettaa häntä ymmärtämään ja vähän puhumaankin englanninkieltä. Lieneekö kenelläkään koskaan ollut niin ahkeraa ja tarkkaavaista oppilasta kuin Perjantai? Hän oli iloinen, milloin ymmärsi sanani tai sai senkin verran sanotuksi, että minä hänet ymmärsin. Elämä alkoi pian olla niin hauskaa, että ellei minun olisi tarvinnut yhä pelätä muita villejä,

olisin tahtonut asua täällä edelleenkin.

Perjantai oli ensinnäkin saatava vieraantumaan entisistä ihmissyöjäntavoista ja totutettava käyttämään ruoakseen muuta lihaa. Siksi otin hänet parin, kolmen päivän kuluttua mukaani karjatarhaani hakeakseni sieltä vuohen, jonka aioimme teurastaa ja valmistaa ruoaksi. Matkalla sinne huomasin kaukana erään puun juurella metsävuohen ja sen vieressä kaksi kiliä. Käskin nyt Perjantain olemaan aivan hiljaa ja liikahtamatta, ojensin pyssyni ja laukaisin. Luoti tappoi toisen kilin. Perjantai parka oli niin suunniltaan säikähdyksestä, että luulin hänen pyörtyvän siihen paikkaan. Hän ei ollut nähnyt eläimiä eikä laukauksen tulostakaan. Hän repäisi takkinsa auki ja alkoi koetella, mistä kohdin hän muka oli haavoittunut. Luullen minun aikoneen tappaa hänet poika parka loikkasi luokseni, lankesi maahan ja syleillen polviani puhua paapatti minulle jotakin. Hänen sanojaan en ymmärtänyt, mutta selvästi käsitin hänen rukoilevan, etten vain surmaisi häntä.

Tartuin häntä ystävällisesti käteen, näytin sitä paikkaa, mihin kili oli jäänyt, ja käskin hänen noutaa sen. Hän totteli, ja siinäkö oli ihmettelemistä, missä kohden kilissä oli kuolettava haava. Sillä välin minä hänen huomaamattaan latasin pyssyni uudestaan.

Jonkin ajan kuluttua näin suurehkon haukkaa muistuttavan linnun istuvan korkean puun latvassa. Kutsuin luokseni Perjantain, osoitin hänelle linnun, viittasin sitten pyssyyni ja maahan osoittaakseni, että nyt tuo lintu putoaa puusta. Käskin hänen sitten pitää lintua silmällä, tähtäsin ja laukaisin. Perjantai näki linnun samassa silmänräpäyksessä putoavan puusta. Hän oli yhtä kauhistunut kuin edelliselläkin kerralla, paljon enemmänkin, kun hän ei ollut nähnyt minun panevan pyssyyni mitään. Hän ajatteli varmaankin, että mahtoi tuossa kapineessa olla merkillinen kuoleman ja hävityksen taika, koska se tappoi ihmisiä ja eläimiä läheltä ja kaukaa. Ellei hän pian olisi päässyt asiasta perille, hän olisi varmaankin ruvennut jumalinaan kumartamaan niin pyssyä kuin minuakin. Pyssyyn hän ei uskaltanut kajota vielä pariin päivään, vaan puheli sille myötäänsä jotakin omalla kielellään. Myöhemmin vasta sain tietää hänen pyytäneen pyssyltä, ettei se tappaisi häntä. Vasta muutaman päivän kuluttua hän oppi tuntemaan aseen salaisuuden.

Karitsan kannoimme kotiin. Nyljettyäni sen paistoin siitä muutamia paloja ja keitin lientä toisista. Perjantaista tuntui tämä ruoka olevan sangen maukasta, mutta kovin häntä kummastutti se, että minä käytin suolaa ruoassa. Hän pisti

muutaman suolarakeen suuhunsa, mutta silloinkos mies parka alkoi irvistellä ja syljeskellä. Vedellä hänen oli huuhdeltava suunsa, ennen kuin sai pois katkeran maun. Minä puolestani näytin hänelle, että jos pistän suolattoman palan suuhuni, niin se panee minut paikalla irvistämään ja syljeksimään. Vasta pitkien aikojen kuluttua hän tottui käyttämään suolaa, mutta silloinkin hyvin niukalti.

Seuraavana päivänä annoin Perjantain maistaa vartaassa paistettua vuohenlihaa, ja se oli hänestä niin hyvää, että hän rupesi taas vilkkaasti puhumaan. Ymmärsin vihdoin hänen koettavan tehdä minulle selväksi, ettei hän enää ikinä aio syödä ihmisenlihaa. Ja siitä olin iloinen.

Seuraavana päivänä panin hänet survomaan jyviä ja seulomaan jauhoja. Hän tottuikin tuohon työhön sangen pian, varsinkin kun huomasi, kuinka niistä sitten paistetaan leipää. Jonkin ajan kuluttua hän osasi suorittaa nämä työt omin päinsä yhtä hyvin kuin minäkin.

Koska minulla nyt oli talossani yksi suu enemmän kuin ennen, täytyi ruveta laajentamaan viljankin viljelystä. Siksi määräsin pelloksi suurenpuoleisen alan ja rupesin sitä aitaamaan niin kuin entisiäkin. Perjantai auttoi minua uskollisesti tässä työssä ja kuultuaan tarkoituksena olevan täten hankkia enemmän leipävaroja, koska on enemmän syöjiäkin, hän sanoi käsittävänsä, että minä juuri hänen tähtensä saan entistä enemmän työtä, ja lupasi ponnistella puolestaan voimiensa mukaan, jos vain hänelle neuvotaan, mitä milloinkin piti tehdä.

Tämä vuosi oli miellyttävin kaikista, mitkä saaressa olin viettänyt. Perjantai osasi jo vähän puhua kieltäni, tunsi nimeltä melkein kaikki esineet, mitä näkyvissä oli, osasi mennä minne milloinkin käskettiin. Ja paljon kertomista hänellä oli kaikesta. Nyt omallakin puheellani oli käytännöllistä merkitystä, jota sillä ei ollut ollut moneen pitkään vuoteen. Paitsi sitä hauskuutta, mikä minulla oli juttelemisesta Perjantain kanssa, hän miellytti minua muutenkin ihmisenä: päivä päivältä huomasin yhä paremmin, kuinka vilpitön ja uskollinen hän oli, ja siksi hän kävi minulle päivä päivältä rakkaammaksi. Toisaalta taas luulen hänenkin kiintyneen minuun uskollisella rakkaudella.

Koetin kerran ottaa selville, vieläkö hänellä oli ikävä omaa maataan. Hän osasi siihen aikaan välttävästi englantia. Kysäisin häneltä, oliko hänen kansansa joskus voittanut sodassa. Ja näin muodostui seuraava keskustelu:

Perjantai. Niin, niin! Minun kansa on hyvempi tappelemaan.

Master. Vai on sinun kansasi taitavampi taistelemaan! Mitenkä sinä sitten vangiksi jouduit, Perjantai?

Perjantai. Minun kansa hakkaa kaikki maha (maahan).

Master. Mutta jos sinun kansasi lyö vihollisen maahan, mitenkäs sinä sitten jouduit kiinni?

Perjantai. Paha väki oli enempi kuin Perjantain väki. Ja ne ottaa yks, kaks, kolme ja Perjantai, mut minun kansa voittaa se paha väki toinen paikka, missä minä ei; siellä minun kansa ottaa yks, kaks, ja monta tuhat.

Master. Mutta miksi eivät teidän miehet pelastaneet teitä vihollisen käsistä?

Perjantai. Paha väki juoksee ja ottaa mukaan yks, kaks, kolme ja Perjantai ja pistää kanootti, mut minun kansa ei kanootti silloin.

Master. No niin Perjantai, mutta mitä sinun kansasi teki niin monella vangilla? Syövätkö ne vankinsa niinkuin nämä toisetkin?

Perjantai. Jaa-a. Minun kansa syö ja; syö kaikki loppu.

Master. Minnekäs ne heidät vievät?

Perjantai. Toinen paikka, minne vaan mieli tekee.

Master. Käyvätkö he täälläkin?

Perjantai. Kyllä, kyllä! Tämä paikka ja toinen paikka ja.

Master. Oletkos sinäkin käynyt täällä heidän kanssaan?

Perjantai. Kyllä, tuolla noin.

Täten sain tietää, että Perjantai oli aikaisemmin ollut niitten villien mukana, joilla oli ollut tapana käydä saaren kaukaisimmassa päässä. Ja käydessäni kerran hänen kanssaan sillä rannalla hän tunsi paikan hyvin ja tiesi kertoa heidän silloin pitäneen siellä julmia juhla-aterioitaan.

Olen kertonut tämän keskustelun siitä syystä, että se antoi aihetta seuraavaan.

Kysyin häneltä, kuinka pitkä matka lienee täältä heidän rantaansa ja eikö paljon kanootteja huku merellä. Hän vastasi, ettei siitä ole mitään pelkoa: kanootteja ei ole siellä milloinkaan hukkunut, sillä ulompana merellä käy aina sama virta ja sama tuuli, aamulla yhteen suuntaan, illalla toiseen. Ensin luulin sitä vain nousu- ja pakoveden liikkeiksi, mutta myöhemmin huomasin virtojen johtuvan mahtavasta Orinoco-joesta. Minulle selvisi, ettei saareni ollut kovinkaan kaukana sen suusta, ja lännestä tai luoteesta tänne siintävä maa oli suuri Trinidadin saari, joka on vastapäätä Orinocon suuta. Tiedustelin sitten Perjantailta tarkoin, millainen maa se on, millaisia sen asukkaat, minkälainen ranta ja minkämuotoisia meren virrat ja tuulet. Kysyttyäni minkänimisiä kansoja siellä asuu, hän ei osannut mainita muuta kuin karibit. Kartoissamme on näiden asuttamaksi alueeksi merkitty Etelä-Amerikan rannikko Orinocon suulta Guyanaan ja St. Marthaan saakka.

Hän kertoi myös, että kaukana kuun toisella puolen — se tarkoittaa läntistä ilmansuuntaa, minne kuu laskee — asuu valkoisia, partasuita miehiä, samanlaisia kuin minäkin, ja että he ovat surmanneet paljon ihmisiä. Ymmärsin näiden olevan espanjalaisia, joitten julmuus oli tunnettu koko maanosassa. Siitä kulki siellä kauheita kertomuksia polvesta polveen, suvusta sukuun.

Kyselin taas, millä keinoin hän luulisi minun pääsevän saaresta noiden valkoisten miesten luokse.

— Kyllä, kyllä! hän vastasi — Se pääsee sinne kaks kanootti. En pitkään aikaan voinut ymmärtää, mitä hän tarkoitti noilla kahdella kanootilla, kunnes viimein monen kyselyn perästä sain selville hänen tarkoittavan kahden tavallisen kanootin suuruista venettä. Keskusteluni Perjantain kanssa oli minulle sangen mieluisa, sillä se herätti minussa jälleen toiveita. Ennemmin tai myöhemmin, ajattelin itsekseni, ilmaantunee minulle tilaisuus päästä pois saaresta.

Perjantain yhä enemmän kehityttyä ja opittua ymmärtämään ja puhumaan kieltäni aloin opettaa hänelle uskonopin alkeita. Kerran kysäisin häneltä, tietääkö hän, kuka hänet on luonut. Poika parka ei näyttänyt lainkaan tajuavan minua, luuli minun kysyneen, mikä mies hänen isänsä oli. Koetin kysyä toisella tavalla: kuka on luonut meren ja maan, jossa asumme, vuoret ja metsät? Hän vastasi, että sen on tehnyt Benamukke, joka asuu "tuolla toisella puolella". Hän ei osannut sen enempää kertoa hänestä; tiesi vain, että hän on paljon vanhempi kuin meri ja maa, kuu ja tähdet.

— No niin, jatkoin minä, — koska nyt tuo vanha olento on kaikki tehnyt, miksi eivät kaikki sitten palvele ja kumarra häntä?

— Kyllä! hän vastasi vakavasti luoden minuun vilpittömän katseen. — Kaikkihan sanoo hänelle: Oo!

— Kun teillä ihminen kuolee, niin minne hän joutuu vai joutuuko minnekään?

— Kyllä! Ne tulee kaikki Benamukke luo.

— Entäs ne, jotka on syöty?

— Ne ja!

Siitä lähtien aloin opettaa hänelle elävän Jumalan tuntemista. Selitin hänelle, että kaiken maailman Luoja asuu taivaassa, että hän edelleenkin hallitsee maailmaa voimallansa. Hän on kaikkivaltias: kaiken hän voi meidän edestämme tehdä, kaiken meille antaa, mutta kaiken hän voi meiltä ottaa poiskin. Hän kuunteli minua tarkkaan iloiten suuresti, kun kerroin hänelle Vapahtajasta, joka on tullut meitä pelastamaan. Edelleen selitin hänelle, että saamme rukoilla Jumalaa ja että Jumala kuulee meitä, vaikka asuukin taivaassa.

Kerran hän sanoi minulle, että jos meidän Jumalamme saattaa kuulla meitä auringon toiselle puolelle asti, niin kyllä hän varmasti on suurempi Benamukkea, joka ei asu kuin vähän matkan päässä heistä, korkeitten vuorten takana, eikä sittenkään kuule heitä, ellei nousta vuorille häntä puhuttelemaan.

— Oletko sinäkin käynyt siellä puhumassa hänen kanssaan?

— Ei! vastasi hän. — Ei sinne koskaan pääse nuori mies, vanha vaan, ne *uvukake*.

Sen verran sain selville, että heilläkin on omat erityiset pappinsa, jotka käyvät vuorilla, sanovat Benamukelle: "Oo!" (sellainen on heillä rukous) ja sieltä tulevat alas ilmoittamaan kansalle, mitä Benamukke on sanonut.

Onnellisia olivat nämä keskustelut Perjantain kanssa. Meillä ei ollut muuta oppikirjaa kuin Raamattu, mutta kun se on niin verrattoman yksinkertainen ja selvä, että lapsikin ymmärtää, niin tästä opetuksesta oli seurauksena, ettei ainoastaan tämä pakana päässyt iankaikkisen totuuden tuntoon, vaan minä

itsekin imin siitä yhä enemmän voimaa. Kuinka kiitollinen olinkaan Jumalalle, joka oli lähettänyt tämän pakanan minulle opastettavakseni ja opastajakseni samalla! Kolmen vuoden kuluttua oli Perjantaista tullut harras kristitty, parempikin kristitty kuin minä olin.

Mutta palaanpa taas kertomukseeni.

Opetuksen ja tarpeellisten töitten lomassa kerroin Perjantaille vähitellen elämäntarinani, ainakin siitä saakka kun olin tähän saareen tullut. Annoin hänelle tarpeenmukaiset selitykset ampuma-aseista, ruudista ja luodeista ja opetin häntä ampumaan. Annoin hänelle puukon, josta hän oli hyvin mielissään, ja laitoin hänelle vyön ja siihen solmun, jossa hän sai kantaa kirvestä. Se oli samalla sekä aseena että työkaluna. Kerroin hänelle Euroopasta, varsinkin Englannista, siitä miten siellä eletään ja palvellaan Jumalaa, miten ihmiset siellä seurustelevat ja sieltä käsin purjehtivat laivoilla kaikkiin maailman ääriin. Näytin hänelle paikan, missä laivani oli joutunut haaksirikkoon, ja vein hänet katsomaan venettä, jonka aallot olivat heittäneet rannalle ja joka nyt oli jo kokonaan rappeutunut. Veneen nähtyään Perjantai kävi vakavan näköiseksi eikä vähään aikaan virkkanut mitään. Kun kysyin, mitä hän mietiskeli, hän vastasi:

— Se vene on tule meidän ranta.

Lähemmin tiedusteltuani sain kuulla samanlaisen veneen kerran ajautuneen rantaan siinä maassa, missä hän asui. Otaksuin jonkin eurooppalaisen laivan joutuneen siellä haaksirikkoon ja veneen ajautuneen rantaan, mutta olin niin tyhmä, etten tullut lainkaan kysyneeksi, oliko kenties ihmisiäkin ajautunut veneessä rannalle ja mistä päin he olivat. Koetin vain saada selville, minkä muotoinen vene oli.

Perjantai antoi siitä sangen tarkan kuvauksen ja lisäsi sitten innokkaasti:

— Ja me pelastaa valkea mies hukkumasta.

Nyt vasta johtui mieleeni kysäistä, oliko veneessä ollut valkoisia miehiä.

— Kyllä, vakuutti hän, — vene täys valkea mies.

— Kuinka monta heitä oli?

Hän näytti sormillaan: seitsemäntoista.

— Minne he ovat joutuneet?

— He elää ja asuu minun kansan luo.

Minä miettimään. Varmaankin he olivat siitä laivasta, joka joutui haaksirikkoon saareni lähellä. Laivan jouduttua karille he astuivat varmaankin veneeseensä ja ajautuivat rantaan villien maahan. Tiedusteltuani tarkemmin haaksirikkoisten kohtaloa Perjantai kertoi heidän asuneen siellä jo neljä vuotta. Villit eivät tehneet heille mitään pahaa, hankkivatpa ruokavarojakin heille.

— Miksi ei sinun kansasi tappanut heitä ja syönyt?

— Ei! He tule veli valkean miehen kans.

Minä arvasin villien ja valkoisten miesten solmineen ystävyysliiton keskenään.

— Niin, lisäsi Perjantai, — ne ei syö kuin ne kun tappelee ja voittaa.

Toisin sanoen: eivät syö muita kuin sotavankejaan.

Pari päivää tämän keskustelun jälkeen menin Perjantain kanssa sille vuorelle saaren itäisessä päässä, mistä kerran, niin kuin edellä olen kertonut, selkeänä päivänä olin nähnyt kaukaisen maan. Ilma oli nytkin erittäin kirkas. Perjantai katseli hetken aikaa kaukaista rantaa, mutta äkkiä hän rupesi hyppimään ja tanssimaan ja huusi minua luokseen.

— Mitä nyt? kysäisin minä.

— Voi ilo! huudahteli hän. — Voi ilo ja riemu! Tuolla minun maa, tuolla minun kansa!

Sanomaton mielihyvä loisti hänen kasvoillaan, silmät säihkyivät, koko hänen olemuksensa näytti hehkuvan halusta päästä takaisin hänen oman kansansa luo. Tuo kiihkeä ilo herätti minussa ensi hetkenä sangen masentavia ajatuksia. Jos Perjantain todellakin onnistuisi päästä omaan maahansa, niin eikö olisi luultavaa, että hän unohtaisi uskontonsa ja kiintymyksensä minuun. Hän kertoisi heille tässä saaressa olevasta valkoisesta miehestä; heitä saapuisi tänne satakunta miestä, ehkäpä parikin sataa. Ja kuinka kävisi minun silloin?

Sain myöhemmin todeta, kuinka paljon vääryyttä tein ajatuksissani tuolle

kiitolliselle ystävälle.

Eräänä päivänä olimme samalla vuorella. Ilma oli silloin niin samea, ettei vastaista rantaa näkynyt. Kutsuin Perjantain luokseni.

— Perjantai! sanoin. — Tahtoisitko palata takaisin omaan maahasi, oman kansasi luokse?

— Kyllä! vastasi hän. — Se on suuri ilo, oi niin suuri ilo, jos Perjantai pääsee sinne.

— Mitä sinä siellä tekisit? Sinusta tulisi siellä samanlainen villi kuin ennenkin; ihmisen lihaakin taas söisit.

Hän kävi hyvin murheelliseksi ja päätänsä puistellen vastasi:

— Ei, ei! Perjantai sanoo heille: pitää olla hyvä, pitää rukoilla Jumalaa, pitää syödä ohraleipää, vuohilihaa, vuohimaitoa; ei syö enää mies.

— Mutta tappaisivathan ne sinut!

— Ei! sanoi hän vakavasti. — Ei he tappaa, he tahtoo oppia. Ja samalla hän kertoi heidän oppineen yhtä ja toista parrakkailta valkoisilta miehiltä, joita oli tullut heidän maahansa.

Kysyin sitten, tahtoisiko hän lähteä takaisin omaan maahansa. Hän naurahti ja vastasi, ettei hän jaksa uida niin pitkää matkaa. Entä jos tekisin hänelle kanootin? No silloin hän oli valmis lähtemään, jos nimittäin minä tulisin mukaan.

— Minäkö? huudahdin minä. — Söisiväthän ne minut!

— Ei, ei! vakuutteli hän. — Perjantai tekee, ne ei syö *master*, Perjantai tekee, ne rakastaa *master*.

Hän tarkoitti aikovansa kertoa heille, kuinka minä surmasin hänen vihollisensa ja pelastin hänen henkensä, siitä syystä he rakastaisivat minua. Ja jälleen hän kertoi, kuinka ystävällisesti he olivat kohdelleet niitä seitsemäätoista miestä, jotka tuuli oli ajanut heidän rannoilleen.

Kuudestoista luku

Lähdön hankkeita. — Uusi vene. — Taas villejä rannalla.
Espanjalainen. — Perjantain isä.

Tästä lähtien aloin lakkaamatta hautoa mielessäni, miten pääsisin toiselle rannalle Perjantain mainitsemien eurooppalaisten luo, jotka kaikesta päättäen olivat espanjalaisia tai portugalilaisia. Siellä mannermaalla me miehissä paremminkin saisimme keksityksi jonkin keinon päästä pois näiltä oudoilta seuduilta kuin minä yksin tällä saarella.

Niinpä vein Perjantain kerran katsomaan viimeksi tekemääni venettä ja työnsimme sen vesille.

— Mitä sanot, Perjantai? Lähdetäänkö tällä kotiseudullesi? Epäilevästi hän pudisti päätään: hän piti sitä nähtävästi liian pienenä moiselle matkalle. Ilmoitin hänelle, että oli minulla suurempiakin, ja vein seuraavana päivänä hänet katsomaan ensimmäistä venettäni, jota en ollut jaksanut saada rantaan. Se olisi Perjantain mielestä kokoonsa nähden ollut kyllä riittävä, mutta pahaksi onneksi se oli ollut kaikkea hoitoa vailla kolmekolmatta vuotta ja oli nyt niin lahonnut ja ränsistynyt, ettei siitä enää ollut vesille vietäväksi.

Kun mielessäni yhä vain paloi matka täältä pois, sanoin Perjantaille rakentavani uuden, yhtä suuren veneen, jolla hän pääsisi omaan maahansa takaisin. Hän ei puhunut mitään, näytti vain kovin murheelliselta. Kysyttyäni, mikä hänelle nyt tuli, hän vastasi:

— Miks master suuttuu Perjantai? Mitä Perjantai tekee? Vakuutin etten ensinkään ollut häneen suuttunut.

— Eikö suuttuu? hän kysyi. — Eikö suuttuu? Mut miks lähettää
Perjantai pois oma maa?

— Mutta sanoithan kernaasti lähteväsi sinne.

— Kyllä, kyllä kernas, mut me kaks: ei Perjantai sinne yks, ei *master* sinne yks.

— Mitäpä minä siellä?

Hän kääntyi vilkkaasti minuun päin huudahtaen:

— *Master* tekee moni hyvä, opettaa villi mies: olla hyvä, olla lempeä, *master* opettaa villi tuntemaan Jumalaa, rukoilemaan Jumalaa, elämään uusi elämä.

— Voi Perjantai parka! Et sinä tiedä, mitä puhut! Tietoa ja taitoa vailla minä itsekin olen.

— Ei, ei! Master opettaa Perjantai olla hyvä ja opettaa villi mies olla hyvä.

— Ei niin, Perjantai! Parasta on, että lähdet yksin ja jätät minut tänne.

Hän tuli jälleen murheelliseksi, sieppasi sitten äkkiä kirveen vyöltäni ja ojensi sen minulle.

— Mitäs minä tällä? kysäisin.

— *Master* tappaa Perjantai.

— Miksi minä sinut tappaisin?

— Miks lähettää Perjantai pois? *Master* tappaa Perjantai, mut ei lähettää Perjantai pois.

Poika puhui niin vakavasti, että hänelle kiertyivät vedet silmiin. Huomasin kuinka sydämellisesti hän oli minuun kiintynyt ja sanoin hänelle nyt, niin kuin monesti myöhemminkin, etten milloinkaan aikonut lähettää häntä pois, jos hän vain tahtoi pysyä luonani.

Samalla selvisi minulle, että Perjantain koti-ikävä perustui siihen hartaaseen haluun, että minäkin tulisin hänen maahansa opettamaan ja neuvomaan hänen kansaansa. Sellaiseen työhön minä puolestani tiesin olevani aivan kykenemätön enkä siihen tuntenut kutsumustakaan. Mutta sittenkin sinne veti minua toivo päästä yhteyteen siellä asuvien eurooppalaisten kanssa.

Ja niinpä ryhdyimmekin Perjantain kanssa rakentamaan uutta venettä yhdestä puunrungosta niin kuin entisiäkin. Sopivista aineksista saarella ei suinkaan ollut puutetta. Kokonaisen laivastonkin olisi saattanut siellä rakentaa. Kuukauden päivät raadoimme ahkerasti aamusta iltaan, kunnes veneen runko oli valmis, mutta kului vielä kaksi viikkoa, ennen kuin saimme sen rantaan, sillä meidän oli

työnnettävä se veteen telojen päällä. Matka edistyi vain tuuma tuumalta.

Runko meillä nyt kyllä oli, mutta kului vielä kaksi kuukautta, ennen kuin saimme mastot, purjeet ja peräsimen valmiiksi ja paikoilleen. Silloin muistutti veneeni suuresti purtta, jolla olin Salésta purjehtinut pois.

Perjantai, joka kyllä oli taitava soutaja ja meloja, mutta ei ollut milloinkaan nähnyt purjeita, katseli hämmästyneenä, miten vene minun ohjaamanani soutamatta eteni vedenpinnalla käännähdellen ja puikkelehtien milloin puoleen, milloin toiseen. Mutta pian hänkin tottui purjeveneeseen, ja ennen pitkää hänestä tuli varsin taitava merimies. Kompassia vain hänen oli vaikea käsittää.

Nyt alkoi seitsemäskolmatta vuosi täällä oloni ajasta, josta kolme viimeistä vuotta olin viettänyt yhdessä Perjantain kanssa. Kiitollisena Jumalan armollisesta huolenpidosta aloitin tämänkin uuden vuoden hänen apuunsa turvaten. Sadeaika alkoi taas kuten tavallista, me panimme uuden purtemme suojaan joen poukamaan ja rakensimme vedenpitävän katoksen sen ylle. Seuraavan marras- tai joulukuun aikana meidän oli määrä lähteä yrittämään ulapalle.

Pouta-ajan tultua ryhdyin valmistautumaan matkalle. Ensiksi varustin eväät. Kerran aamulla näissä puuhissa ollessani lähetin Perjantain merenrannalle katsomaan, olisiko siellä kilpikonnia, joita tavallisesti saimme viikossa yhden. Hetken kuluttua näin hänen juoksevan hirmuista vauhtia takaisin, hyppäävän vallin yli ja rientävän luokseni. En ennättänyt kysyä syytäkään tähän kiireeseen, kun hän jo huudahti:

— *Master, master!* Voi suru! Voi hirmu!

— Mitä nyt, Perjantai?

— Tuolla, tuolla yks, kaks, kolme kanootti, yks, kaks, kolme.

Luulin hänen tarkoittavan kuutta, mutta lähemmin kyseltyäni sain tietää hänen nähneen vain kolme.

— Niitäkö sinä noin säikähdit?

Koetin rauhoittaa häntä minkä taisin, mutta mies parka oli aivan suunniltaan. Hän ei kyennyt muuta ajattelemaan kuin että viholliset olivat tulleet häntä

hakemaan. Nyt he saisivat kiinni, tappaisivat ja söisivät hänet. Koetin rauhoittaa häntä kaikin tavoin. Selitin hänelle, että olinhan minä yhtä suuressa vaarassa kuin hänkin: jos he hänet surmaisivat, niin eivät he minuakaan henkiin jättäisi.

— Mutta, lisäsin minä, — meidän täytyy taistella heidän kanssaan. Osaatko taistella, Perjantai?

— Kyllä minä ampua, vastasi hän, — mutta ne on niin hirmun moni.

— Vähät siitä! minä vakuutin. — Me ammumme heidät, ja kuka henkiin jää, se pakenee pyssyn pauketta.

Kysyin sitten, puolustaisiko hän minua, jos minä puolustaisin häntä, ja lupaisiko hän pysyä rinnallani ja tehdä kaiken, mitä vain käsken. Hän vastasi:

— Jos *master* vaikka käskee Perjantai kuolla, niin Perjantai kuolla.

Annoin hänelle kulauksen rommia ja käskin tuoda molemmat lintupyssyt, jotka latasin karkeilla hauleilla. Panin panokseen neljä muskettia pistäen kuhunkin kaksi metallipalasta ja viisi pientä luotia. Samoin latasin molemmat pistoolit, sidoin sitten miekan vyölleni ja käskin Perjantaita ottamaan kirveensä. Näin varustettuna lähdin kiikari mukanani vuoren huipulle.

Rannalla näkyi olevan yksikolmatta villiä ja heillä oli kolme vankia mukanaan. Hiekalle oli vedetty kolme kanoottia. He eivät olleet nousseet maihin samaan paikkaan, josta Perjantai aikoinaan oli karannut, vaan lähemmäksi joen suuta, missä metsä ulottui melkein rantaan saakka. Heillä oli nähtävästi aikomus taas käydä syömään kaameita verisiä aterioitansa, ja tämä saattoi minut niin vimmoihini, että alas tultuani ilmoitin Perjantaille aikovani ampua tai lyödä heidät kuoliaaksi viimeiseen mieheen. Kysyin häneltä, lupaisiko hän auttaa minua. Hän oli nyt toipunut ensimmäisestä säikähdyksestään ja vakuutti olevansa valmis vaikka kuolemaan, jos niin käskisin.

Yhä vieläkin vimmoissani jaoin aseet meidän kahden kesken. Käskin Perjantain pitämään pistoolin vyöllään ja ottamaan kolme pyssyä olalleen. Itse otin myös pistoolin ja kolme pyssyä. Pistin taskuuni pienen pullon rommia sekä vähän leipää ja annoin Perjantain huostaan ruuti- ja luotipussin käskien hänen kulkemaan jäljessäni aivan ääneti ja laukaisemaan vasta silloin, kun minä määrään. Teimme sitten lähes mailin pituisen kierroksen joen yli, niin että pääsimme metsän suojassa villien huomaamatta heidän lähelleen.

Matkalla aloin vähitellen lieventää äskeistä ankaraa päätöstäni. Siihen ei ollut syynä se, että olisin pelännyt villien monilukuisuutta — minähän olisin yksinänikin ollut voimakkaampi kuin nuo alastomat aseettomat raukat — vaan se, että tulin jälleen ajatelleeksi: mitä syytä, mikä oikeus minulla on tahrata käsiäni ihmisverellä? Perjantain vihollisia he kyllä olivat, Perjantailla oli lainmukainen oikeus hyökätä heidän kimppuunsa, mutta mitä pahaa he minulle olivat tehneet? Oliko minulla oikeus, sanoin itsekseni, käydä heitä rankaisemaan heidän kansallisten syntiensä tähden? Ja niin päätin mennä vain läheltä katsomaan, mitä he tekivät, ja ryhtyä toimenpiteisiin vasta siinä tapauksessa, että saisin jonkin erityisen merkin.

Hiljaa ja varovasti kuljin eteenpäin Perjantai kintereilläni, kunnes pääsimme niin lähelle villejä, että meidät erotti heistä vain pieni metsänniemeke. Viittasin Perjantain luokseni, käskin hänen hiipiä erään suuren puun taakse aivan metsän reunaan ja tuoda minulle tietoja näkemästään. Pian hän tulikin takaisin kertoen villien istuvan nuotion ympärillä. Yksi vangeista oli tapettu ja häntä he parhaillaan söivät. Toinen oli rannassa sidottuna odottamassa vuoroaan. Tämä sai jo vereni kuohumaan, mutta ylimmilleen vimmani yltyi kuultuani Perjantailta, ettei tuo vanki ollutkaan hänen kansalaisiaan, vaan niitä valkoisia, partasuisia miehiä, joita hänen maassaan asui. Kauhistuneena menin omin silmin tutkimaan asiaa ja näin todellakin kiikarillani valkoisen miehen makaavan rannassa, eurooppalainen puku yllään, sidottuna käsistä ja jaloista.

Noin puolisataa yardia lähempänä heitä kasvoi tiheän ryteikön laidassa toinen puu. Sen taakse hiivin nyt ja pääsin noin kahdeksankymmenen yardin päähän villeistä. Perjantai oli uskollisesti seurannut minua askel askelelta.

Yksitoista julmuria istui maassa yhdessä, ja oli juuri lähettänyt kaksi teurastajaa maassa makaavan kristityn kimppuun. Nämä olivat parhaillaan päästämässä hänen jalkojaan siteistä irti. Nyt emme voineet viivytellä enää silmänräpäystäkään. Käännyin Perjantain puoleen sanoen:

— Tee nyt samoin kuin näet minun tekevän ja tottele jokaista käskyäni!

Laskin maahan yhden musketin ja molemmat lintupyssyt. Perjantai noudatti esimerkkiäni. Yhden musketin ojensin villejä kohti ja rupesin tähtäämään käskien Perjantain tehdä samoin.

— Oletko valmis nyt?

— Kyllä.

— Ammu sitten! Samassa laukaisin minäkin.

Perjantai oli tähdännyt paremmin kuin minä, sillä hänen puolellaan kaatui kuolleena maahan kaksi ja haavoittui kolme; minun puolellani kuoli yksi ja haavoittui kaksi. Kauhea hämmästys valtasi haavoitetut. Muutkin kavahtivat pystyyn, mutta eivät tienneet, minne paeta, minne katsoa, sillä eiväthän he tienneet, mistäpäin tämä tuho ja turmio oli tullut.

Laskin musketin maahan ja sieppasin toisen lintupyssyn. Perjantai teki samoin. Minä ojensin ja viritin hanan; hän samoin.

— Oletko valmis, Perjantai?

— Kyllä.

— Laukaise sitten Jumalan nimeen! käskin minä ampuen samassa itsekin.

Lintupyssyt olivat ladatut pelkillä raehauleilla, ja siksi ei tällä kertaa kaatunut kuin kaksi miestä. Sitä useampi haavoittui, ja nämä alkoivat nyt huutaen ja parkuen juosta verissään sinne tänne kuin mielipuolet. Pian heistäkin kolme vaipui maahan, vaikka ei aivan hengettömänä.

— Nyt, Perjantai! komensin minä laskien käyttämäni pyssyn maahan ja tarttuen muskettiin. — Seuraa nyt minua!

Samassa hyökkäsin piilostani esiin, Perjantai jäljessäni. Heti kun villit olivat nähneet meidät, aloin huutaa minkä jaksoin, käskin Perjantain tehdä samoin ja riensin suoraa päätä vanki paran luokse. Teurastajat, jotka olivat säikähtäneet ensimmäisiä laukauksia, jättivät hänet rauhaan ja pakenivat hurjaa vauhtia merenrannalle päin. Siellä he ja kolme muuta villiä hyppäsivät kanoottiin. Minä käännyin Perjantain puoleen ja käskin häntä juoksemaan heidän jäljessään ja ampumaan. Hän ymmärsi heti, juoksi kolme-, neljäkymmentä yardia lähemmäksi ja laukaisi muskettinsa kanoottia kohti.

Luulin hänen jo ampuneen kuoliaaksi siellä joka miehen, sillä kaikki viisi kaatuivat yhtaikaa veneen pohjaan. Mutta kaksi heistä nousi heti reippaina ylös. Kaksi oli kuollut, kolmas haavoittunut.

Sillä välin sieppasin puukkoni, katkoin vanki poloisen siteet, nostin hänet pystyyn ja kysyin portugalin kielellä, kuka hän oli. Hän vastasi latinaksi: "*Christianus*" (kristitty), mutta oli niin heikko, että tuskin jaksoi seisoa ja puhua. Otin rommipullon taskustani, annoin hänen ryypätä siitä ja ojensin hänelle sitten palasen leipää, jonka hän söi hyvin halukkaasti. Tiedusteltuani, mitä kansallisuutta hän oli, hän vastasi: "*Espanol*" (espanjalainen) osoittaen samalla kaikenlaisin merkein, kuinka syvästi kiitollinen hän oli henkensä pelastumisesta.

— *Seignior!* sanoin minä huonolla espanjallani, — puhutaan siitä myöhemmin, nyt meidän täytyy taistella. Jos teillä on vähänkin vielä voimia, niin ottakaa tämä pistooli ja miekka.

Kiitollisena hän otti ne vastaan, ja tuskin olivat aseet hänen käsissään, niin hän tunsi jo voimiensa elpyneen ja ryntäsi hurjalla vimmalla murhaajiensa kimppuun. Kaksi villiä hän löi maahan heti. Villi parat olivat todellakin niin kauhuissaan pyssyjen laukauksista, jollaisia he eivät vielä ikinä olleet kuulleet, että heitä jo pelkästä säikähdyksestäkin kaatui maahan. Niin kävi veneeseenkin paenneitten: kaikki viisi kaatuivat, vaikka kolmeen vain oli sattunut.

Laukaisematta vielä omaa muskettiani käskin Perjantain kiireimmiten tuoda kätköpaikasta pyssyt, jotka olimme sinne jättäneet. Saatuani ne annoin muskettini Perjantaille ja rupesin lataamaan tyhjiä pyssyjä käskien hänen sekä espanjalaisen hakea minulta ladattuja aseita, milloin tarvitsivat. Ei aikaakaan, niin huomasin espanjalaisen joutuneen kovaan taisteluun erään kookkaan villin kanssa, joka uhkasi häntä suurella puisella miekallaan. Espanjalainen, joka heikkoudestaan huolimatta taisteli erittäin uljaasti ja taitavasti, oli jo iskenyt vastustajansa päähän kaksi suurta haavaa, mutta villi, roteva ja väkevä mies, oli hyökännyt hänen kimppuunsa, kaatanut hänet maahan ja koetti nyt vääntää miekkaa hänen kädestään. Espanjalainen veti sillä välin toisella kädellään pistoolin vyöltään ja irrottautui miehestä, mutta laukaisi samalla pistoolinsa tappaen hänet siihen paikkaan, ennenkuin minä ennätin avuksi.

Perjantai, joka minun lähdettyäni oli jäänyt yksin, lähti ajamaan villejä takaa ilman muuta asetta kuin pelkkä kirves kädessään. Ensi työkseen hän löi kuoliaaksi ne kolme, jotka olivat haavoittuneet ensimmäisestä laukauksesta, ja sitten jokaisen, jonka vain saavutti. Espanjalainen tuli hakemaan minulta uusia aseita ja saatuaan käteensä lintupyssyn lähti ajamaan takaa kahta villiä, joita hän haavoitti kumpaistakin. He pakenivat metsään, jonne espanjalainen vähillä voimillaan ei jaksanut heitä seurata, mutta Perjantai juoksi heidän jäljessään ja

löi toisen kuoliaaksi. Toinen oli kovin ketterä jaloistaan ja pakeni rantaan. Siellä hän heittäytyi veteen ja ui kanootin luo, jossa oli kolme muuta henkiin jäänyttä villiä. Nämä neljä olivat ainoat, jotka yhdestäkolmatta miehestä olivat päässeet meiltä pakoon.

Kanoottiin pelastuneet soutivat nyt kaikin voimin ulapalle ja pääsivätkin pyssyn kantamattomiin, sillä vaikka Perjantai ampuikin heitä kohti muutamia laukauksia, en huomannut yhdenkään sattuneen. Perjantai vaati nyt kiihkeästi, että lähdettäisiin ajamaan heitä takaa. Minäkin ajattelin, että jos nuo neljä pääsisivät meidän käsistämme, niin he veisivät kotipuoleensa sanoman tästä tapauksesta, ja ennen pitkää saisimme pari-, kolmesataa villiä kimppuumme. Sen vuoksi riensin rantaan, käskin Perjantain mukaani ja hyppäsin kanoottiin. Mutta suuri oli hämmästykseni nähtyäni veneen pohjalla miehen, jonka kädet ja jalat olivat sidotut. Hän oli kuolemaisillaan pelosta ja kauhistuksesta, sillä hän ei voinut nostaa päätään eikä siis tiennyt, mitä rannalla vallinnut kova pauke ja melu merkitsi. Mies parka oli niin lujasti sidottu ja niin kauan ollut tässä vaikeassa asemassa, että hän oli melkein henkitoreissaan.

Hetkeäkään epäröimättä katkaisin hänen siteensä ja yritin auttaa häntä ylös, mutta hän ei pysynyt pystyssä eikä kyennyt puhumaan. Hän voivotteli vain surkeasti luullen nyt joutuvansa teurastettavaksi. Käskin Perjantain ilmoittaa hänelle, että hän oli nyt pelastettu, ja annoin hänelle muutaman tipan rommia pullostani. Tämä vahvisti häntä, ja kuultuaan sen iloisen sanoman, että hän jäisi henkiin, hän elpyi kerrassaan ja nousi istumaan. Mutta tuskin oli Perjantai mennyt hänen luokseen ja nähnyt hänen kasvonsa, niin — kukaan ei olisi kyynelittä voinut heitä katsella! Perjantai sulki hänet äkkiä syliinsä, suuteli häntä, hyväili häntä, huusi sitten riemuissaan, nauroi, hyppi ja tanssi, väänteli käsiään, löi kasvoihinsa ja huusi ja hyppi taas kuin mieletön. Aivan mahdotonta oli saada häntä puhumaan yhtään selvää sanaa. Vasta pitkän ajan kuluttua hän hiukan tyyntyi, ja silloin sain tietää, että mies oli hänen isänsä.

En kykene kuvailemaan sitä rajatonta riemua ja hellää lapsen rakkautta, jota tämä villi parka osoitti nähtyään kuolemasta pelastetun isänsä. Hän hyppäsi veneeseen, hyppäsi siitä pois, riensi jälleen siihen, istahti isänsä viereen, avasi sylinsä ja painoi isänsä pään rintaansa vasten painellen ja hieroen käsillään isän jäykistyneitä ja siteistä pöhöttyneitä jäseniä. Tämän huomattuani annoin Perjantaille hiukan rommia, millä hieroa, ja se näkyi tekevän varsin hyvää.

Nyt ei voitu enää ajatellakaan takaa-ajoa. Villejä ei enää näkynyt. Hyvä olikin

ettemme lähteneet, sillä parin tunnin kuluttua nousi ankara tuuli, jota kesti koko yön. Se puhalsi luoteesta ja oli heille siis aivan vastainen. En usko heidän koskaan enää päässeen rantaan.

Seitsemästoista luku

Vieraille eri teltta. — Ensimmäinen neljän miehen päivällinen. — Suuren matkan varustuksia. — Espanjalainen ja Perjantain isä lähettiläiksi.

Oli liikuttavaa nähdä, miten hellää huolta Perjantai piti vanhasta isästään, joka vieläkin istui kanootin pohjalla. Hän kantoi hänelle minulta saamansa leivän ja rommin. Omasta puolestaan hän vei sinne leilillisen vettä, ja tämä näytti virkistävän vanhusta enemmän kuin mikään muu.

Käskin hänen sitten viedä virvokkeita espanjalaisellekin, joka oli kovin näännyksissä istahtanut nurmelle tuuhean puun siimekseen, jäsenet vielä kovista siteistä hellinä ja pöhöttyneinä ja kykenemättä omin voimin nousemaan pystyyn. Perjantai alkoi hieroa rommilla hänenkin jäseniään tuon tuostakin vilkaisten sinne päin, missä isä oli. Äkkiä hän huomasi isän kadonneen näkyvistä ja sanaakaan sanomatta hän lähti juoksemaan rantaa niin hurjaa vauhtia, että tuskin näki jalan koskettavan maata. Ei vanhuksella mitään hätää ollut, hän oli vain oikaissut itsensä pitkäkseen kanootin pohjalle.

Sen jälkeen pyysin häntä taluttamaan espanjalaisenkin veneeseen ja soutamaan hänet sekä isän kotiin. Mutta Perjantai, roteva ja väkevä mies, nosti espanjalaisen selkäänsä ja kantoi rantaan laskien hänet sitten varovasti isänsä viereen kanootin pohjalle. Vastatuulesta välittämättä hän sitten sauvoi veneen lyhyessä ajassa joen poukamaan, jonne minä lähdin jalan. Jätettyään vieraat veneeseen hän kiiti takaisin entiseen paikkaan samaa hurjaa vauhtia ja toi sieltä toisenkin kanootin saapuen joen rantaan melkein samaan aikaan kuin minä. Soudettuaan sitten minut joen yli kotirantaan hän auttoi veneessä olijat maihin, mutta nämä poloiset olivat niin heikkoja, etteivät he jaksaneet kävellä.

Tuota pikaa tein Perjantain kanssa paarit, joilla kannoimme vieraat uloimman vallin juurelle. Mutta siinäpä oli taas pulma: mahdotonta oli saada heidät nostamalla vallin yli, enkä tahtonut valliakaan murtaa. Ei auttanut muu kuin

ryhtyä teltan tekoon, ja parissa tunnissa me kahden saimmekin teltan pystytetyksi uloimman vallin ja istuttamani viidakon väliselle aukiolle. Sinne laitoimme riisin oljista vuoteet, panimme vuoteisiin alus- ja päällyspeitteitä ja nostimme niihin väsyneet vieraamme.

* * * * *

Nyt oli saaren väkiluku lisääntynyt, ja minä olin kuin kuningas: saari oli valtakuntani ja itse olin sen herra ja lainsäätäjä. Alamaisiakin minulla oli, uskollisia alamaisia, jotka vakuuttivat olevansa valmiita panemaan henkensä alttiiksi minun puolestani. Oli omituista, että kaikki alamaiseni olivat eri uskontoa: Perjantai oli protestantti, hänen isänsä pakana ja espanjalainen katolilainen. Täydellinen omantunnonvapaus meillä kuitenkin vallitsi.

Perjantain kanssa teurastimme vuoden vanhan vuohen ja keitimme siitä lihalientä ja laitoimme paistia. Telttaan kannettiin pöytä, ja niin söimme yhdessä päivällistä Perjantain toimiessa tulkkina minun ja vieraitteni välillä. Espanjalainenkin oli näet jo ennättänyt oppia villien kieltä varsin hyvin.

Päivällisen jälkeen käskin Perjantain keräämään meren rannalta kaikki sinne jääneet aseemme. Seuraavana päivänä hän sai tehtäväkseen haudata kaatuneiden ruumiit ja peittää hiekkaan pienimmätkin jäännökset villien julmasta ateriasta. Tämän kaiken hän suoritti niin tunnollisesti ja tarkasti, että myöhemmin siellä käydessäni tuskin olisin paikkaa entiseksi hävityksen tantereeksi tuntenut.

Illemmalla käskin Perjantain kysyä isältään, luuliko hän noiden neljän karkulaisen päässeen kotiin, ja olisiko meillä sieltäpäin odotettavissa hyökkäys. Vanhus arveli, että ankara tuuli oli joko kaatanut heidän veneensä, jolloin miehet olivat hukkuneet, tai ajanut heidät muille rannoille vieraitten heimojen luo, ja mennyttä kalua he siinäkin tapauksessa olivat. Mutta vaikka he olisivat päässeet omaan kotirantaansakin, oli heillä niin paljon kauheita asioita kerrottavana täältä, ettei muiden suinkaan enää tekisi mieli lähteä samoja kauhuja kokemaan. He kertoisivat kotonaan, että salama ja ukkonen oli tappanut heistä suurimman osan ja että saaressa oli kaksi kamalaa olentoa, jotka putosivat taivaasta heitä tuhoamaan. Sellaista hän oli kuullut heidän hädissään huutelevan toisilleen, eikä ihmekään, sillä mahdotontahan heidän oli käsittää, että tavallinen ihminen saattoi saada jyrinää ja salamoita aikaan ja tappaa ihmisiä pitkän matkan päästä. Ukko oli oikeassa: villit eivät sen koommin uskaltaneet tulla saareeni, sillä kuultuaan karkurien kertomuksen he pitivät saarta pahan hengen tyyssijana. Nuo

neljä olivat näet, niin kuin jälkeenpäin sain tietää, todellakin päässeet kotiinsa. Nyt sitä en vielä tiennyt ja päätin joka tapauksessa olla yhä edelleenkin varuillani.

Koska pitkään aikaan ei näkynyt kanootteja, alkoi pelkonikin vähitellen haihtua, ja niinpä rupesin jälleen miettimään, millä keinoin voisin päästä pois täältä, varsinkin kun Perjantain isä vakuutti, että minut otettaisiin hänen kotimaassaan ystävällisesti vastaan. Intoni laimeni sentään koko lailla keskusteltuani asiasta espanjalaisen kanssa.

Hän kertoi, että siellä oli kuusitoista espanjalaista ja portugalilaista haaksirikkoista miestä. Rauhassa he kyllä elivät villien kesken, mutta kärsivät kaikenlaista puutetta. Heidän matkansa vaiheista hän kertoi seuraavaa. Heidän laivansa oli matkalla Rio de la Platasta Havannaan, lastina parhaasta päästä vuotia ja hopeaa. Mutta heillä oli viisi portugalilaista, jotka he olivat pelastaneet toisesta haaksirikkoisesta laivasta. Sitten oli heidän omakin laivansa joutunut haaksirikkoon, jolloin viisi miestä oli hukkunut. Muut olivat laskeutuneet veneisiin ja suurten ponnistusten ja seikkailujen jälkeen vähissä hengin vihdoin päässeet maihin.

Kysyin sitten, miten hän luuli heidän siellä lopulta käyvän ja olivatko he koskaan miettineet keinoja päästä sieltä pois. Hän kertoi heidän useinkin neuvotelleen asiasta, mutta kun ei heillä ollut laivaa eikä työkaluja sellaisen rakentamiseen, ei tietoa eväistä eikä muista varustuksista, niin oli keskustelujen lopputuloksena joka kerta ollut mielenmasennus ja epätoivo. Minä puolestani huomautin, että jos heidät saataisiin tänne, niin me täällä miehissä kyllä saisimme rakennetuksi laivan. Mutta, sanoin suoraan, uskallanko antaa niin suuren joukon vierasta väkeä tulla tänne ja siten kukaties joutua kokonaan heidän valtaansa? Kiitollisuushan, minä virkoin, valitettavasti ei ole pysyvä avu ihmisessä: etuja odotellessaan hän tuntee kiitollisuutta, mutta edut saatuaan unohtaa sen. Sanoin kyllä tietäväni, millä tavoin espanjalaiset olivat kohdelleet englantilaisia, ja sen vuoksi olisin mieluummin halunnut joutua ihmissyöjäin käsiin kuin katolisten pappien ja inkvisition armottomiin kouriin.

Espanjalainen puolestaan selitti yhtä avomielisesti heidän elämänsä villien maassa olevan niin viheliäistä, etteivät he ikinä saattaisi pahasti kohdella sitä, joka auttaisi heidät jälleen vapauteen. Hän lupasi, jos vain niin toivoin, lähteä heidän luokseen puhumaan asiasta ja tuoda minulle heidän vastauksensa. Siellä hän vaatisi heidät juhlallisesti vannomaan, että he pitäisivät minua päällikkönään

ja johtajanaan ja ehdottomasti tottelisivat minua. Heidän täytyisi pyhien sakramenttien ja evankeliumin nimessä valallansa vahvistaa, että pysyvät uskollisina minulle ja suostuvat lähtemään siihen kristittyyn maahan, mihin minä heidät vien. Hän lupasi tuoda nimenomaisen, heidän allekirjoittamansa sopimuksen. Ensimmäiseksi hän itse vannoi minulle uskollisuutta luvaten koko ikänsä pysyä luonani, ellen itse käskisi häntä pois, ja sitoutuen puolustamaan minua viimeiseen veripisaraan asti, jos niin kävisi, että hänen maanmiehensä rikkoisivat valansa. Hän oli kumminkin vakuuttunut siitä, että he kerran tänne päästyään tahtoisivat elää ja kuolla minun kanssani. Olivathan he sivistyneitä miehiä kaikki ja siksi paljon puutetta nähneet ja kovaa kokeneet, etteivät millään muotoa saattaneet olla kiittämättömiä pelastajaansa kohtaan.

Nämä vakuutukset kuultuani päätin koettaa pelastaa heidät villien maasta ja lähettää espanjalaisen ja Perjantain isän heidän luokseen asiasta keskustelemaan. Mutta tuskin oli näin päätetty, kun espanjalainen itse huomautti eräästä seikasta, joka siirsi koko hankkeen ainakin puolta vuotta tuonnemmaksi. Asia oli näin:

Hän oli nyt ollut kuukauden päivät saaressa ja nähnyt, miten minä Jumalan avulla olin pitänyt huolta elatuksestani. Viljaa ja karjaa hän näki minulla olevan enemmän kuin omiksi tarpeiksi, mutta kuinka kävisi, jos tulisi kuusitoista henkeä lisää? Ja tarvitaanhan eväitä laivallakin, jos sellainen joskus rakennetaan. Elintarpeita oli siis ehdottomasti hankittava lisää ja sitä varten oli raivattava uusi pelto. Uusia tulokkaita, niin hän arveli, ei voitaisi ottaa vastaan ennen kuin ensi sadon jälkeen. Muutoin jouduttaisiin ennen pitkää pulaan, ja vierailla olisi silloin kiusaus ruveta valittamaan, että he olivat joutuneet ojasta allikkoon. Niinhän, hän sanoi, niinhän oli Israelin lastenkin laita: he riemuitsivat päästyään Egyptin orjuudesta, mutta napisivat sitten Herraa Jumalaa vastaan siitä, että olivat tulleet korpeen muka nälkään kuolemaan.

Neuvo oli kerrassaan järkevä, ja sitä ryhdyttiin heti noudattamaan. Ei kulunut kuukauttakaan, niin jo oli neljän miehen voimalla saatu raivatuksi uusi pelto ja kylvetty siihen kaksikolmatta bushelia ohria ja kuusitoista leilillistä riisiä. Kotitarpeiksi oli tietysti jätetty tarpeellinen määrä kumpaakin. Metsästä kaadettiin sopivia laivanrakennuspuita, ja niistä tehtiin — samalla vaivalla, vaikka suuremmilla voimilla kuin ennen — kaksitoista leveää lankkua, viisineljättä jalkaa pitkiä, kaksi jalkaa leveitä ja kahden, jopa neljän tuuman paksuisia. Minun ei tarvinne korostaa, miten suunnaton työ siinä oli.

Karjaakin lisättiin. Sitä varten käytiin metsällä, vuoroin Perjantai ja

espanjalainen, vuoroin minä Perjantain kanssa. Siellä ammuttiin joukko emävuohia, kilit otettiin elävinä kiinni ja vietiin sitten tarhoihin entisten lisäksi.

Pian läheni rypäleittenkin korjuuaika, ja niitä kuivasimme päivänpaisteessa suuret määrät. Yhteensä olisi niistä tullut täyteen parikymmentäkin tynnyriä.

Viljasato ei ollut tällä kertaa kaikkein parhaimpia, mutta sittenkin korjattiin kahdenkolmatta bushelin kylvöstä kaksisataakaksikymmentä bushelia. Meillä oli nyt siis riittävästi viljaa laivamatkankin varalle. Heti senjälkeen rupesimme punomaan suuria koreja, missä säilyttäisimme jyvät, ja siinä työssä oli espanjalainen erittäin taitava.

Ja nyt, kun elatusvaroja oli riittävästi päästin espanjalaisen ja Perjantain isän lähtemään jo kauan suunnitellulle matkalle. Annoin espanjalaiselle nimenomaisen määräyksen, ettei hän saa tuoda tänne yhtään miestä, joka ei ensin ole hänen ja vanhan villin edessä vannonut ehdotonta uskollisuutta ja kuuliaisuutta minulle. Siitä oli tehtävä kirjallinen ja kunkin allekirjoittama sitoumus. Miten se kävisi päinsä paperitta ja musteetta, sitä ei tullut silloin kukaan meistä ajatelleeksikaan. Annoin sitten kummallekin musketin sekä ruutia ja luoteja.

Eväitä pantiin mukaan heille itselleen ja sitä paitsi kuudentoista miehen varalle kahdeksaksi päiväksi. Sovittiin niinikään merkistä, minkä he paluumatkalla nostavat saarta lähestyessään, jotta heidät tuntisimme.

Ja niin he lähtivät navakalla tuulella matkaan yhdellä niistä kanooteista, joilla olivat tänne tulleet tai joissa heidät paremminkin oli tänne vankeina tuotu.

Kalenteri oli mennyt sekaisin, mutta otaksuin, että silloin oli lokakuu, ja myöhemmin asiaa tutkiessani huomasin olleeni oikeassa.

Mieltäni ilahdutti tämän suunnitelman toteutuminen, koska se oli ensimmäinen yritys päästä pois saarestani seitsemäänkolmatta vuoteen.

Kahdeksastoista luku

Englantilainen laiva ankkurissa. — Purjevene laskee saareen. — Kolme vankia.

— Taisteluja voitto. — Miten laiva olisi vallattava?

Kahdeksan päivää kului eikä matkamiehiä vieläkään kuulunut kotiin.
Mutta silloin sattui kummallinen ja odottamaton tapaus.

Kerran aamulla varhain, ollessani vielä sikeimmässä unessa, Perjantai hyökkäsi sisään huutaen kovalla äänellä: *Master, master!* Ne tulee jo, ne tulee jo!

Hyppäsin vuoteeltani, sieppasin hiukan vaatetta ylleni ja riensin ulos kiiruhtaen varomattomasti kyllä, suoraa päätä viidakon (nyt jo tiheän metsän) halki rantaan, vastoin tapaani aivan aseetonna. Sinne päästyäni hämmästyin sanomattomasti nähdessäni ulapalla, noin puolentoista meripeninkulman päässä veneen, joka lampaanlapapurje pystyssä tuli myötätuulessa täyttä vauhtia saarta kohti. Se ei tullut siltä puolen, mistä olin kanoottiamme odottanut, vaan saaren eteläpuolelta.

Käskin Perjantain pysyä piilossa, sillä vene oli vieras enkä lainkaan vielä tiennyt, tuliko siinä ystäviä vai vihollisia. Heti sen jälkeen juoksin hakemaan kiikarini ja kiipesin vuoren huipulle niin kuin monesti ennenkin. Tuskin olin sinne ennättänyt, kun jo huomasin kauempana ulapalla laivan, joka oli laskenut ankkurin noin puolenkolmatta meripeninkulman päähän eteläkaakkoon. Se näkyi olevan englantilainen alus niinkuin venekin oli englantilainen purjevene.

Sekavat tunteet valtasivat minut sillä hetkellä. Toisaalta olin riemuissani nähtyäni laivan, jossa todennäköisesti oli maanmiehiäni, siis ystäviä. Toisaalta taas minussa nousi kaikenlaisia epäluuloja — ties mistä syystä — ja ne vaativat minua olemaan varuillani. Ensiksi juolahti mieleeni: mitä tekemistä englantilaisella laivalla oli näillä seuduilla, jotka eivät olleet edes englantilaisten kauppaväylien varrella? Eihän äskettäin ollut ollut myrskyäkään, joka olisi laivan ajanut tänne. Jos se todellakin oli englantilainen alus, niin tuskinpa se täällä liikkui hyvissä aikeissa. Parempi on pysyä erakkona edelleenkin kuin joutua merirosvojen ja murhamiesten käsiin.

Älköön ihminen milloinkaan ylenkatsoko salaisia sisäisiä merkkejä ja aavistuksia, joita hänelle välistä annetaan hetkinä, jolloin hän kaikista vähimmin luulee vaaran uhkaavan. Ne ovat varmaankin tiedonantoja salatusta maailmasta. Ellen olisi ottanut niitä varteen, olisin ollut auttamattomasti hukassa, niin kuin lukija saa pian nähdä.

Hetken kuluttua näin veneen kulkevan rantoja myöten hakien kaiketi jotain

lahdelmaa tai joensuuta, mihin laskisi maihin. Koska vene ei kuitenkaan tullut tarpeeksi lähelle, niin se ei päässytkään siihen joensuuhun, johon minä ensi kerran olin lauttani laskenut, vaan se jäi rannan hiekalle puolen peninkulman päähän minusta. Siitä olin kiitollinen, sillä muuten nuo oudot vieraat olisivat nousseet maihin miltei oveni kynnyksellä ja aivan varmasti karkottaneet minut asunnostani ja ryöstäneet kaiken, mitä minulla oli.

Miesten noustua maihin tunsin ainakin useimmat heistä englantilaisiksi. Pari kolme näytti hollantilaisilta. Kaikkiaan heitä oli yksitoista miestä, kolme aseetonta ja mikäli osasin päättää, edellisten vankeja, sillä he näyttivät tekevän kiihkeitä liikkeitä käsillään, milloin rukoilevia, milloin epätoivoisia. Olin aivan ymmällä enkä osannut aavistaakaan, mitä heillä oli mielessä. Äkkiä Perjantai sanoa tokaisi:

— Voi master! Villi mies syö vanki ja englantilainen syö vanki myös.

— Mitä? huudahdin minä. — Luuletko heidän aikovan syödä nuo vangit?

— Syö ne, syö ne.

— Ei Perjantai, eivät he syö vankejaan, mutta pahoin pelkään, että he aikovat murhata heidät.

Pelko kasvoi minussa kasvamistaan, ja vapisin ajatellessani noiden kolmen poloisen kohtaloa, varsinkin sen jälkeen kun olin huomannut erään noista kahdeksasta merimiehestä puukolla uhkaavan yhtä vankiansa. Kuinka kaipasinkaan nyt espanjalaista ja Perjantain isää! Miehissä me kyllä olisimme voineet pelastaa nuo onnettomat, varsinkin kun heidän vangitsijansa olivat aseettomia. Mutta asiat muuttuivatkin itsestään vangituille edullisiksi.

Hetken kuluttua huomasin merimiesten hajaantuvan eri tahoille: he lähtivät arvatenkin saarta tarkastelemaan. Nuo kolme istahtivat puun juurelle murheellisina, epätoivoisina. Mieleeni muistui nyt selvästi se hetki, jolloin itse ensi kertaa olin astunut tähän saareen täynnä epätoivoista pelkoa. Niin vähän tietää ihminen tulevista kohtaloistaan, mutta joka Luojaansa luottaa, ei joudu hukkaan.

Vene oli laskenut rantaan nousuveden ollessa korkeimmillaan. Tällä välin merimiesten kuljeskellessa saaressa vesi oli alkanut taas laskea, niin että vene ennen pitkää jäi kuivalle maalle. Kaksi miestä oli jätetty venettä vartioimaan,

mutta he olivat — kuten sittemmin sain tietää — juoneet itsensä humalaan ja nukkuneet. Toinen heräsi kuitenkin jonkin ajan kuluttua ja huomattuaan veneen olevan kiinni hiekassa hän alkoi huutaa ja huhuilla muita. He tulivatkin, mutta vene oli liian raskas heidän liikutella, meren pohja kun tässä kohden oli liejusavea. Niinpä he eivät saaneetkaan venettänsä siirretyksi veden rajaan, vaan — huolettomina kuin merimiehet ainakin — jättivät sen siihen ja lähtivät nyt kaikki saarta samoilemaan.

— Mitäpä sillä on väliä, Jack! virkkoi yksi heistä mennessään. — Kelluupahan taas veden pinnalla, kun nousuvesi tulee.

Nämä sanat sanottiin selvällä englanninkielellä, ja siitä tiesin nyt varmasti, mitä kansallisuutta merimiehet olivat.

Olin koko ajan pysytellyt piilossa uskaltamatta lähteä linnastani muualle kuin vuoren huipulle, jossa myös saatoin olla aivan näkymättömissä. Nousuvesi — sen tiesin — palaa vasta kymmenen tunnin perästä. Silloin on jo pimeä. Minulla on siis tilaisuus tarkastella heidän puuhiaan ja kenties kuulla heidän puheitaankin. Aloin kuitenkin varustautua taisteluun pitäen silmällä sitä, että nyt joutuisin tekemisiin toisenlaisten vastustajien kanssa kuin äskettäin. Perjantain kanssa latasin pyssyt. Itse otin kaksi lintupyssyä. Hänen huostaansa jätin kolme muskettia. Asuni oli kerrassaan kauhistava: tahrainen pukinnahkatakki yllä, tuuhea karvalakki päässä, kaksi pistoolia vyöllä, paljas miekka kupeella ja kaksi pyssyä olalla.

Aikomukseni oli, kuten jo viittasin, ryhtyä taisteluun vasta pimeän tultua, mutta kello kahden tienoissa, auringon paahtaessa täydeltä terältään, huomasin kaikkien merimiesten hajaantuneen metsään ja arvatenkin nukahtaneen sinne. Kolme jäljelle jäänyttä istui yhä puun juurella, heitä ei nukuttanut, poloisia. Päätin silloin mennä heidän luokseen saamaan lähempiä tietoja heidän kohtalostaan. Ja niin lähdin jäljessäni Perjantai yhtä sotaisessa asussa, vaikkei niin kerrassaan metsänpeikon näköisenä kuin isäntänsä.

Menin lähemmäksi niin huomaamatta kuin suinkin ja sitten, ennen kuin kukaan oli ennättänyt huomata minua, lausuin kovalla äänellä englanniksi:

— Keitä olette, hyvät herrat?

He kavahtivat ylös ja näyttivät sanomattomasti hämmästyneen outoa asuani. He eivät saaneet sanaakaan suustaan, vaan olivat juuri lähtemäisillään pakoon, kun

virkoin heille englanninkielellä:

— Älkää hämmästykö, hyvät herrat! Teillä on kenties ystävä lähempänä kuin luulettekaan.

— Sitten hänet on lähetetty meille suoraan taivaasta, lausui yksi heistä vakavasti nostaen samassa hattuansa minulle, sillä turhaa olisi tässä ihmisten apu.

— Kaikki apu tulee ylhäältä, vastasin minä, — mutta saatatteko sanoa, millä keinoin muukalainen voisi olla teille avuksi? Näytätte olevan suuressa hädässä! Näin teidän nousevan maihin, näin teidän pyytävän jotain noilta tylyiltä miehiltä, näinpä yhden heistä uhkaavan teitä puukollaankin.

Mies parka, jota puhuttelin, katseli minua hämillään vavisten ja kyynelet silmissä.

— Itse Jumalako minua nyt puhuttelee vai ihminen? hän kysyi. — Todellinen ihminenkö vai enkelikö?

— Olkaa huoleti, *sir!* minä vastasin. — Jos teidän luoksenne olisi lähetetty enkeli, niin hän olisi varmasti ilmestynyt jalommassa puvussa, ja hänellä olisi ollut toisenlaiset aseetkin kuin minulla. Ihminen minä vain olen, englantilainen, ja valmis auttamaan teitä. Niinkuin näette, ei minulla ole kuin yksi palvelija mukanani. Aseita meillä on ja ampumavaroja myös. Sanokaa suoraan, voiko meistä olla teille mitään apua? Millainen on teidän tilanne?

— Tarinamme on liian pitkä, virkkoi puhuteltu, — ja murhamiehet liian lähellä. Siis muutama sana vain. Olen tuon laivan kapteeni. Laivaväkeni nousi kapinaan minua vastaan. He päättivät murhata minut, ja töin tuskin heidät saatiin suostumaan siihen, että he jättävät minut tähän autioon saareen, minut ja nämä kaksi miestä, joista toinen oli alikapteenini ja toinen matkustaja. Me emme voineet odottaa muuta kuin että meidän täytyy kuolla täällä, sillä emmehän tienneet saaren olevan asuttu.

— Missä ovat nuo konnat, teidän vihollisenne? kysäisin minä. — Tiedättekö minne he ovat menneet?

— Tuolla he makaavat, sir, hän vastasi viitaten tiheikköön metsässä. — Sydämeni vapisee pelosta, että he ovat nähneet teidät ja kuulleet teidän puhuvan. Ja jos niin on, silloin he murhaavat meidät joka miehen.

— Onko heillä aseita?

— Kaksi pyssyä vain. Niistä toinen on jätetty veneeseen.

— No niin, minä sanoin, — jättäkää loput minun huolekseni. He näyttävät nyt nukkuvan, ja helppoa olisi ampua heidät siihen paikkaan kaikki, mutta eiköhän olisi parempi vangita heidät?

Kapteeni kertoi kahden heistä olevan paatuneita konnia, joille tuskin kannattaisi antaa armoa, mutta jos heidät saataisiin vangituksi, niin muut varmaankin palaisivat pahoilta teiltään. Kysyin ketkä nuo kaksi olivat. Hän ei sanonut

voivansa erottaa heitä näin pitkän matkan päästä, mutta lupasi kaikessa noudattaa määräyksiäni heidän kiinnisaamisekseen.

— Hyvä, sanoin minä. — Nyt vetäydymme syrjään, niin etteivät he näe eivätkä kuule mitään, ja mietimme miten menetellä.

Ja niin me peräydyimme, kunnes pääsimme kokonaan metsän suojaan.

— Kuulkaahan nyt, *sir*, minä lausuin kapteenille. — Jos minä oman henkeni uhalla ryhdyn pelastamaan teitä, lupaatteko suostua kahteen ehtoon?

Hän ennätti edelleni vakuuttaen, että niin hän kuin hänen laivansakin, jos se saadaan takaisin, on oleva kokonaan minun käytettävissäni, mutta ellei sitä saada, niin hän tahtoo elää ja kuolla minun kanssani missä maanääressä vain mielin. Samoin vakuuttivat hänen seuralaisensakin.

— Hyvä, minä vastasin. — Minulla on vain kaksi ehtoa. Ensiksi: niin kauan kuin asutte tällä saarella, on teidän pidettävä minua ylipäällikkönänne. Jos annan aseita käytettäväksenne, niin ne on aina annettava minulle takaisin! Te ette jaa omistusoikeuttani tähän saareen, joten se kuuluu yhä edelleen minulle. Sallin teidän tietysti jäävän saarelle. Toiseksi: jos laiva saadaan takaisin, niin teidän on maksutta vietävä minut ja palvelijani Englantiin.

Hän vakuutti minulle niin lujasti ja luotettavasti kuin kunnon mies ikinä voi vakuuttaa olevansa valmis täyttämään kohtuulliset ehtoni ja sitäpaitsi altis palvelemaan minua koko ikänsä.

— Niinpä sitten, sanoin minä, — tässä on teille musketti mieheen sekä ruutia ja luoteja. Sanokaa nyt, mitä teidän mielestänne olisi ensiksi tehtävä.

Kiitollisena hän otti vastaan aseet, mutta sanoi tahtovansa noudattaa minun määräyksiäni. Minun mielestäni olisi parasta ampua kapinalliset heidän levätessään metsässä. Kuka silloin jäisi henkiin ja lupaisi antautua, se armahdettaisiin. Sallimus itse siis määrätköön luotien suunnan. Kapteeni sanoi siihen, ettei hän puolestaan tahtoisi miehiä surmata, jos sen suinkin voisi välttää, vaikka heidän joukossaan olikin nuo kaksi perinpohjaista konnaa, koko kapinan alkuunpanijat. Jos he pääsisivät pakoon, niin hukka meidät perisi joka miehen: he palaisivat laivalle ja toisivat sieltä koko laivaväen meitä tuhoamaan.

— No niin, minä sanoin, — tilanne on sellainen, että voimme pelastaa

henkemme vain, jos toimimme minun suunnitelmani mukaan.

Koska hän kuitenkin yhä edelleen näytti kammoavan verenvuodatusta, jätin hänen kahden toverinsa valtaan tehdä, minkä hyväksi näkivät.

Kesken kaiken näkyi pari miestä heräävän ja kavahtavan pystyyn. Kysyin olivatko he yllyttäjiä. — Eivät, vastasi kapteeni. — Pääsköötsitten, minä sanoin, — pääsköötkarkuun. Itse Sallimus näkyy tahtovan säästää heidän henkensä, koska herätti heidät ennen muita. Mutta jos nuo toisetkin pääsevät pakoon, niin syy on teidän.

Tästä rohkaistuneena hän otti musketin käteensä, pisti pistoolin vyöhönsä ja lähti miehiä kohti kahden toverinsa kanssa, joilla kummallakin oli musketti kädessä. He eivät kuitenkaan osanneet kulkea aivan hiljaa, ja siitä oli seurauksena, että toinen heränneistä merimiehistä kääntyi taakseen ja huomattuaan tulijat huusi muutkin hereille. Mutta se oli liian myöhäistä, sillä samassa kun hän huusi, kapteenin toveritkin laukaisivat muskettinsa. Kapteeni oli varovasti kyllä säästänyt laukauksensa viimeiseksi. Ensinmainitut olivat tähdänneet kumpikin niin tarkasti joukon johtajiin, että toinen näistä kuoli heti, toinen haavoittui. Jälkimmäinen hyppäsi pystyyn ja alkoi huutaa tovereitaan avuksi, mutta kapteeni meni hänen luokseen sanoen, että nyt oli jo liian myöhäistä kutsua apua, vaan parasta oli pyytää Jumalalta anteeksi pahoja tekojaan. Sen sanottuaan hän löi hänet pyssyn perällä maahan, niin ettei toinen enää äännähtänytkään. Samassa tulin minäkin paikalle.

Joukossa oli vielä kolme muuta miestä, yksi näistä lievästi haavoittunut, mutta huomattuaan, ettei vastustaminen enää auta, he alkoivat rukoilla armoa. Kapteeni lupasi säästää heidän henkensä, jos he katuisivat kapinoimistaan ja vannoisivat koettavansa uskollisesti auttaa häntä saamaan laivan jälleen valtaansa. Pyhästi miehet silloin vannoivat täyttävänsä hänen vaatimuksensa, ja kapteeni puolestaan lupasi jättää heidät henkiin. Siihen minäkin suostuin, kuitenkin sillä ehdolla, että miehet sidotaan käsistä ja jaloista siksi aikaa kun he ovat saarella.

Sitten lähetin Perjantain ja alikapteenin rantaan viemään veneen talteen ja ottamaan airot ja purjeet siitä pois. Jonkin ajan kuluttua palasi metsästä vielä kolme merimiestä, jotka kuultuaan pyssynlaukaukset riensivät paikalle. Nähtyään nyt kapteenin, entisen vankinsa, olevan herrana ja käskijänä, heidän ei auttanut muu kuin antautua armoille ja suostua sidottaviksi. Meidän voittomme oli siis täydellinen. Jotakin juotuamme ja syötyämme aloimme miettiä, miten

saisimme laivan vallatuksi. Kapteeni ei tietänyt mitään keinoa.

— Laivassa, selitti hän, — on vielä kuusikolmatta miestä, jotka kyllä tietävät tehneensä hengenrikoksen noustuaan laivalla kapinaan päällikköänsä vastaan ja joutuvansa hirsipuuhun Englannissa tai ensimmäisessä englantilaisessa satamassa. Siksi he puolustautuvat epätoivon vimmalla viimeiseen saakka. Heitä vastaan emme voi hyökätä näin vähillä voimilla.

Kapteeni oli oikeassa mielestäni, mutta nopeaa toimintaa tässä tarvittiin. Meidän täytyi jollakin keinoin saada laivaväki ansaan, ennenkuin he miehissä hyökkäisivät meidän kimppuumme. Varmaa oli, että laivallaolijat kummastelivat toveriensa viipymistä, lähtisivät ennen pitkää toisella veneellä heitä hakemaan ja nousisivat maihin ties kuinka lujasti varustettuina ja kuinka suurella joukolla. Sen vuoksi oli mielestäni rannalla oleva purjevene tehtävä käyttökelvottomaksi, etteivät kapinalliset sillä enää pääsisi palaamaan laivalle. Niinpä menimmekin rantaan ja otimme veneestä sinne jätetyt aseet sekä muut tavarat, nimittäin pullon viinaa, toisen rommia, laivakorppuja, ruutisarven ja viisi, kuusi naulaa sokeria, jotka kaikki olivat minulle sangen tervetullutta tavaraa.

Vietyämme nämä maihin, jonne Perjantai alikapteenin kanssa jo äsken oli piilottanut airot, peräsimen ja purjeet, puhkaisimme purjeveneen pohjaan suuren reiän. Vaikka laivasta nyt tulisikin lisää miehiä maihin, he eivät voisi käyttää venettä laivaan palatessaan. Tosin en jaksanut toivoa, että saisimme laivan valtaamme. Ennemmin tai myöhemmin, arvelin minä, se purjehtisi tiehensä, mutta silloin me korjaisimme purjeveneen ja pääsisimme sillä villien maahan.

Yhdeksästoista luku

Saarelle saapuu toinenkin purjevene. — Onnistunut sotajuoni. — Kahdeksan uutta vankia.

Vedettyämme purjeveneen maalle nousuveden rajan yläpuolelle istahdimme rannalle miettimään, mitä nyt olisi tehtävä. Äkkiä kuului laivalta tykinlaukaus, ja samassa vedettiin mastoon lippu merkiksi siitä, että purjeveneen oli tultava takaisin. Mutta kun venettä ei näkynyt eikä kuulunut, seurasi useampia laukauksia ja monenlaisia merkkejä. Vihdoin, kun mistään käskyistä ei ollut

apua, laskettiin laivasta toinen vene vesille — sen näin kiikarillani — ja se lähti heti soutamaan saarta kohti. Veneessä oli kymmenen ampuma-asein varustettua miestä.

Pakovesi vei veneen hiukan syrjään entisen purjeveneen paikasta, niin että miesten täytyi soutaa jonkin matkaa aivan lähellä rantaa. He menivät ohitsemme niin läheltä, että hyvin erotimme heidän kasvonsa. Kapteeni tunsi heidät jokaisen ja sanoi joukossa olevan myös kolme kunnon miestä, jotka vain muitten yllyttäminä ja pelottamina olivat yhtyneet kapinaan, mutta perämies, joka näkyi olevan päällikkönä, ja muut olivat paatunutta väkeä. Siksi kapteeni pelkäsi, ettei meistä olisi heidän kukistajikseen. Siihen minä huomautin, että kun ihminen kerran on joutunut sellaiseen tilanteeseen kuin me, niin hänen on turhaa enää pelätä, koska se ei tämän vaikeammaksi voisi enää tulla. Meillä ei ollut kuin kaksi mahdollisuutta: voittaa tai kuolla.

— Yksi seikka minua vain huolestuttaa, minä lisäsin, — se nimittäin, että noiden joukossa on kolme, neljä kunnon miestä, jotka pitäisi saada pelastetuksi. Jos he olisivat yhtä suuria konnia kaikki, niin uskoisin Jumalan määränneen heidät joutumaan meidän käsiimme, sillä saatte olla varma siitä, että kuka ikinä tähän saareen saapuu, hän on meidän vallassamme! Hän kuolee tai jää eloon riippuen siitä, miten hän käyttäytyy meitä kohtaan.

Tämä näkyi rohkaisevan kapteenin mieltä, ja entistä tarmokkaammin valmistuttiin nyt taisteluun.

Heti kun olimme nähneet toisen veneen lähtevän saarta kohti, olimme vieneet vangitut turvasäilöön. Kaksi pahinta, joihin kapteeni kaikista vähimmän luotti, lähetettiin saaren toisessa päässä olevaan luolaan, vartijoina Perjantai ja yksi äskeisistä vangeista vapautettu merimies. Luola oli niin kaukana, ettei heitä sieltä kukaan olisi osannut mennä etsimään. Sinne Perjantai vei heidät sidottuina ja jätti heille lähtiessään ruokatavaroita ja kynttilöitä. Jos he pysyvät siellä hiljaa ja rauhallisina — sellaiset ehdot Perjantai heille antoi, niin he pääsevät parin päivän kuluttua pois, mutta jos yrittävätkään lähteä karkuun, niin heidät ammutaan siihen paikkaan. Vangit vakuuttivat pysyvänsä nöyrästi luolassa, he kun sitä paitsi luulivat, että luolan suulle oli pantu vartijat. Muista vangeista pidettiin kaksi sidottuna piilossa lähempänä linnaa. Toiset kaksi päästettiin vapaaksi ja otettiin meidän joukkoomme, sen jälkeen kun he olivat juhlallisesti luvanneet elää ja kuolla yhdessä meidän kanssamme.

Näin meitä oli yhteensä seitsemän lujasti aseilla varustettua miestä. En lainkaan enää epäillyt, ettemme nyt kykenisi pitämään puoliamme tulossa olevaa kymmentä miestä vastaan, varsinkin kun kapteeni tiesi heidän joukossaan olevan kolme, neljä luotettavaa miestä.

Heti kun uudet tulokkaat olivat saapuneet ensimmäisen purjeveneen kohdalle, he laskivat rantaan ja vetivät veneensä hiekalle. Siitä olin hyvilläni, koska olin jo pelännyt heidän heittävän ankkurin ja jättävän vartijoita veneeseen. Ensi työkseen he riensivät toisen veneen luo, mutta suuri oli heidän hämmästyksensä, kun he näkivät, että se oli aivan tyhjä ja että sen pohjassa oli reikä. He ampuivat silloin pari, kolme yhteislaukausta ja rupesivat huutamaan ja huhuilemaan tovereitaan, mutta turhaan. Sama temppu uudistettiin, mutta yhtä huonolla menestyksellä, sillä luolassa olijat eivät voineet heitä kuulla ja toiset taas eivät uskaltaneet vastata.

Tämä kummastutti vastatulleita niin, että he — kuten jälkeenpäin sain tietää — päättivät niine hyvineen palata laivalle takaisin ilmoittamaan, että toverit oli saaressa murhattu ja heidän purjeveneensä lyöty rikki. Ja he työnsivät todellakin veneensä vesille ja astuivat siihen.

Kapteenille tuli nyt hätä: hän arveli, että nyt he soutaisivat takaisin, laiva nostaisi ankkurin ja purjehtisi tiehensä, ja niin se jäisi meiltä valloittamatta. Mutta ei aikaakaan, niin hän sai jo muita pelon syitä.

Vene ei ollut ennättänyt vielä kauaksikaan, kun miehet näyttivät muuttaneen päätöksensä. He palasivat takaisin maihin ja jättivät kolme miestä veneen vartijoiksi. Se oli suuri pettymys meille, sillä mitä hyötyä meille siitä olisi, vaikka saisimmekin nuo seitsemän miestä vangiksi, jos muut kuitenkin pääsisivät käsistämme? He palaisivat laivalle, ja laiva olisi silloin mennyt meiltä iäksi. Meidän ei auttanut muu kuin jäädä odottamaan, mihin suuntaan asiat alkaisivat kehittyä.

Vartijat työnsivät veneen jälleen vesille ja laskivat ankkurinsa niin kaukana rannasta, ettemme voineet ajatellakaan pääsyä veneen luokse. Muut seitsemän lähtivät miehissä kulkemaan kohti lähellä linnaa olevaa vuorta. Näimme heidät selvästi, vaikka itse olimmekin näkymättömissä. Mäen huipulle päästyään he alkoivat taas huutaa ja huhuilla tovereitaan, kunnes vihdoin uupuneina kerääntyivät puun juurelle, nähtävästi neuvottelemaan. Kapteeni ehdotti silloin, että jos he, niinkuin oli luultavaa, vielä kerran ampuvat yhteislaukauksen,

hyökkäämme heidän kimppuunsa ja vangitsemme heidät, ennen kuin he ennättävät uudestaan ladata. Neuvo oli mielestäni sangen järkevä; paha vain, ettei heidän laukauksestaan tullut mitään. Siinä he yhä istuivat yhtä neuvottomina.

Huomasin ettei meidän kannattanut ryhtyä hyökkäysvalmisteluihin ennen pimeän tuloa. Elleivät he palaisi rannalle, asettuisimme heidän ja veneen väliin. Päätimme myös keksiä jonkinlaisen sotajuonen, jolla saisimme veneen houkutelluksi rantaan. Kärsimättöminä odottelimme jonkin aikaa, kunnes näimme heidän pitkän keskustelun jälkeen nousevan ilmeisesti aikoen marssia rantaa kohti. Harmillista. Heistä oli kaiketi saaressa oleminen alkanut näyttää niin vaaralliselta, että he olivat päättäneet kumppaniensa kohtalosta enää välittämättä palata takaisin laivalle ja purjehtia pois näiltä mailta.

Kapteeni oli aivan masentunut. Mutta silloin välähti mieleeni varsin onnistunut sotajuoni. Lähetin Perjantain ja alikapteenin joen yli länteen päin sille rannalle, minne Perjantai oli ensi kertaa tuotu vankina, ja käskin heidän tarkoin noudattaa käskyäni: tultuaan noin puolen peninkulman päässä meistä olevalle mäelle huutakoot niin kovaa kuin suinkin ja kuultuaan toisten vastaavan siirtyköötheidän huomaamattaan saaren sisäosiin ja alkakoot uudestaan huhuilla. Toisten vastattua menköötyhä kauemmas, kunnes saavat heidät houkutelluksi niin syvälle metsän helmaan kuin mahdollista. Sen tehtyään palatkoot ääneti meidän luoksemme.

Miehet olivat juuri astumassa veneeseensä, kun Perjantain ja alikapteenin ensimmäinen huuto kajahti. He vastasivat heti ja lähtivät juoksemaan ääntä kohti. Mutta heillä oli edessä joki. Sen huomattuaan he huusivat veneessä oleville miehille, että nämä tulisivat soutamaan heidät toiselle rannalle. Sitä juuri olin toivonutkin.

Vene saapui, vei heidät yli ja asettui pieneen poukamaan joen rannalle, jossa se sidottiin puuhun kiinni. Miehet lähtivät nyt huutoja kohti otettuaan yhden venemiehistä lisäksi joukkoonsa, niin ettei venettä jäänyt vartioimaan kuin kaksi miestä. Jättäen nyt Perjantain ja alikapteenin jatkamaan tehtäväänsä me muut lähdimme liikkeelle, menimme joen yli kenenkään huomaamatta ja astuimme äkkiä vartijain eteen, joista toinen loikoi rannalla, toinen istui veneessä. Edellinen oli puolitorkuksissa ja meidät nähtyään kavahti pystyyn, mutta kapteeni, joka kulki edellä hyökkäsi häntä kohti ja yhdellä iskulla kaatoi hänet maahan huutaen samalla veneessä olevalle, että ellei tämä antaudu, niin hän on

kuoleman oma. Tuon yksinäisen ei auttanut muu kuin totella, kun hän näki kumppaninsa kaatuneen ja viisi aseellista miestä edessään. Hän oli sitä paitsi yksi niistä kolmesta, jotka väkisin oli saatu kapinaan osallisiksi. Hän ei antautunut vain vangiksi, vaan tuli kaikesta sydämestään meidän puolellemme. Jonkin ajan kuluttua Perjantai ja alikapteeni palasivat perin väsyneinä. Heidän tehtävänsä oli onnistunut. He olivat saaneet laivamiehet houkutelluksi mäeltä mäelle ja metsiköstä toiseen niin kauas, ettei heitä voitaisi odottaa tänne ennen pimeän tuloa.

Kului useita tunteja. Vähitellen alkoi metsästä kuulua ääniä: edellä kulkeva mies huuteli jäljessä tulijoille kiirehtien heitä joutumaan, mihin toiset valittivat olevansa kovin väsyksissä. Tämä sopi hyvin suunnitelmiimme. Vihdoin he saapuivat veneensä luo. Mutta kuka osaisi kuvailla heidän hämmästystään, kun he näkivät veneensä olevan kuivalla maalla, sillä nyt oli pakoveden aika, ja vartijain kadonneen. Siinä he sitten valittelivat ja vaikeroivat toisilleen sangen surkealla äänellä, että olivat muka tulleet noiduttuun saareen; täällä oli varmaankin asukkaita, jotka surmaavat heidät joka miehen, tai pahoja henkiä, ja hukka heidät siinäkin tapauksessa perii. Niin he päivittelivät tuon tuostakin huudellen kahta kadonnutta vartijaansa mutta turhaan. Illan hämärissä me näimme heidän epätoivoissaan juoksentelevan pitkin rantoja käsiään väännellen, välistä istahtaen veneeseen lepäämään ja hetken kuluttua taas kavahtaen siitä pois. Väkeni olisi heti tahtonut hyökätä heidän kimppuunsa, mutta en sallinut sitä, koska aikomukseni oli saada nuo roistot kiinni äkkinäisellä yllätyksellä välttääkseni tarpeetonta verenvuodatusta niin paljon kuin mahdollista. Omiakin miehiä tahdoin suojella tietäessäni, kuinka hyvin varustettuja viholliset olivat. Hiljaa lähestyimme heitä. Perjantain ja kapteenin käskin hiipiä edellä yhä lähemmäksi heitä ja laukaista vasta sitten, kun varmasti osuisivat.

Ei kestänytkään kauan ennen kuin perämies, kapinan alkuunpanija ja nyt rohkeutensa kokonaan menettänyt raukka, alkoi kahden merimiehen kanssa kulkea heitä kohti. Kapteeni olisi tahtonut laukaista heti, kun oli kuullut tuon pahimman roiston äänen, niin kovin kiihkoissaan hän oli, mutta jaksoi sentään hillitä mielensä. Tuokion kuluttua tulikin perämies kahden seuralaisensa kanssa tarpeeksi lähelle, ja silloin kavahtivat kapteeni ja Perjantai pystyyn ja laukaisivat. Perämies kaatui heti hengettömänä maahan ja toinen seuralaisista sai pahan haavan ja kuoli parin tunnin perästä. Kolmas juoksi pakoon. Laukaukset kuultuani riensin muun joukkoni kanssa paikalle, ja nyt oli meitä yhteensä kahdeksan miestä, mutta vihollinen ei pimeässä voinut nähdä lukuamme.

Viimeksi saamamme vangin, joka oli vapaaehtoisesti liittynyt meihin, panin nyt keskustelemaan vihollisen kanssa siinä toivossa, että se antautuisi ilman verenvuodatusta. Asia onnistuikin. Meidän vankimme huusi kovalla äänellä:

— Tom Smith! Tom Smith!

— Sinäkö siellä, John? kysyi Tom Smith.

— Niin olen. Laskekaa Jumalan tähden aseenne maahan ja antautukaa, muuten olette kuoleman omat joka mies.

— Kenelle meidän pitäisi antautua? Keitä ne ovat?

— Täällä on meidän kapteenimme ja hänellä on viisikymmentä miestä, jotka jo kaksi tuntia ovat ajaneet teitä takaa. Perämies on saanut surmansa, Will Fry on haavoittunut, minä olen vankina. Hukka teidät perii, ellette antaudu.

— Armahdetaanko meidät? kysäisi taas Tom Smith. — Sillä ehdolla me antaudumme.

— Minä käyn kysymässä, vastasi John. Silloin kapteeni astui esiin lausuen:

— Smith! Sinä tunnet minun ääneni. Jos heitätte aseenne ja jätätte itsenne meidän käsiimme, niin saatte armon kaikki paitsi Will Atkins.

Silloin kuului Will Atkinsin surkea ääni:

— Jumalan tähden, kapteeni, armahtakaa minutkin! Mitä minä olen tehnyt? Yhtä kehnoja ovat olleet muutkin.

Tämä ei ollut totta, sillä Will Atkins oli kapinan puhjettua ensimmäisenä käynyt kapteeniin käsiksi ja sitonut hänet, kohdellut raa'asti ja sättinyt häntä. Kapteeni vastasi, että Atkinsin täytyi ehdottomasti antautua kuvernöörin armoille. Kuvernöörillä hän tarkoitti minua.

Silloin he laskivat aseensa maahan armoa rukoillen. Lähetin Johnin ja kaksi muuta miestä sitomaan heidät, minkä jälkeen koko armeijani astui esille ja otti haltuunsa niin vangit kuin veneenkin. Minä, arvoisa kuvernööri muka, en tahtonut vielä tulla esiin.

* * * * *

Ensi työksemme laitoimme veneen kuntoon ja rupesimme neuvottelemaan siitä, miten laiva olisi vallattava. Kapteeni selitti sillä välin vangeilleen, kuinka konnamaisesti he olivat häntä kohdelleet ja kuinka he nyt rikoksellaan olivat ansainneet hirsipuun. Miehet näyttivät katuvan pahoja tekojaan ja pyysivät, että heidän henkensä säästettäisiin. Siihen vastasi kapteeni, etteivät he olleet hänen vankejaan, vaan saaren kuvernöörin. Kapinalliset olivat luulleet, lausui kapteeni, jättävänsä hänet autioon saareen, mutta Jumala oli ohjannut asiat niin, että saari olikin asuttu ja sen kuvernöörinä oli englantilainen, jolla oli oikeus hirttää heidät, jos hyväksi näki. Mutta koska hän oli heidät armahtanut, niin hän lähettäisi heidät Englantiin tuomittavaksi kaikki paitsi Atkinsin, jota kapteeni nyt kuvernöörin käskystä kehottaa valmistautumaan kuolemaan, sillä hänet hirtetään huomenna.

Will Atkins lankesi polvilleen rukoillen kapteenia puhumaan hänen puolestaan kuvernöörille. Muut pyysivät Jumalan nimessä, ettei heitä suinkaan lähetettäisi Englantiin.

Nyt tuntui minusta, että meidän vapahduksemme hetki oli lyönyt, sillä arvelen, että nämä miehet saataisiin helposti auttamaan meitä laivan valtaamisessa. Vetäydyimme kauemmaksi, jotta he eivät näkisi, minkä näköinen mies täällä kuvernöörinä hallitsi, ja lähetin lähimmän miehen kutsumaan kapteenin puheilleni. Hän meni kapteenin luo sanoen:

— Kapteeni! Kuvernööri kutsuu teitä luokseen. Kapteeni vastasi:

— Sanokaa hänen ylhäisyydelleen, että tulen heti paikalla. Tämä hämmästytti vankeja vielä enemmän. Nyt he eivät enää lainkaan epäilleet, ettei kuvernööri viidenkymmenen miehensä kanssa ollut lähistöllä.

Kapteenin tultua ilmoitin hänelle suunnitelmani laivan valtaamiseksi, ja hän hyväksyi sen täydellisesti. Varovaisuuden vuoksi päätettiin kuitenkin lähettää Atkins ja kaksi muuta pahinta konnaa sidottuina samaan luolaan, missä entisiäkin vankeja säilytettiin. Tämä tehtävä uskottiin Perjantain, alikapteenin ja laivassa olleen matkustajan huostaan. Muut vangit vietiin linnan vallien väliselle aukiolle ja sidottiin siellä.

Kahdeskymmenes luku

Panttivangit. — Laiva vallataan. — Pahantekijät jäävät saareen. — Vihdoinkin pääsen lähtemään.

Aamulla varhain lähetin kapteenin keskustelemaan vankien kanssa ja ottamaan selvää siitä, saisimmeko heistä luotettavia apulaisia laivan valtaamisessa. Hän ilmoitti heille, että jos he uskollisesti ryhtyisivät meitä auttamaan, niin kuvernööri tekee kaiken voitavansa hankkiakseen heille armahduksen Englannissa. Muussa tapauksessa heidät hirtetään siellä ehdottomasti.

Sanomattakin on selvää, minkä vaikutuksen moinen ehdotus teki vankeihin. He lankesivat polvilleen ja lupasivat palvella häntä viimeiseen veripisaraan saakka ja seurata häntä vaikka maailman ääriin. Kapteeni toi heidän vastauksensa minulle vakuuttaen, että hän puolestaan nyt luottaa heidän uskollisuuteensa. Ollakseni kuitenkin aivan varma asiasta pyysin kapteenia menemään uudestaan heidän luokseen ja valitsemaan heistä viisi kaikkein luotettavinta meille apulaisiksi sekä ilmoittamaan, että kuvernööri pitää muut viisi miestä panttivankeinaan täällä, jos edelliset hiukankaan rikkovat uskollisuuslupaustansa, niin panttivangit hirtetään kahleissa lähimpiin rannan puihin.

Meitä oli nyt, minua ja Perjantaita lukuunottamatta, yhteensä kaksitoista miestä, joiden kanssa kapteeni sanoi uskaltavansa lähteä laivalle. Minä ja Perjantai jäimme saarelle, koska meillä oli seitsemän vankia vartioitavana ja ruokittavana. Tultuani panttivankien luo kapteeni selitti heille minun olevan juuri se mies, jonka kuvernööri oli asettanut heidän vartijakseen. Kuvernööri, sanoi hän, oli määrännyt, etteivät he saaneet liikkua minnekään ilman minun lupaani, muutoin heidät pantaisiin rautoihin ja teljettäisiin linnaan.

Kapteenin tehtävänä oli nyt varustaa molemmat purjeveneet, tukkia toisen pohjassa oleva reikä ja määrätä miehistö kumpaankin. Toiseen meni neljä miestä ja näiden päälliköksi matkustaja, toiseen kävivät kapteeni, alikapteeni ja viisi matruusia.

Puolenyön tienoissa veneet lähenivät laivaa. Päästyään kuulomatkan päähän kapteeni käski Johnin huutaa laivallaolijoille ja ilmoittaa, että veneet olivat tulleet saaresta ja tuoneet mukanaan sinne lähteneet miehet. Keskustelua jatkettiin niin kauan, että veneet pääsivät laivan kylkeen. Silloin kapteeni ja

alikapteeni nousivat ensimmäisinä kannelle ja löivät heti muskettiensa perällä toisen alikapteenin ja kirvesmiehen maahan. Miestensä auttamina he sitten vangitsivat keski- ja peräkannella olevat kapinalliset ja sulkivat luukut, jottei kannen alta kukaan pääsisi ylös. Sillä välin oli toisenkin veneen väki noussut laivaan ja hyökännyt keittiöruumaan vangiten siellä kolme miestä. Kun laivankansi oli vallattu, käski kapteeni alikapteeninsa murtautua kolmen miehen kanssa peräkajuuttaan, johon kapinallisten nykyinen kapteeni oli sulkeutunut kahden matruusin ja laivapojan kanssa. Alikapteeni noudatti käskyä ja mursi rautakangella kajuutan oven, mutta samassa laukaisivat sisälläolijat pistoolinsa haavoittaen kaikkia kolmea, pahimmin itse alikapteenia, jonka vasempaan olkavarteen kuula sattui. Siitä huolimatta hän huusi miehiä avukseen, ryntäsi sisään ja ampui pistoolilla kapinallisten johtajaa päähän, niin että tämä kaatui heti hengettömänä maahan. Muut antautuivat, ja niin oli laiva vallattu ilman sen suurempaa verenvuodatusta.

Heti tämän jälkeen käski kapteeni ampua seitsemän tykinlaukausta sopimuksen mukaisesti merkiksi minulle siitä, että retki oli onnistunut. Jokainen arvaa, millä riemulla kuuntelin noita laukauksia odoteltuani niitä kello kahteen asti aamulla. Kauan jännityksessä olleet voimani raukenivat nyt, ja vaivuin sikeään uneen.

En tiedä kuinka kauan lienen nukkunutkaan, mutta aamulla heräsin tykinlaukaukseen. Kavahdin pystyyn ja kuulin samalla huudettavan: "Kuvernööri! Kuvernööri!" Tunsin kapteenin äänen ja näin hänen seisovan vuorenhuipulla. Sinne riennettyäni hän sulki minut syliinsä ja lausui viitaten laivaan:

— Rakas ystäväni ja pelastajani! Tuolla on teidän laivanne, se on teidän omanne kaikkine lasteineen niin kuin mekin.

Katsoin merelle: siellä keinui laiva laineilla ankkuroituna vain puolen peninkulman päähän rannasta. Kapteeni oli näet heti laivan valtaamisen jälkeen käskenyt nostamaan purjeet ja ohjannut laivan aivan joensuun kohdalle. Itsensä hän oli soudattanut veneessä maihin.

Niin valtava oli hämmästykseni, etten ensi hetkessä kyennyt lausumaan sanaakaan. Tuossa se nyt oli, pelastukseni välikappale, suuri laiva, valmiina viemään minut minne ikinä halusin. Minun täytyi pidellä kapteenista kiinni, muuten olisin hervahtanut maahan. Hän veti pullon taskustaan ja tarjosi siitä minulle kulauksen. Se vahvisti minua, mutta maahan minun sittenkin täytyi

istahtaa enkä kyennyt vielä hetkeen saamaan sanaa suustani. Syvästi liikuttunut oli kapteenikin. Monta hellää ja ystävällistä sanaa hän puhui minulle rohkaistakseen mieltäni, kunnes tunteeni purkautui hillittömään itkuun.

Vasta sen jälkeen sain puhelahjani takaisin. Syleilin nyt vuorostani häntä pelastajaani, ja suuri oli meidän kumpaisenkin riemu. Sanoin että itse taivas näytti lähettäneen hänet luokseni, johtamaan minut täältä, ja että kaikki tämä oli kuin pitkä sarja suuria ihmeitä. Siinä oli jälleen todistus niistä salaisista keinoista, joilla Sallimus hallitsee maailmaa. Kaikkivaltiaan silmä näkee pienimpiinkin paikkoihin, kaukaisimpiinkin kätköihin, ja hän lähettää apunsa aikanaan. En unohtanut ylentää sydäntäni kiittämään Jumalaa.

Jonkin aikaa keskusteltuamme kapteeni sanoi tuoneensa minulle hiukan tuomisia, sellaisia kuin laiva saattoi tarjota. Sen sanottuaan hän huusi miehilleen käskien heitä tuomaan kuvernöörin tavarat. Niitä oli korillinen pulloja, joissa oli mitä hienointa likööriä, sitten kuusi pulloa madeiraa, kaksi naulaa erittäin hienoa tupakkaa, kaksitoista kimpaletta häränlihaa, kuusi viipaletta porsaanpaistia, pussillinen herneitä, toinen jauhoja, lähes sata naulaa korppuja, laatikollinen sokeria ja paljon muuta hyödyllistä tavaraa. Mutta tuhat kertaa arvokkaampia olivat seuraavat esineet: kuusi uutta palttinaista paitaa, kuusi kaunista kaulaliinaa, kaksi paria käsineitä, pari kenkiä, hattu, pari sukkia ja täydellinen puku kapteenin omasta vaatevarastosta, varsin hyvässä kunnossa kaikki. Hän puki minut sanalla sanoen uusiin vaatteisiin kiireestä kantapäähän asti. Hauskaa ja mieluistahan tämä minulle kyllä oli, mutta minun täytyy tunnustaa, että uudet tamineet tuntuivat näin oudokseltaan ahtailta ja epämukavilta.

Sitten kun kaikki tavarat oli viety asuntooni, neuvottelin kapteenin kanssa siitä, mitä oli tehtävä vangeille. Miettimistä siinä olikin, uskaltaisimmeko ottaa vankeja mukaan, varsinkaan niitä kahta, joita kapteeni piti auttamattomasti paatuneina konnina ja joihin ei voinut luottaa hiukkaakaan. Jos heidät otetaan mukaan, hän arveli, niin heidät on pantava rautoihin ja jätettävä ensimmäisessä englantilaisessa satamassa viranomaisten käsiin. Huomattuani kuinka kapteeni pelkäsi heitä tarjouduin selittämään noille miehille, että heille itselleen olisi edullisinta jäädä saareen. Hän sanoi olevansa siitä minulle sydämellisesti kiitollinen.

Perjantai ja kaksi vapautettua panttivankia lähetettiin noutamaan vangit luolasta ja viemään heidät lehtimajaan. Siellä heidän oli määrä odottaa tuloani. Jonkin ajan perästä saavuinkin sinne uudessa puvussani kapteenin kanssa ja käskin

tuoda vangit enteeni. Ilmoitin heille tietäväni tarkoin, kuinka halpamaisesti ja rikollisesti he olivat käyttäytyneet kapteeniansa kohtaan ja kuinka heillä oli ollut aikomus saatuaan laivan käsiinsä lähteä sillä edelleen ryöstöretkille. Mutta Jumala oli kääntänyt heidän pahat aikomuksensa niin, että he kietoutuivat omiin verkkoihinsa pudoten siihen kuoppaan, minkä olivat toiselle kaivaneet. Nyt on, ilmoitin heille edelleen, laiva otettu minun käskystäni takavarikkoon, ja pian he saavat nähdä, minkä palkan heidän johtajansa saa: hänet hirtetään kohta raakapuun nenään. Samaan rangaistukseen sanoin olevani oikeutettu tuomitsemaan heidätkin ja kysyin lopuksi, oliko heillä siihen jotain sanomista.

Yksi heistä astui esiin puhumaan toistenkin puolesta. Ei heillä, hän sanoi, ole muuta sanomista kuin että kapteeni oli luvannut jättää heidät henkiin, ja sitä armoa he nyt nöyrimmästi rukoilivat. Siihen vastasin, etten tiedä, missä muodossa tämä armo saattaisi heidän osakseen tulla. Minä puolestani olen päättänyt ottaa väkeni mukaan, lähteä täältä pois ja purjehtia kapteenin kanssa laivalla Englantiin. Kapteeni taas ei sano voivansa ottaa vankeja laivalle muuten kuin rautoihin pantuina pahantekijöinä. Sellaisina hän jättää heidät oikeuden käsiin, ja mikä siitä on seurauksena, sen he itsekin sangen hyvin tietävät: hirsipuu. Näin ollen en tiedä neuvoa heille muuta keinoa kuin jäädä tähän saareen. Siinä tapauksessa saattaisin jättää heidät henkiin.

Miehet olivat tästä hyvin kiitollisia ja sanoivat mieluummin tahtovansa jäädä tänne kuin lähteä Englantiin ja joutua siellä hirteen.

Ilmoitin suostuvani heidän päätökseensä ja päästin heidät vapaaksi käskien heidän mennä siihen osaan metsää, mistä heidät oli tänne tuotu. Lupasin samalla jättää lähtiessämme heille ampuma-aseita ja neuvoa, miten he vastedes tulisivat täällä toimeen.

Nyt ei ollut muuta jäljellä kuin hankkiutua lähtöön. Sanoin kapteenille aikovani olla yötä saaressa varustautuakseni matkaan ja pyysin häntä laittamaan laivan lähtökuntoon seuraavaksi aamuksi, jolloin hän lähettäisi veneen noutamaan minua. Pyysin häntä myös vetämään kapinallisten kapteenin ruumiin raakapuun nenään, jotta saarelle jääneet miehet omin silmin saisivat nähdä, miten heidän entisen johtajansa oli käynyt.

Pari tuntia sen jälkeen kun kapteeni oli lähtenyt, kutsuin vangit luokseni ja puhelin heidän tulevasta kohtalostaan lausuen olevani sitä mieltä, että he olivat valinneet oikean osan. Samalla käskin heitä katselemaan laivaa, jossa

kapinallisten kapteeni roikkui raakapuun nenässä.

Sen jälkeen kerroin heille, miten minä täällä saaressa olin elänyt ja tullut toimeen. Kerroin heille tänne tulostani, näytin linnani ja peltoni sekä neuvoin heitä korjaamaan viinirypäleitä. Ilmoitin samalla, että ennen pitkää saapuu saareen seitsemäntoista espanjalaista ja kehotin heitä elämään sovussa heidän kanssaan. Jätin heille kirjeenkin annettavaksi uusille tulokkaille.

Annoin heille edelleen kolme miekkaa ja kaikki ampuma-aseet, mitä minulla oli, ja samoin noin puolitoista tynnyriä ruutia. Neuvoin heitä hoitamaan vuohia, lypsämään ja valmistamaan voita sekä juustoa. Lupasin hankkia heille laivalta vielä pari tynnyrillistä ruutia lisää ja jätin heille äsken saamani pussillisen herneitä siemeniksi.

Varhain aamulla lähdin sitten uskollisen ystäväni Perjantain kanssa laivaan, joka ei kuitenkaan vielä sinä päivänä nostanut ankkuriaan. Seuraavana aamuna vietiin saareen lupaamani tavarat, joihin kapteeni liitti vielä miesten arkut ja vaatteet. Siitä he olivat erittäin kiitollisia.

Saarelta lähtiessäni otin muistoksi vuohennahkaisen takkini, päivänvarjon ja papukaijan. En jättänyt rahojakaan, jotka vuosien vieriessä olivat jo kovin himmenneet, jopa mustuneetkin.

Ja niin lähdin saareltani 19. päivänä joulukuuta 1686 asuttuani siellä kahdeksankolmatta vuotta, kaksi kuukautta ja yhdeksäntoista päivää. Tästä pitkällisestä vankeudestani pääsin samana kuukauden päivänä, jona olin karannut ensimmäisestä vankeudestani Salésta.

Kauan kesti kotimatka: Englantiin päästiin vasta 11. päivänä kesäkuuta 1687.

Kotimaassani olin kuin outo muukalainen. Minua ei tuntenut siellä enää kukaan. Eikä ihmekään, sillä olinhan ollut Englannista poissa kokonaista kolmekymmentäviisi vuotta.

End of the Project Gutenberg EBook of Robinson Crusoe, by Daniel Defoe

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK ROBINSON CRUSOE ***

***** This file should be named 48387-8.txt or 48387-8.zip ***** This and all associated files of various formats will be found in:
http://www.gutenberg.org/4/8/3/8/48387/

Produced by Johanna Kankaanpää and Tapio Riikonen

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

*** START: FULL LICENSE ***

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this

file or online at http://gutenberg.org/license).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org/license

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in

writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE

TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS' WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or

deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, are critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at http://www.pglaf.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at http://pglaf.org/fundraising. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaf.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at http://pglaf.org

For additional contact information:

Dr. Gregory B. Newby
Chief Executive and Director
gbnewby@pglaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations ($1 to $5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit http://pglaf.org

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: http://pglaf.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

http://www.gutenberg.org

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.